

**LOKALNE
BADANIA
SPOŁECZNE**

WSPIERAMY LOKALNĄ POLSKĘ!

Raport z badań ilościowych i jakościowych

Diagnoza potrzeb i potencjałów społeczności lokalnej Gminy Dębica

Lokalne Badania Społeczne dla Gminnego Ośrodka Pomocy
Społecznej w Dębicy

**Fundusze
Europejskie**
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Spis treści:

1. Wprowadzenie	3
2. Streszczenie	4
3. Opis koncepcji i metodologii badania	7
4. Usługi społeczne w kontekście przeobrażeń polityki społecznej.....	13
5. Opis wyników badania	20
5.1. Analiza danych zastanych.....	20
5.2. Wyniki badania ilościowego	46
5.3. Wyniki badania jakościowego z usługodawcami i lokalnymi ekspertami.....	71
6. Wnioski i rekomendacje z badania.....	90

1. Wprowadzenie

Firma Lokalne Badania Społeczne przeprowadziła diagnozę potrzeb i potencjałów społeczności lokalnej Gminy Dębica w ramach projektu pn. „Centrum Usług Społecznych w Gminie Dębica – nowa jakość życia mieszkańców”.

Głównym celem badania jest poznanie potrzeb mieszkańców Gminy Dębica i zbadanie lokalnego potencjału usługowego oraz podniesienie kompetencji kadry zamawiającego, w tym m.in:

- rodzajów usług, na które jest zapotrzebowanie,
- skali zapotrzebowania na poszczególne usługi społeczne,
- stanu zasobów w zakresie świadczenia usług społecznych m.in. przez lokalne organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej i podmioty zatrudnienia socjalnego,
- dodatkowym celem jest edukacja kadry CUS.

Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej stanie się podstawą rozwoju usług społecznych w gminie Dębica, określenia sposobu ich realizacji oraz możliwości zaangażowania w ten proces różnych interesariuszy: instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej, biznesu i – wreszcie – samych mieszkańców. Diagnoza posłuży również opracowaniu Planu Wdrażania CUS i Programu Usług Społecznych, jest również będzie niezbędnym elementem dla opracowania Planu organizowania społeczności lokalnej, który powinien uwzględniać wyniki rozpoznania potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie działań wspierających, uzupełniających usługi społeczne w sposób funkcjonalny. Zakładamy, że informacje zintegrowane w raporcie wspomogą również programowanie lokalnych polityk publicznych, wyznaczając priorytetowe kierunki interwencji. Co za tym idzie, diagnoza będzie narzędziem dla władz gminy i innych podmiotów lokalnych, działających na rzecz zapewnienia wysokiej jakości życia mieszkańców i skutecznego rozwiązywania problemów społecznych.

Niniejszy raport zawiera m.in. omówienie następujących zagadnień:

- analiza usług społecznych, świadczonych w gminie Dębica (m.in. rodzaje usług, usługodawcy, miejsca świadczenia usług, infrastruktura usługowa),
- zasoby i potencjały mieszkańców, grup i podmiotów lokalnych,
- istniejące i możliwe sposoby zaangażowania różnych grup mieszkańców w proces rozwiązywania wspólnych problemów,
- zasady i możliwości współpracy między podmiotami publicznymi, społecznymi i komercyjnymi.

2. Streszczenie

Diagnoza pod kątem usług społecznych została zrealizowana z wykorzystaniem różnych metod i technik badawczych (ilościowych i jakościowych). Przeprowadzono analizę danych zastanych, seminarium dla kadry CUS, badanie ilościowe (CAWI) na próbie 355 mieszkańców Gminy Dębica, 8 Indywidualnych Wywiadów Pogłębionych (IDI) z usługodawcami, lokalnymi liderami, osobami kluczowymi, przedstawicielami władz lokalnych oraz 3 warsztaty z przedstawicielami różnych grup odbiorców usług społecznych (osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami, rodziny z dziećmi), a także konsultacje społeczne.

94 proc. badanych wiąże przyszłość (swoją i swojej rodziny) z Gminą Dębica. 52 proc. badanych deklaruje wysoki poziom poczucia sprawczości, natomiast pozostałe wyrażają odmienną opinię – to wynik zbliżony do rezultatów innych pomiarów, realizowanych przez firmę LBS. Na tle innych badań realizowanych przez firmę LBS, odnotowany poziom zaufania w codziennych relacjach z innymi jest wyższy niż przeciętny. Połowa uczestników pomiaru deklaruje, że zaufanie do innych jest uzależnione od uwarunkowań indywidualnych. 24 proc. uważa, że większości ludzi można zaufać. 76 proc. deklaruje wysoki stopień satysfakcji z relacji sąsiedzkich, zaś uzyskana średnia wynosi 3,92 (jest to rezultat bliski umiarkowanie pozytywnej kategorii odpowiedzi – „4”). Przynajmniej jedną z form aktywności społecznej podejmowało 89 proc. badanych, co – na tle innych badań prowadzonych przez wykonawcę – można uznać za wynik relatywnie wysoki. Do najczęściej podejmowanych form działalności społecznej należą: uczestnictwo w wyborach

samorządowych, udział w zebraniach sołeckich lub osiedlowych, udział w publicznych spotkaniach z przedstawicielami władz lokalnych, udział w działaniach społecznych jako wolontariusz, jak również angażowanie się w działalność organizacji pozarządowych.

W świetle badań ankietowych ponad połowa mieszkańców uważa, że jakość życia w gminie utrzymuje się na średnim, przeciętnym poziomie. 29 proc. badanych uważa, że jakość życia jest wysoka, natomiast 15 proc. formułuje ocenę negatywną. Średnia wynosi 3,15, co jest równoznaczne z opinią zbliżoną do środkowej kategorii w skali pięciostopniowej (wyższa ocena jest przeciętna na tle wyników innych, podobnych badań, realizowanych przez LBS). Badani mieszkańcy gminy Dębica formułują relatywnie wysokie oceny jakości usług edukacyjnych (przedszkoli oraz szkół). Na tle pozostałych obszarów wysokie oceny zyskały również usługi z obszaru sportu i rekreacji, oferta kulturalna, a także oferta dla seniorów. Najwięcej wątpliwości budzi jakość usług specjalistycznych (np. psychiatrycznych), jakość usług ochrony zdrowia, jakość usług z zakresu aktywizacji zawodowej, jakość oraz dostępność mieszkań komunalnych i socjalnych, a także promocja zdrowia i zdrowego trybu życia.

Co do zasady, usługi społeczne powinny być kierowane do społeczności lokalnej, a więc do różnych grup mieszkańców. Respondenci odpowiadali na pytania o preferowane grupy odbiorców, do których w szczególności powinny być adresowane usługi społeczne w gminie Dębica. Jeśli chodzi o grupy wieku, najczęściej wymieniano w tym kontekście dzieci w wieku 7-15, młodzież w wieku lat 16-19, a także seniorów w wieku 61-80 lat. Ponadto liczna grupa badanych widzi potrzebę realizacji usług skierowanych do osób w wieku 31-45 lat. W przypadku grup kategoryalnych badani najczęściej wymieniali osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny, rodziny z dziećmi, młodzież doświadczającą różnych problemów, osoby doznające przemocy w rodzinie, następnie – seniorów i ich rodziny. Wśród niezaspokojonych potrzeb badani najczęściej wskazują deficyty związane z usługami ochrony zdrowia, takie jak np. niewystarczającą liczbę lekarzy specjalistów, a - co za tym idzie - długi czas oczekiwania na wizytę lekarską. Respondenci często wskazywali potrzebę wsparcia osób z niepełnosprawnościami, poszerzenia oferty w zakresie rekreacji i uprawiania sportu, a także wsparcia rodzin z dziećmi i seniorów. W najmniejszym stopniu deklarowano zapotrzebowanie na działania z zakresu integracji społecznej, świetlice dla

dzieci, aktywizację zawodową osób bezrobotnych, zwiększenie dostępności mieszkań, zwłaszcza chronionych (wspieranych i treningowych), czy organizację wydarzeń rozrywkowych.

Respondenci najczęściej deklarują chęć skorzystania z usług o charakterze powszechnym, a więc programów kulturalnych, usług sportowych i rekreacyjnych, programów wspomagających zdrowie i zdrowy tryb życia. Na kolejnych pozycjach znalazło się wsparcie ambulatoryjne z zakresu rehabilitacji, fizykoterapii i fizjoterapii, plenerowe miejsca do wykonywania ćwiczeń fizycznych. W dalszej kolejności pojawiły się usługi skierowane do węższego grona odbiorców, w tym osób, czy rodzin o specjalnych potrzebach (np. osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, seniorów, rodzin z dziećmi).

Ponad 2/3 badanych deklaruje chęć skorzystania z odpłatnych usług społecznych, jeśli byłyby one łatwiej dostępne dla mieszkańców (w tym 6 proc. opowiada się za pełnym dostępem do usług za wyższą opłatą). Mniej niż 3 na 10 badanych chciałoby korzystać z bezpłatnych usług społecznych, nawet jeśli miałyby to wiązać się z ich mniejszą podażą.

Najważniejsze zagadnienia społeczne Gminy Dębica to – w świetle uzyskanych wyników – uzależnienie od alkoholu, uzależnienie od komputera, smartfona, gier. Na kolejnych miejscach znalazły się: chuligaństwo, wandalizm, przemoc i agresja na ulicach, starzenie się społeczeństwa (zwiększanie się udziału seniorów w populacji), niski poziom aktywności społecznej, przestępczość pospolita, zły stan zdrowia społeczeństwa oraz bezrobocie, trudna sytuacja na rynku pracy.

Poziom wiedzy uczestników badania jakościowego na temat koncepcji centrum usług społecznych jest niski. Nawet zaangażowani interesariusze, czy też osoby uczestniczące w systemie pomocy i integracji społecznej nie posiadają wystarczającej wiedzy na temat planowanej roli i działań CUS (tę wiedzę posiadają przedstawiciele CUS oraz władze gminy Dębica). Część badanych podkreśla, że rolą CUS powinno być formułowanie profesjonalnej, cyklicznej i stale aktualizowanej diagnozy społecznej. Innymi słowy, organizacja usług społecznych powinna zostać oparta na dowodach. Silnie podkreślana jest rola CUS jako koordynatora lokalnych usług społecznych, podmiotu sieciującego i organizującego funkcjonowanie systemu wspomnianych usług. Wyraźnie wybrzmiały również oczekiwania, że CUS będzie podmiotem zapewniającym sprawną

komunikację społeczną w gminie. Ponadto od CUS oczekuje się ustanowienia stabilnych, wieloletnich rozwiązań systemowych w obszarze usług społecznych, niezależnych od zjawiska kadencyjności w samorządzie. Tworzenie trwałych mechanizmów ma również, a może przede wszystkim wymiar finansowy, w tym związany z poszerzeniem możliwości pozyskiwania środków z różnych źródeł.

Większość badanych udziela pomysłowi powołania CUS kredytu zaufania, życzliwie odnosząc się do nowej inicjatywy, deklarując wsparcie i zaangażowanie. Pozytywne nastawienie do samej idei CUS współwystępuje jednak z myśleniem w kategoriach życzeniowych. Innymi słowy, respondenci z różnych grup oczekują, że CUS rozwiąże najważniejsze problemy społeczne gminy poprzez wprowadzenie nowych usług społecznych, powszechnie dostępnych dla mieszkańców, co sprzyja wykreowaniu daleko idących oczekiwań względem nowej instytucji. Część rozmówców wyraża wątpliwości odnośnie możliwości sfinansowania tak rozbudowanych planów, jak również zapewnienia finansowania usług społecznych w gminie w dłuższej perspektywie czasowej (a więc po zakończeniu projektu pilotażowego, współfinansowanego ze środków UE). Na poziomie komunikacji wyzwaniem jest zapewnienie dostępu do precyzyjnej i aktualnej informacji, co jest o tyle trudne, że CUS będzie nie tylko organizować lokalny rynek usług społecznych, ale również informować m.in. o ofercie usług świadczonych przez różne podmioty.

3. Opis koncepcji i metodologii badania

Kontekst teoretyczny - perspektywa jakości życia i rozwoju społecznego

Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności zakładała powiązanie problematyki konstruowania oferty usług społecznych z zagadnieniami:

- rozwoju społecznego¹ oznaczającego zdolność społeczności lokalnej do generowania warunków umożliwiających wszystkim członkom osiągnięcie pełnego potencjału, zaspokojenie podstawowych potrzeb i zwiększania spójności społecznej (w tym m.in.

---

¹ Zob. Sen A. (2002) *Nierówności. Dalsze rozważania*, Społeczny Instytut Wydawniczy „Znak” Warszawa: Fundacja im. Stefana Batorego, Kraków

zmniejszenia rozwarstwienia społecznego, wyrównywania szans, przeciwdziałania dyskryminacji, marginalizacji i wykluczeniu),

- jakości życia oznaczającego zadowolenie z efektywnego/sprawnego układu instytucjonalnego zapewniającego dostęp do wysokiej jakości usług społecznych z zakresu wsparcia społecznego, zdrowia, kultury, edukacji i aktywności obywatelskiej².

Taka perspektywa skupiona jest na odkrywaniu i identyfikowaniu tzw. niematerialnych czynników rozwoju – roli jakościowych i ilościowych parametrów zasobów społecznych będących w dyspozycji społeczności lokalnej oraz możliwość ich efektywnego wykorzystania poprzez system usług społecznych. Przy takim podejściu priorytetem lokalnej polityki społecznej jest dobrostan (well-being) mieszkańców społeczności lokalnej rozumiany jako maksymalizowanie potencjału możliwego do osiągnięcia w środowisku życia jednostki i/lub grup oraz jako aktywny proces służący świadomym wyborom w dążeniu do osiągnięcia coraz bardziej satysfakcjonującej egzystencji. Na proponowane w tych badaniach zintegrowane podejście do rozwoju społecznego i jakości życia składają się dwa czynniki: zwiększenie wolności wyboru usług (ich formy, miejsca, sposobu świadczenia) oraz kreowanie przez usługi nowych możliwości rozwojowych dla ludzi (np. dzięki usługom mogą aktywnie uczestniczyć w życiu zawodowym, społecznym i obywatelskim).

Pojęcie jakości życia i rozwoju społecznego ma bezpośredni związek ze sferą psychiczną człowieka. Jakość życia rozpatruje się przez pryzmat zaspakajania potrzeb typu egzystencjalnego („mieć”), potrzeb związanych z bezpieczeństwem („być”) oraz potrzeb dotyczących kontaktu społecznego („kochać i być kochanym”). Dlatego w badaniach kluczowa była perspektywa mieszkańca – użytkownika usług. Jakość życia to pojęcie normatywne, związane z przyjętymi przez jednostkę systemami wartości, aspiracjami, oczekiwaniami człowieka i grup społecznych, z którymi jest w jakiś sposób powiązany. Poczucie satysfakcji mieszkańców wynika ze świadomości zaspokojenia potrzeb

---

² Zob. (Qua<http://www.globalideasbank.org/boV/bV-376lity> of Life. Resource, <http://www.atsqol.org/key.asp>; Quality of Life – Underlying Philosophy,

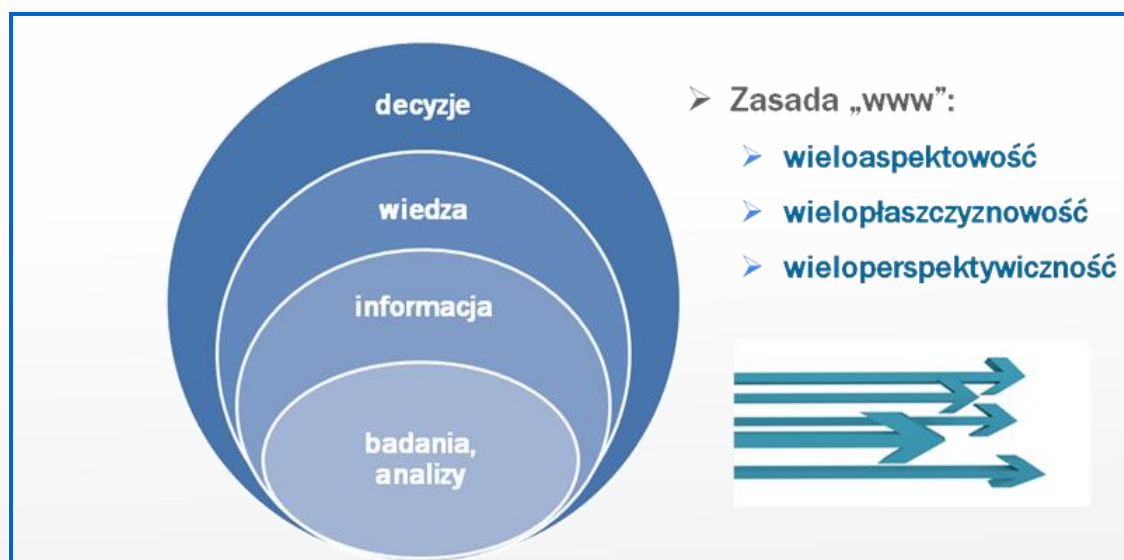

emocjonalnych, społecznych, potrzeb samorealizacji. Dlatego w diagnozie została uwzględniona perspektywa ekonomii i psychologii behawioralnej odkrywająca „pozaracjonalne” aspekty zachowań użytkowników usług, które w praktyce decydują o skuteczności przyjętych rozwiązań. Zastosowane w naszej diagnozie podejście ma ułatwić takie konstruowanie systemu lokalnych usług społecznych by poszerzał on pole wyborów mieszkańców i dawał ludziom większą możliwość dokonywania wyborów, a co za tym idzie umożliwiał godny i satysfakcjonujący poziom życia.

Podejście metodologiczne

W badaniu zastosowano triangulację metodologiczną, a więc połączenie **różnych, wzajemnie komplementarnych metod i technik badawczych** (ilościowych i jakościowych). Co istotne, triangulacja dotyczyła nie tylko kwestii związanych z podejściem metodologicznym, ale również powiązaniem różnych źródeł danych oraz perspektyw (grup docelowych). Takie podejście pozwoliło na uzyskanie możliwie pełnej wiedzy, przyczyniając się do sformułowania trafnych wniosków i rekomendacji.

Ilustracja 1. Podejście badawcze oparte na zasadzie trzech „w”

Uzyskany obraz jest wielowątkowy, wielopłaszczyznowy, a także – ze względu na możliwość zestawienia i porównania opinii różnych grup respondentów

– wieloperspektywiczny („zasada WWW”). Innymi słowy, niniejszy projekt badawczy ma charakter **kompleksowego, wieloetapowego i rozłożonego w czasie przedsięwzięcia.**

Badania ilościowe pozwoliły na uzyskanie danych statystycznych, przydatnych do zdiagnozowania sytuacji pod kątem sposobu świadczenia i organizacji usług społecznych w gminie Dębica. **Badania jakościowe** dostarczyły bardziej szczegółowych informacji, które pozwoliły na uzyskanie pogłębionej wiedzy, m.in. z perspektywy lokalnych ekspertów, usługodawców, a także (różnych grup) odbiorców usług społecznych.

Ilustracja 2. Ogólny schemat procesu badawczego

Nawiązując do powyższych zagadnień, zrealizowane przedsięwzięcie obejmuje następujące obszary badawcze:

- kapitał społeczny, aktywność, partycypacja, włączanie mieszkańców,
- ocena jakości życia,
- ranking problemów społecznych,

- potencjały i zasoby społeczności lokalnej,
- korzystanie z usług społecznych i poziom satysfakcji,
- ocena jakości pracy dotychczasowych i potencjału usługodawców,
- zapotrzebowanie na usługi społeczne,
- określenie grup docelowych i ich potrzeb,
- kwestia odpłatności usług,
- pakiety usług i sposób ich świadczenia,
- relacje CUS z podmiotami zewnętrznymi, w tym budowanie współpracy z usługodawcami,
- komunikacja społeczna, edukacja, upowszechnianie wiedzy.

Tabela 3. Zastosowane metody i zrealizowane etapy badawcze

Lp.	Etap badawczy
1	Analiza danych zastanych
2	CAWI/PAPI, N=355
3	IDI, N=8
4	warsztaty DT, N=3
5	konsultacje społeczne
6	raport końcowy

W ramach niniejszego cyklu zrealizowano następujące etapy badawcze:

Analiza danych zastanych (desk research)

Analiza danych zastanych (desk research) jest metodą, która została zastosowana w początkowej fazie procesu i posłużyła m.in. integracji oraz syntezie dostępnych informacji, związanych z przedmiotem badań. W tym celu skorzystano z dostępnych źródeł informacji: danych statystycznych, dokumentów strategicznych i programowych, raportów

z badań, analiz i innych podobnych opracowań, a także informacji zamieszczonych na stronach internetowych gminy oraz w portalach społecznościowych. Tę część analizy należy potraktować jako etap przygotowawczy, który dostarczył tzw. tła badawczego, przyczyniając się do skonstruowania optymalnych narzędzi badawczych. Ponadto zebrane zostały informacje na temat infrastruktury społecznej gminy, w tym usługodawców oraz świadczonych usług społecznych.

Badanie ilościowe: Komputerowo Wspomagane Wywiady Internetowe (CAWI)

Pomiar został zrealizowany z wykorzystaniem techniki CAWI (Komputerowo Wspomagany Wywiad Internetowy)³ na próbie N=355 osób (mieszkańców gminy Dębica). Badanie ilościowe zostało zrealizowane w listopadzie 2021 roku. Celem tej części badania było pozyskanie opinii na temat lokalnych potrzeb, zjawisk społecznych i kierunków rozwoju, a także ocena poziomu satysfakcji z dotychczasowych usług społecznych, jak również oszacowanie zapotrzebowania na nowe usługi społeczne.

Po zakończeniu realizacji pomiaru została przeprowadzona statystyczna procedura, zwana ważeniem danych, polegająca na dostosowaniu (wyrównaniu) struktury zrealizowanej próby (rozkładu podstawowych zmiennych społeczno-demograficznych, jak płeć i wiek) do parametrów badanej populacji (mieszkańców gminy Dębica w wieku 15 lub więcej lat). Uzyskane rezultaty były analizowane m.in. ze względu na takie zmienne, jak np. okres zamieszkiwania w gminie, podejmowanie społecznej aktywności, czy ocena jakości życia, a także płeć, wiek, wykształcenie, czy sytuacja zawodowa. Przeprowadzone zostały stosowne procedury statystyczne, przy czym tego rodzaju dane standardowo analizowane są na 95-procentowym poziomie istotności (w uproszczeniu - jest to prawdopodobieństwo, z którym można stwierdzić występowanie zależności między zmiennymi).

---

³ Elektroniczna wersja kwestionariusza została umieszczona na serwerze (platformie) wykonawcy i była dostępna w formie linku. Zaproszenie do udziału w badaniu zostało udostępnione na stronie internetowej Gminy oraz w oficjalnych mediach społecznościowych. Ponadto link z zaproszeniem do udziału w badaniu został rozesłany m.in. do miejscowych instytucji i organizacji pozarządowych. Proces realizacji badania był również wspierany przez pracowników Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dębicy.

Badanie jakościowe: Indywidualne Wywiady Pogłębione (IDI) z usługodawcami, lokalnymi liderami, osobami kluczowymi, przedstawicielami władz lokalnych

Indywidualne Wywiady Pogłębione (IDI) (z ang. *Individual In-Depth Interviews*) są jedną z najbardziej popularnych metod badań jakościowych, polegającą na przeprowadzeniu serii szczegółowych rozmów z respondentami, którzy dobierani są w sposób celowy, zgodny z założonym celem badawczym. Zastosowanie tej metody umożliwiło dotarcie do bardzo szczegółowych informacji. Wywiady pogłębione przeprowadzone zostały przez wyspecjalizowanych badaczy, posiadających wiedzę, doświadczenie i umiejętności psychologiczne. Ze względu na zagrożenie związane z pandemią COVID-19 tę część badania zrealizowano z zastosowaniem telefonicznej formy kontaktu (Telefoniczne Wywiady Pogłębione – TDI). Zbadani zostali przedstawiciele lokalnych instytucji, realizatorzy usług społecznych (np. organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej), lokalni liderzy, społecznicy, osoby kluczowe. Zrealizowana próba badawcza wyniosła N=8 respondentów, spełniających ww. kryteria rekrutacyjne.

Badanie jakościowe: warsztaty Service Design (SD)

Przeprowadzone zostały warsztaty z odbiorcami usług społecznych (każde spotkanie po ok. 120 minut), podczas których wykorzystane zostały techniki projekcyjne z obszaru *Service Design* (społeczne projektowanie usług), zaczerpnięte z metodologii *Design Thinking*. Łącznie przeprowadzono 3 warsztaty, po jednym z przedstawicielami następujących grup odbiorców usług społecznych:

- seniorzy,
- osoby z niepełnosprawnościami,
- rodziny z dziećmi.

4. Usługi społeczne w kontekście przeobrażeń polityki społecznej

Konieczność rozwoju usług społecznych stanowi odpowiedź na aktualne wyzwania społeczne w Polsce i Unii Europejskiej. Rozwiązania oparte na usługach społecznych

(szerzej publicznych) bardziej pasują do postindustrialnej rzeczywistości i nowego modelu społecznego. Dlatego współcześnie termin państwo opiekuńcze (welfare state) coraz częściej zastępuje się pojęciem „social services state”, bardziej oddającym specyfikę skoncentrowanej na usługach polityki społecznej. W stopniowo wyłaniającym się nowym podejściu do polityki społecznej warto zaznaczyć przynajmniej trzy istotne trendy, które są realnym powodem do inwestowania w sektor usług społecznych.

- różnorodność instytucjonalna w dostarczaniu i produkcji usług społecznych (welfare pluralism):

Odpowiedzialność za realizację zadań i usług społecznych rozkłada się na większą liczbę podmiotów działających w ramach różnych sektorów. Pluralizacja dotyczy szczególnie trzech obszarów – po pierwsze, instytucji realizujących zadania społeczne, po drugie, instrumentów finansowania, po trzecie, form i sposobów realizacji, czyli usług społecznych. Zakłada się, że w celu większej skuteczności działań społecznych administracja publiczna powinna w większym stopniu wykorzystywać aktywne społeczeństwo obywatelskie (np. poprzez tworzenie partnerskich relacji między państwem a organizacjami pozarządowymi). Z kolei na styku rynku i polityki społecznej tworzy się specyficzna forma przedsiębiorczości – ekonomia społeczna.

- ekonomizacja usług społecznych:

Kolejnym ważnym kierunkiem współczesnej polityce społecznej jest postępujący proces jej ekonomizacji. Polega on na powiązaniu różnych aktywizujących działań polityki społecznej z rynkiem pracy. Praca staje się kluczem do rozwiązywania różnorodnych problemów ekсклюzy społecznej i ubóstwa, gdyż poprzez działania aktywizujące próbuje się rozwiązywać różnorodne kwestie socjalne dzięki integracji ludzi z rynkiem pracy. Z pewnością odpowiedzią na tę potrzebę są rozwiązania realizowane w duchu ekonomii społecznej.

Ekonomizacja polityki społecznej to także wprowadzanie do niej różnorodnych mechanizmów, które są związane z rozwiązaniami klasycznie rynkowymi. Chodzi tu przede

wszystkim o takie procesy jak prywatyzacja i urynkowanie zadań społecznych, wprowadzanie konkurencyjności wśród producentów i dostawców świadczeń społecznych. Pojawia się też zjawisko tzw. quasi rynków w sferze społecznej na których motywem działania nie musi być chęć zysku; z kolei nabywcy (klienci) nie zużywają własnych zasobów; źródłem finansowania pozostają bardzo często środki publiczne.

- uspołecznienie usług społecznych:

W nowych podejściach do polityki społecznej zauważa się, że do pozytywnej zmiany roli i znaczenia usług społecznych przyczynia się w poważnym stopniu ich uspołecznienie, czyli wykorzystanie potencjału podmiotów ekonomii społecznej. Można nawet stwierdzić, że sektor ekonomii społecznej (rozumiany szeroko czyli łącznie z organizacjami (pozarządowymi) jest właściwie niezastąpiony, ze względu na fakt, że szybciej i skuteczniej dociera do odbiorców pomocy, jest bardziej elastyczny, innowacyjny, efektywniejszy finansowo. Ponadto sektor ekonomii społecznej łączy świadczenie usług społecznych z zacieśnianiem więzi społecznych i pogłębiania integracji społecznej, a także ze wzmacnianiem społeczeństwa obywatelskiego.

Kreowanie koncepcji usług społecznych przez Unię Europejską

Komisja Europejska scharakteryzowała obszar tzw. usług interesu ogólnego w Zielonej Księdze (Green Paper Services on General Interest 2003) oraz Białej Księdze (White Paper Services on General Interest 2004) wskazując, że zagadnienia związane z usługami stanowią dla instytucji europejskich niezwykle ważny obszar rozwoju polityki społecznej. Usługi w interesie ogólnym (Services of General Interest), obejmują usługi zarówno o charakterze gospodarczym jak i niegospodarczym. Są to usługi, które bez interwencji publicznej nie byłyby świadczone, lub byłyby świadczone na innych warunkach. Realizowanie takich usług na zlecenie władzy publicznej wpływa na ich jakość, oraz umiarkowaną cenę z uwagi na dofinansowanie ze źródeł publicznych.

Z kolei usługi społeczne użyteczności publicznej są istotną częścią Europejskiego Modelu Społecznego. Dokument uzupełniający do komunikatu dotyczącego jednolitego

rynku na miarę Europy XXI wieku „Usługi świadczone w interesie ogólnym, w tym usługi socjalne świadczone w interesie ogólnym: nowe zobowiązanie europejskie” KOM (2007) 725. wskazuje, że usługi społeczne są środkiem do osiągnięcia następujących celów:

- są to usługi zorientowane na osobę, przeznaczone do zaspokajania życiowych potrzeb człowieka, zwłaszcza potrzeb słabszych grup w społeczeństwie,
- zapewniają ochronę przed ogólnymi i szczególnymi zagrożeniami dla życia oraz pomagają w realizacji osobistych wyzwań i w sytuacjach kryzysowych,
- świadczone są również na rzecz rodzin, w kontekście zmiany wzorców rodziny, wspierania ich roli w opiece nad młodymi i starszymi członkami rodziny, jak również nad osobami niepełnosprawnymi, oraz kompensują ewentualny rozpad rodzin,
- są to kluczowe instrumenty ochrony podstawowych praw człowieka i ludzkiej godności; przyczyniają się do zwalczania dyskryminacji, zapewnienia równości płci, poprawy warunków życia i tworzenia równych szans dla wszystkich.

W realizacji usług społecznych użyteczności publicznej Komisja Europejska przewiduje preferencję dla konkretnych lokalnych realizatorów. Obok dotychczasowych klauzul społecznych pozwalających, by wykonawca do realizacji zamówienia publicznego zatrudnił osoby mające utrudniony dostęp do rynku pracy (art. 29 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych) dodatkowo preferowane będzie wsparcie kierowane do lokalnych podmiotów ekonomii społecznej. Usługi tego rodzaju powinny być zorganizowane w następujący sposób:

- zaspokojenie wielorakich potrzeb poszczególnych jednostek wymaga wszechstronności i personalizacji usług socjalnych, które muszą być opracowane i świadczone w sposób zintegrowany; często między odbiorcą usługi i usługodawcą istnieje osobista relacja,
- przy definiowaniu i świadczeniu usługi trzeba uwzględniać różnorodność ich adresatów,
- usługi socjalne świadczone w celu zaspokojenia potrzeb osób należących do słabszych grup społeczeństwa charakteryzuje często asymetryczny stosunek między

usługodawcami i beneficjentami, odmienny od relacji mających miejsce między dostawcą handlowym a konsumentem,

- z uwagi na fakt, że usługi te często osadzone są w (lokalnych) tradycjach kulturowych, wybiera się rozwiązania dostosowane do szczególnych cech lokalnej sytuacji, gwarantujące bliskość między usługodawcą a użytkownikiem, zapewniając jednocześnie równy dostęp do usług na całym terytorium,
- usługodawcy często potrzebują dużej autonomii, by zaspokoić różne i zmieniające się potrzeby socjalne,
- z reguły usługi te opierają się na zasadzie solidarności i w dużym stopniu są one uzależnione od publicznego finansowania, co zapewnia równy dostęp, niezależnie od stanu posiadania czy dochodów,
- usługodawcy nienastawieni na zysk oraz pracownicy wolontariatu często odgrywają ważną rolę w świadczeniu usług socjalnych, wyrażając tym samym postawę obywatelską i przyczyniając się do integracji społecznej, spójności społecznej wspólnot lokalnych oraz do solidarności międzypokoleniowej.

Wprowadzenie usług społecznych jako kategoria obrotu prawnego w Polsce

W 2019 r po przyjęciu przez Sejm RP ustawy „O realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych” (19 07 2019 r) nastąpiło uporządkowanie definicyjne i prawne sfery usług społecznych. Do tej pory to pojęcie „usługi społeczne” było powszechnie używane w dyskursie naukowym i literaturze przedmiotu, ale było nieobecne w krajowym obrocie prawnym. Wprowadzenie legalnej definicji usług społecznych ma charakter opisowy i polega na wyliczeniu usług zaliczanych do tej kategorii. Definicją z założenia objęte zostały wszystkie usługi pomocy społecznej (w tym praca socjalna), ale także inne usługi, a w pierwszej kolejności asystentura rodziny i usługi opiekuńcze dla seniorów.

„Usługi społeczne” jako pojęcie prawne jest kategorią szerszą niż „usługi pomocy społecznej”, ale węższą niż „usługi świadczone w interesie ogólnym” czy „usługi użyteczności publicznej”. Kategorią tą zostały objęte usługi świadczone w bezpośrednim kontakcie z mieszkańcami. Zakres przedmiotowy pojęcia „usługi społeczne” został

powiązany z definicją legalną zawodów pomocowych w ten sposób, że docelowo usługami społecznymi będą usługi świadczone co do zasady przez przedstawicieli zawodów pomocowych. Regulacje dotyczące zawodów pomocowych jest ujęta w odrębnej ustawie regulującej funkcjonowanie Centrów Usług Społecznych. Celem tego aktu prawnego jest integracja i profesjonalizacja usług społecznych i zarazem zwiększenie elastyczności władz samorządowych w organizacji ich świadczenia na poziomie lokalnym i w konsekwencji – zapewnienie mieszkańcom szerszej i zarazem prostszej dostępności tychże usług.

Definicja legalna ma charakter opisowo-enumeratywny. Usługi społeczne to:

- działania podejmowane przez gminę w celu zaspokajania potrzeb wspólnoty samorządowej, świadczone w formie niematerialnej bezpośrednio na rzecz osób, rodzin, grup społecznych lub ogółu mieszkańców,
- z zakresu (wyliczenie wyczerpujące 11 obszarów kompetencyjnych gminy),
- na podstawie ustaw (wyliczenie przykładowe 15 ustaw),
- są świadczone przez osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje, jeżeli wymogi w tym zakresie wynikają z przepisów odrębnych.

Usługi społeczne to termin szerszy niż usługi pomocy społecznej, ale węższy niż usługi użyteczności publicznej. Obejmują problematykę z zakresu:

- 1) polityki prorodzinnej,
- 2) wspierania rodziny,
- 3) systemu pieczy zastępczej,
- 4) pomocy społecznej,
- 5) promocji i ochrony zdrowia,
- 6) wspierania osób niepełnosprawnych,
- 7) edukacji publicznej,
- 8) przeciwdziałania bezrobociu,
- 9) kultury,
- 10) kultury fizycznej i turystyki,

11) pobudzania aktywności obywatelskiej.

Usługi społeczne odnoszą się do następujących ustaw:

- 1) ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2018 r. poz. 998, 1076 i 1544),
- 2) ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390),
- 3) ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 i 1693),
- 4) ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1510, z późn. zm.2),
- 5) ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1878),
- 6) ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym (Dz. U. z 2018 r. poz. 1492),
- 7) ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2018 r. poz. 2137),
- 8) ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2018 r. poz. 1030, 1490 i 1669),
- 9) ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 511, 1000, 1076 i 1925),
- 10) ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2018 r. poz. 996, 1000, 1290 i 1669),
- 11) ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2018 r. poz. 1265, 1544, 1629, 1669 i 2077),
- 12) ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 1828 oraz z 2018 r. poz. 650),
- 13) ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1983),
- 14) ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. z 2018 r. poz. 1263 i 1669),
- 15) ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2018 r. poz. 1398).

5. Opis wyników badania

5.1. Analiza danych zastanych

Niniejszy rozdział zawiera krótkie zestawienie najważniejszych informacji na temat sytuacji społecznej gminy Dębica, w szczególności pod kątem świadczenia dotychczasowych i projektowania nowych usług społecznych. Głównie obejmują one syntetyczną diagnozę społeczną gminy, ale również informacje na temat kluczowych usług i usługodawców. Prezentowane informacje zostały pozyskane na etapie analizy danych zastanych (desk research), a więc opracowano je na podstawie dostępnych źródeł informacji: danych statystycznych, dokumentów strategicznych i programowych, raportów z badań, analiz i innych podobnych opracowań.

Gmina Dębica położona jest w zachodniej części województwa podkarpackiego na pograniczu dwóch krain geograficznych, Pogórza Karpackiego z częścią Pogórza Dynowskiego i Kotliny Sandomierskiej. Zajmuje powierzchnię 137,9 km². Graniczy z gminami: Brzostek, Czarna, miasto Dębica, Ostrów, Pilzno, Przeclaw, Ropczyce, Żyraków. Gmina swoim zasięgiem obejmuje 19 sołectw: Braciejowa, Brzeźnica, Brzeźnica Wola, Głobikowa, Gumniska, Kędzierz, Kochanówka, Kozłów, Latoszyn, Nagawczyna, Paszczyna, Podgrodzie, Pustków, Pustków Krownice, Pustków-Osiedle, Pustynia, Stasiówka, Stobierna, Zawada.

Tabela 4. Stan ludności w latach 2015-2020⁴

Jednostka adm.	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Polska	38 437 239	38 432 992	38 433 558	38 411 148	38 382 576	38 265 013
woj. podkarpackie	2 127 657	2 127 656	2 129 138	2 129 015	2 127 164	2 121 229
powiat dębicki	135 293	135 336	135 479	135 471	135 299	134 991
miasto Dębica	46 389	46 289	46 063	45 817	45 504	45 189
gmina Dębica	25 490	25 591	25 766	25 777	25 849	25 880

⁴ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Tabela 5. Udział ekonomicznych grup wieku w strukturze ludności (w proc.) w latach⁵

Jednostka administracyjna	w wieku przedprodukcyjnym						w wieku produkcyjnym						w wieku poprodukcyjnym					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Polska	18,0	17,9	18,0	18,1	18,1	18,2	62,4	61,8	61,2	60,6	60,0	59,5	19,6	20,2	20,8	21,4	21,9	22,3
woj. podkarpackie	18,5	18,4	18,3	18,2	18,2	18,1	63,2	62,9	62,4	62,0	61,5	61,1	18,2	18,8	19,3	19,8	20,4	20,8
powiat dębicki	19,4	19,2	19,1	19,1	19,0	19,0	63,6	63,2	62,8	62,3	61,8	61,5	17,0	17,6	18,1	18,6	19,2	19,6
miasto Dębica	17,4	17,3	17,3	17,3	17,3	17,4	64,0	63,0	62,1	61,1	60,1	59,2	18,6	19,7	20,6	21,6	22,6	23,4
gmina Dębica	20,9	20,7	20,5	20,3	20,0	19,9	63,3	63,1	62,9	62,8	62,6	62,5	15,8	16,2	16,6	16,9	17,3	17,6

W 2020 roku gminę zamieszkiwało 25 880 osób, z czego 13 028 stanowiły kobiety. Na przestrzeni lat widoczny jest stopniowy wzrost liczby mieszkańców gminy, podobnie jak w całym powiecie. Tendencja odwrotna widoczna jest w sąsiadującym z gminą mieście Dębica oraz całym regionie i kraju. Wpływ na wzrost ludności ma dodatnie saldo migracji (wyjątkiem jest rok 2018) oraz dodatni przyrost naturalny (wyjątkiem jest rok 2020). Średnia salda migracji w przeliczeniu na 1000 mieszkańców z ostatnich 5 lat wynosiła 0,8 i jest wyraźnie wyższa wobec wartości dla miasta Dębica, powiatu i regionu. Przyrost naturalny w 2020 roku wyniósł -0,62 (E=2,27 w latach 2015-20). Jest on wyraźnie wyższy w porównaniu do średniej z 2015-2020 dla miasta Dębica (0,75) powiatu (1,21), regionu (0,14) i kraju (-5,61).⁶

Ważnym zjawiskiem demograficznym, oprócz wzrostu liczby ludności gminy, jest zmiana struktury populacji ze względu na wiek. Zgodnie z danymi na koniec 2020 roku 19,9 proc. mieszkańców gminy Dębica stanowiły osoby w wieku przedprodukcyjnym, 62,5 proc. osoby w wieku produkcyjnym, a 17,6 proc. osoby w wieku poprodukcyjnym. W perspektywie ostatnich 5 lat widoczny jest utrzymujący niewielki spadek poziomu populacji w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym oraz wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym. Mimo to wskaźnik populacji w wieku poprodukcyjnym jest nadal widocznie niższy wobec wartości dla miasta Dębica, powiatu, regionu, czy kraju. Trend ten wskazuje na stopniowe starzenie się populacji gminy i zwiększanie się współczynnika

⁵ Tamże

⁶ Tamże

obciążenia demograficznego. Ten ostatni w 2020 wyniósł 21,3. Jest on jednak niższy wobec wartości dla miasta Dębica (28,6), powiatu (23,8), regionu (25,7), czy kraju (28,2)⁷.

Pomoc społeczna

W 2020 roku ze wsparcia pomocy społecznej skorzystało 551 rodzin, co przekłada się na 1564 osoby. Stanowiło to 6% wszystkich mieszkańców gminy. W porównaniu do 2019 liczba osób korzystających z pomocy zmniejszyła się o 97 osób. Jednocześnie liczba rodzin, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej zwiększyła się w stosunku do roku poprzedniego o 15 rodzin.⁸ W 2020 roku świadczenia pieniężne otrzymało 504 osoby i liczba ta w okresie ostatnich 5 lat wzrosła o 22 proc. Natomiast świadczenia niepieniężne przekazano 495 osobom. Na przestrzeni ostatnich 5 lat ich liczba spadła o 43 proc.⁹

Tabela 6. Powody udzielenia pomocy rodzinom w 2020 roku¹⁰

Powody udzielenia pomocy i wsparcia	Liczba rodzin - ogółem
Długotrwała ciężka choroba	227
Ubóstwo	207
Niepełnosprawność	169
Bezrobocie	153
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego - ogółem	138
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – ogółem, w tym rodziny wielodzietne	64
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – ogółem, w tym rodziny niepełne	50
Potrzeba ochrony macierzyństwa	43
Potrzeba ochrony macierzyństwa – w tym ochrona wielodzietności	43
Alkoholizm	32
Bezdomność	20
Trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	5
Przemoc w rodzinie	3
Zdarzenia losowe	3
Sieroctwo	1

⁷ Tamże

⁸ „Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2020” – Gmina Dębica oraz Gminny Program Wspierania Rodziny na lata 2021 – 2023

⁹ „Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2020” – Gmina Dębica oraz obliczenia własne

¹⁰ „Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2020” – Gmina Dębica

W gminie Dębica głównymi przyczynami trudnej sytuacji życiowej mieszkańców oraz powodami ubiegania się o pomoc społeczną w 2020 roku były: długotrwała ciężka choroba, ubóstwo, niepełnosprawność, bezrobocie oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego.

Podmiotem odpowiedzialnym za realizację działań z zakresu pomocy i integracji społecznej jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dębicy (GOPS). Jest to jednostka organizacyjna gminy powołana uchwałą nr IV/17/90 Rady Gminy Dębica w dniu 14 sierpnia 1990 roku, która realizuje zadania własne w zakresie pomocy społecznej, jak również zlecone gminie z zakresu administracji rządowej. Zasady działania i organizacji GOPS określa Statut przyjęty uchwałą Rady Gminy w Dębicy Nr XX/310/05 z dnia 18 marca 2005 r. GOPS realizuje zadania wynikające w szczególności z:

- ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. Nr 64 poz. 593 z późn. zm),
- ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (tj. Dz.U. z 2013 poz. 1456 z późn. zm.),
- ustawy z dnia 07 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (Dz.U. Nr 192 poz. 1378 z późn. zm.),
- ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. Nr 210 poz. 2135 z późn. zm.),
- ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 137 poz. 887 z późn. zm.),
- ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U. Nr 111 poz. 535 z późn. zm.),
- ustawy z dnia 29 grudnia 2005 r. o ustanowieniu programu wieloletniego „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” (Dz.U. Nr 267 poz.2259),
- ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. Nr 180 poz. 1493)¹¹.

¹¹ <http://gopsdebica.pl/o-osrodku>

Formy pomocy udzielane przez GOPS w gminie Dębica mają charakter pieniężny i/lub niepieniężny. W ramach świadczeń niepieniężnych oferowana jest¹²:

- praca socjalna - świadczona jest na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym, jak również na rzecz zapobiegania pogorszeniu się ich sytuacji. Jej celem jest umożliwienie, wspieranie lub wywołanie zmiany sposobu funkcjonowania osób i rodzin oraz ich otoczenia, a także wzmacnianie potencjału osób i rodzin do przetrwania trudnych sytuacji życiowych. Praca socjalna opiera się na kontrakcie i dostępna jest bez wykazania kryteriów dochodowych. W 2020 roku pracą socjalną było objętych 101 rodzin, które stanowiły 19,1 proc. wszystkich rodzin, którym przyznano świadczenia. Na przestrzeni ostatnich 5 lat liczba rodzin objętych pracą socjalną ulegała sporym fluktuacjom. W 2017 było to 342 rodziny (wskaźnik pracy socjalnej 59,9 proc.), a rok później było to jedynie 79 rodzin (15,6 proc.). W gminie zatrudnionych jest 11 pracowników socjalnych¹³,
- asystent rodziny – odpowiada za pracę z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji wychowawczej. Obszary współpracy asystenta z rodziną to poprawa warunków socjalno-bytowych, relacje w rodzinie, problemy opiekuńczo-wychowawcze. W 2020 roku w gminie było zatrudnionych dwóch asystentów rodziny, którzy obejmowali swoim wsparciem 23 rodziny. W latach 2016-2020 liczba rodzin korzystających z tej formy wsparcia mieściła się w przedziale 22-31,
- usługi opiekuńcze – obejmują one pomoc w zaspokojeniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz w miarę możliwości podtrzymanie kontaktu z otoczeniem. Usługa skierowana do osób, które ze względu na wiek, niepełnosprawność lub długotrwałą i ciężką chorobę wymagają wsparcia osób drugich. W grupie tej znajdują się osoby samotne, jak i osoby posiadające rodzinę (niemożność zabezpieczenia adekwatnego do potrzeb wsparcia osoby chorej). W 2020 roku 20 osób skorzystało z usług opiekuńczych. Na przestrzeni ostatnich 5 lat wskaźnik ten stopniowo wzrasta,

¹² „Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2020” – Gmina Dębica oraz „Raport o stanie Gminy Dębica za 2020 rok”

¹³ <http://gopsdebica.pl/pomoc-spoieczna/pracownicy-socjalni-i-rejony> , stan na 29.11.2021

- specjalistyczne usługi opiekuńcze - dostosowane są do potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi i świadczone w miejscu zamieszkania. Na przestrzeni lat 2016-2020 nie świadczonej tej formy wsparcia w gminie Dębica,
- Dzienny Dom „Senior+” – placówka działa od stycznia 2019 r. Swoje działania kieruje na poprawę kondycji fizycznej i psychicznej seniorów. Otrzymują oni pomoc w czynnościach dnia codziennego, minimum jeden posiłek dziennie, usługi wspomagające, zajęcia ruchowe, sportowo-rekreacyjne i aktywizujące, a także kulturalnooświatowe i edukacyjne. Uczestnikami zajęć w Dziennym Domu Senior+ są osoby, które spełniają łącznie następujące warunki: są nieaktywne zawodowo, ukończyły 60 rok życia, są mieszkańcami Gminy Dębica. Pobyt w Domu Senior+ jest odpłatny i ustalany zgodnie z uchwałą Rady Gminy. W 2020 korzystało z usług Domu Seniora+ 15 osób,
- Gminny Program „Gmina Przyjazna Rodzinie 3+” - w 2014 roku gmina Dębica jako pierwsza w powiecie i dziesiąta w województwie podkarpackim wprowadziła program „Gmina Przyjazna Rodzinie 3+”. Ma on na celu umocnienie roli rodziny oraz wspierania realizacji funkcji opiekuńczo-wychowawczej rodziny wielodzietnej i zwiększenia dostępności świadczeń w zakresie usług rekreacyjno-sportowych, kulturalnych, turystycznych. Posiadacz Karty może korzystać ze zniżek ujętych w regulaminie oraz z oferty partnerów Programu. W 2020 r. skorzystało z niego 229 rodzin (1211 osób),
- Karta Dużej Rodziny - to system zniżek i dodatkowych uprawnień dla rodzin 3+ zarówno w instytucjach publicznych, jak i w firmach prywatnych. Posiadacze KDR mają możliwość tańszego korzystania z oferty podmiotów m.in. z branży spożywczej, paliwowej, bankowej czy rekreacyjnej. KDR wspiera budżety rodzin wielodzietnych oraz ułatwia dostęp do dóbr i usług. Pod koniec 2020 roku z karty korzystało 4612 osób (1167 rodzin),
- skierowanie do Środowiskowego Dom Samopomocy w Dębicy - dzienny ośrodek wsparcia dla osób z upośledzeniem umysłowym typu B w stopniu głębokim, znacznym i umiarkowanym, a także osób z lekkim upośledzeniem umysłowym, gdy

jednocześnie występują inne zaburzenia, zwłaszcza neurologiczne. W 2020 roku sfinansowano pobyt w ŚDS 6 osób,

- skierowanie do Schroniska Brata Alberta w Dębicy – udzielanie jest osobom bezdomnym. W 2020 roku sfinansowano pobyt w schronisku 20 osób,
- Świetlica Terapeutyczna w Pustkowie-Osiedlu – w placówce prowadzone są zajęcia komputerowo–matematyczne, rekreacyjno-sportowe, plastyczno-teatralne, terapeutyczne. Na zajęcia uczęszczało w 2020 roku 32 dzieci¹⁴,
- Gminny Program Złota Rączka – wsparcie dla seniorów,
- posiłki – zgodnie z ustawą GOPS zapewnia gorący posiłek osobom, które własnym staraniem nie mogą go sobie zapewnić. W gminie realizowany jest wieloletni program "Posiłek w szkole i w domu". W 2020 roku skorzystało z niego 429 dzieci (w 2019 roku 521),
- pogrzeb – organizowany jest w przypadku, kiedy rodzina nie jest w stanie zorganizować pochówku lub zmarły nie ma rodziny. W 2020 roku przyznano wsparcie w tej formie w 4 przypadkach.

W ramach świadczeń pieniężnych GOPS oferuje¹⁵:

- zasiłek rodzinny – przysługuje na dziecko, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 674 zł, a w przypadku dziecka z orzeczeniem o niepełnosprawności kwota nie przekracza 764 zł. W 2020 roku pobierało zasiłek 880 rodzin,
- zasiłek stały - przysługuje pełnoletniej osobie całkowicie niezdolnej do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od ustawowego kryterium dochodowego. W 2020 roku zasiłek stały otrzymywało 65 osób, w tym 55 z nich to osoby samotnie gospodarujące. W 2019 roku było to odpowiednio 62 i 52 osoby,

¹⁴ Sprawozdanie z Realizacji Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Gminy Dębica za 2020 rok

¹⁵ „Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2020” – Gmina Dębica oraz „Raport o stanie Gminy Dębica za 2020 rok”

- zasiłek okresowy - pomoc w formie zasiłków okresowych przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, itd., w przypadku, gdy dochód rodziny jest niższy od kryterium dochodowego określonego w ustawie. W 2020 z zasiłku okresowego skorzystały 137 osób, w tym: 85 z tytułu bezrobocia, 24 z tytułu długotrwałej choroby i 13 z powodu niepełnosprawności,
- zasiłek celowy - pomoc w tej formie przeznaczona jest głównie na zakup żywności, opału, opłaty za energię. W 2020 objął on 268 osób, z czego 216 z nich został on przyznany w ramach wieloletniego Programu „Posiłek w szkole i domu” na zakup posiłku lub żywności,
- świadczenia wychowawcze (rządowy program 500+) – w 2019 roku skorzystało ze świadczenia 3029 rodzin,
- świadczenia opiekuńcze – w 2020 przyznano ogółem 7032, w tym:
  - dla niepełnosprawnego dziecka – 1873,
  - osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności – 2421,
  - osobie, która ukończyła 75 lat – 50,
  - osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16. roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 roku życia – 2688,
  - świadczenie pielęgnacyjne – 1465,
  - specjalny zasiłek opiekuńczy – 516.
- świadczenia alimentacyjne – w 2020 roku skorzystało z nich 79 osób (42 rodziny),
- program „Dobry Start” - 300 zł jednorazowego wsparcia dla wszystkich uczniów rozpoczynających rok szkolny, bez względu na dochód,
- stypendia socjalne i zasiłki szkolne - może otrzymać uczeń znajdujący się w trudnej sytuacji materialnej wynikającej z niskich dochodów na osobę w rodzinie. Stypendium przyznawane jest w formie refundacji poniesionych kosztów, a jego wysokość uzależniona jest od sytuacji dochodowej oraz występowania w rodzinie

okoliczności takich jak: bezrobocie, niepełnosprawność, ciężka lub długotrwała choroba, wielodzietność, brak umiejętności wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych, alkoholizm lub narkomania, rodzina niepełna lub wystąpienie zdarzenia losowego. W 2020 roku stypendium lub zasiłek szkolny objął 312 uczniów,

- zapomoga z tytułu urodzenia dziecka – w 2020 roku z tej formy skorzystało 191 rodzin,
- świadczenie „Za Życiem” - jest to jednorazowe wsparcie finansowe w wysokości 4000 zł przysługuje matce lub ojcu, opiekunowi prawnemu lub opiekunowi faktycznemu dziecka, u którego stwierdzono ciężkie i nieodwracalne upośledzenie albo nieuleczalną chorobę zagrażającą życiu, które powstały w prenatalnym okresie rozwoju dziecka lub w czasie porodu. W 2020 roku świadczenie otrzymało 5 rodzin.

GOPS w Dębicy realizuje również kilka programów z obszaru gminnej polityki społecznej. Pierwszym z nich to „Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Dębica na Lata 2021–2025”¹⁶. Celem programu jest: zmniejszenie skali zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Gminy Dębica, zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie oraz zwiększenie pomocy i ochrony ofiar przemocy w rodzinie. Od 2011 roku w gminie działa Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, a od 2014 roku (z przerwą) funkcjonuje Punkt Informacyjno-Konsultacyjny dla osób doświadczających przemocy domowej i stosujących przemoc domową z terenu gminy Dębica. Punkt oferuje m.in. wsparcie terapeutyczne. Ponad to w 2020 roku wystawiono 33 „Niebieskich Kart” oraz odbyło się 79 spotkań grup roboczych¹⁷. Kolejnym dokumentem z zakresu polityki społecznej jest przyjmowany corocznie „Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych”. Celem głównym Programu jest ograniczenie szkód zdrowotnych i zaburzeń życia rodzinnego, wynikających z używania alkoholu i innych substancji psychoaktywnych oraz zjawiska picia alkoholu i podejmowania innych zachowań

¹⁶ Uchwała Nr XXX/321/2021 Rady Gminy Dębica z dnia 21 maja 2021 r.

¹⁷ „Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Dębica na Lata 2021–2025” oraz „Raport o stanie Gminy Dębica za 2020 rok”

ryzykownych przez dzieci i młodzież. W 2020 roku w ramach programu prowadzona była m.in. świetlica terapeutyczna, organizowano różnego rodzaju wydarzenia, prowadzono profilaktykę uzależnień wśród dzieci i młodzieży szkolnej, udzielono dotacji stowarzyszeniom w wysokości 115 tys. zł, zorganizowano szkolenie członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych¹⁸. Następnym corocznie przyjmowanym dokumentem jest „Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii w Gminie Dębica”. Celem głównym Programu jest przeciwdziałanie rozszerzaniu się narkomanii oraz problemom jej towarzyszącym na terenie gminy Dębica. W 2020 w ramach jego założeń zrealizowano prelekcje i warsztaty profilaktyczne dla młodzieży z zakresu szkodliwości używania substancji psychoaktywnych oraz zakupiono broszury, ulotki i książki dotyczące szkodliwości spożywania narkotyków i dopalaczy¹⁹. Ponadto pracownicy GOPS utworzyli w 2015 roku Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych Nowe Możliwości. Realizuje ono projekty na rzecz dzieci niepełnosprawnych, seniorów, młodzieży, prowadzi dystrybucję paczek żywnościowych (we współpracy z Podkarpackim Bankiem Żywności), współorganizuje i organizuje działania towarzyszące (warsztaty kulinarne, warsztaty dietetyczne, akcje informacyjne, itp.)²⁰.

Rewitalizacja

Gminny Program Rewitalizacji Gminy Dębica na lata 2016-2024 (GPR) wskazuje obszary zdegradowane, w których występuje szczególnie koncentracja negatywnych zjawisk. Znajdują się one w następujących sołectwach, wskazanych malejąco, od największej liczby występujących negatywnych zjawisk w sferze społecznej oraz przynajmniej jednej, innej sferze (gospodarczych, środowiskowych, przestrzenno-funkcjonalnych lub technicznych)²¹:

- Głobikowa,
- Gumniska,

---

¹⁸ Sprawozdanie z Realizacji Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Gminy Dębica za 2020 rok

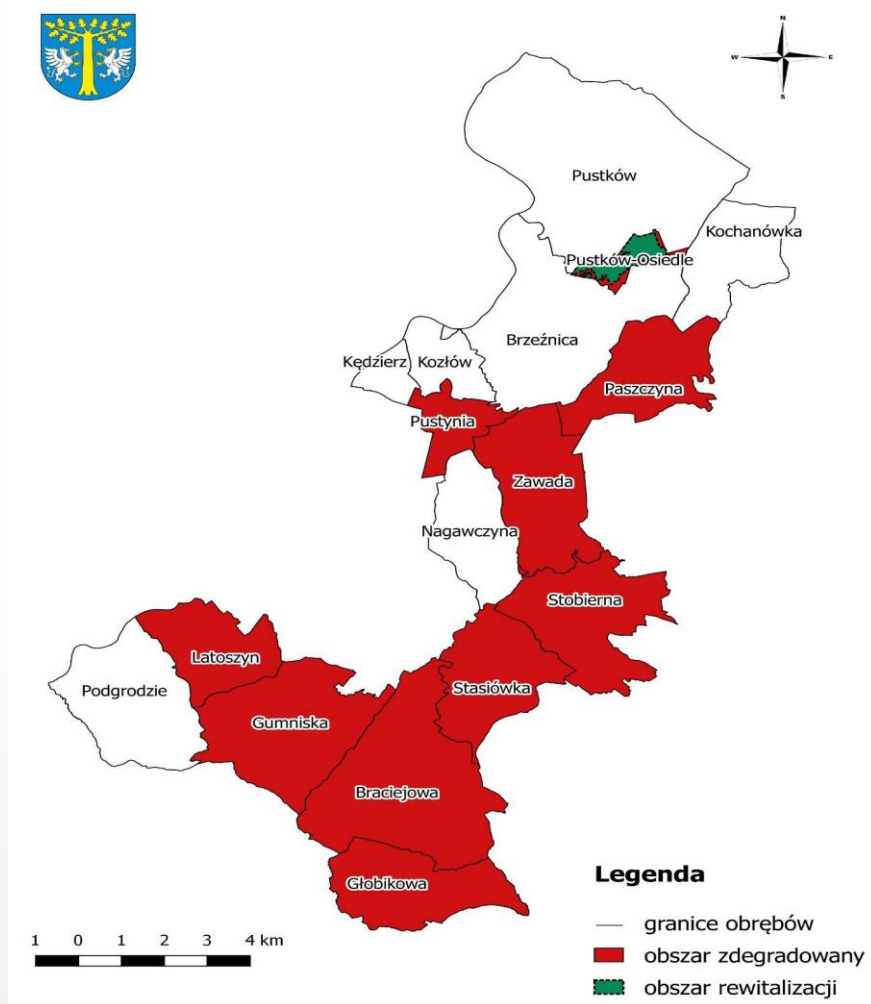
¹⁹ Sprawozdanie z realizacji Gminnego Programu Przeciwdziałania Narkomanii w Gminie Dębica za 2020 Rok

²⁰ „Raport o stanie Gminy Dębica za 2020 rok”

²¹ Zgodnie z przyjętą metodologią w dokumencie „Gminny Program Rewitalizacji Gminy Dębica na lata 2016–2024”, str. 27-29

- Latoszyn,
- Pustynia,
- Zawada,
- Braciejowa,
- Stasiówka,
- Stobierna,
- Pustków-Osiedle,
- Paszczyna.

Ilustracja 7. Mapa obszaru rewitalizacji na tle obszaru zdegradowanego gminy Dębica²²

²² Gminny Program Rewitalizacji Gminy Dębica na lata 2016–2024

W wyniku przeprowadzonej diagnozy i delimitacji obszaru zdegradowanego, został wyznaczony obszar rewitalizacji dotyczący terenu jednostki referencyjnej gminy obejmującego swoim zasięgiem strefę zabudowaną sołectwa Pustków-Osiedle. Występują jednostki referencyjne, które charakteryzują się większym natężeniem problemów i zjawisk kryzysowych. Autorzy GPR uznali jednak, że jednostka referencyjna Pustków-Osiedle obok zdiagnozowanego stanu kryzysowego ma też wysoki potencjał w postaci istniejącej infrastruktury (szczególnie rekreacyjno-sportowej), lokalizacji oraz kapitału ludzkiego, który zostanie wykorzystany w celu wyciągnięcia go ze stanu degradacji oraz pozwoli doprowadzić do jego ożywienia społeczno-gospodarczego. Wyznaczony obszar rewitalizacji charakteryzuje się szczególną koncentracją zjawisk kryzysowych w sferze społecznej w obszarze sytuacji demograficznej (starzejące się społeczeństwo, odpływ ludności) i sferze technicznej w kwestii budynków mieszkalnych (w 2014 r. „liczba budynków mieszkalnych zamieszkałych, wybudowanych przed rokiem 1989 w relacji do ogólnej liczby budynków mieszkalnych zamieszkałych” wynosiła 100 proc.). Wyznaczony obszar rewitalizacji zajmuje powierzchnię 1,18 km² (0,9 proc. powierzchni ogółem gminy) i w 2014 r. był zamieszkały przez 2 256 mieszkańców (9,0 proc. populacji gminy).

Analizując działania realizowane w ramach GPR, w latach 2016-2019 z 10 zaplanowanych projektów podstawowych zrealizowano jedynie 1. Dodatkowo uzyskano środki zewnętrzne na kolejne 2, których realizacja ma się zakończyć pod koniec 2021 roku. Wszystkie przedsięwzięcia podstawowe nie zostały zrealizowane, ponieważ nie udało się pozyskać dotacji na te cele ze środków zewnętrznych. Należy jednak dodać, że proces rewitalizacji ma charakter długofalowy, a dokument został opracowany do 2024 roku. Autorzy monitoringu realizacji GPR w latach 2016-19 wskazują, na podstawie analizy wskaźnikowej oddziaływania dla obszaru rewitalizacji w porównaniu do średniej dla gminy, poprawę stopnia niwelacji negatywnych zjawisk zidentyfikowanych na etapie diagnostycznym, która ich zdaniem jest efektem m.in. zaplanowanych i wdrożonych projektów podstawowych i przedsięwzięć uzupełniających. Równocześnie rekomendują

kontynuację zaplanowanych w GPR działań, które pozwolą osiągnąć zakładane cele oraz zadowalający i trwały efekt rewitalizacji²³.

Aktywność społeczna

Jednym z wyznaczników aktywności społecznej jest liczba organizacji pozarządowych. W gminie Dębica działa 27 stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz dodatkowo 8 stowarzyszeń sportowych (kluby sportowe)²⁴. W kontekście tych wartości należy uznać, że aktywność społeczna mieszkańców gminy nie jest wysoka. Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców gminy wynosi 29 i jest niższa dla wartości dla sąsiedniego miasta Dębica, powiatu, regionu i kraju.

Tabela 8. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców²⁵

Jednostka adm.	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Polska	35	37	38	37	38	39
woj. podkarpackie	34	36	37	36	37	38
powiat dębicki	30	31	32	30	32	32
miasto Dębica	34	35	36	33	35	35
gmina Dębica	26	27	28	29	29	29

Samorząd gminy inicjuje działania wspierające organizacje pozarządowe, w oparciu o przyjmowany corocznie „Program współpracy gminy Dębica z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”. Należy nadmienić, że przedmiotowy dokument jest, przed przyjęciem go przez Radę Gminy, poddany konsultacjom społecznym. W 2021 roku zaplanowano przeznaczyć na działania wspierające organizacje pozarządowe nie mniej niż 200 tys. zł. Program współpracy z organizacjami na 2021 rok obejmuje zadania publiczne w sferach, o których mowa w art. 4 ustawy, ze szczególnym uwzględnieniem:

²³ Raport z monitoringu dokumentu pn. „Gminny Program Rewitalizacji Gminy Dębica na lata 2016–2024”, wrzesień 2020

²⁴ <https://ugdebica.pl/dla-mieszkanca/organizacje-pozarządowe/wykaz-organizacji> oraz <https://ugdebica.pl/dla-mieszkanca/sport/kluby-sportowe>, stan: 23.11.2021

²⁵ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

- pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz przeciwdziałanie wykluczeniu i wyrównywania szans tych rodzin i osób,
- przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym,
- ochrony i promocji zdrowia,
- wspierania i upowszechniania kultury fizycznej,
- działania na rzecz osób niepełnosprawnych,
- działalność na rzecz osób w wieku emerytalnym,
- działalności na rzecz organizacji pozarządowych i innych podmiotów w zakresie określonym w art. 4 ust. 1 ustawy²⁶.

W 2020 roku samorząd gminny w formie wspierania i powierzenia zadań publicznym dofinansował 30 projektów/zadań na łączną kwotę 238 900 zł²⁷. Wagę wsparcia i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego w gminie Dębica potwierdza również Strategia Rozwoju Gminy. Jednym z jej trzech celów strategicznych jest tworzenie warunków do rozwoju aktywności społecznej²⁸. Potwierdzeniem tego są m.in. działania władz samorządowych dążące do wzmocnienia mechanizmów partycypacyjnych w kreowaniu i wdrażaniu polityk publicznych oraz podejmowaniu decyzji publicznych. Przykładem tego jest powołanie dwóch ciał doradczych. Pierwszy z nich Młodzieżowa Rada Gminy (MRG) powstała zgodnie z uchwałą Rady Gminy Dębica Nr XIX/203/2016 z dnia 21 czerwca 2016 roku. Reprezentuje ona dzieci i młodzież ze szkół gminnych, a w 2021 roku powołano już jej III kadencję. MRG swoje działania realizuje poprzez m.in. konsultowanie i opiniowanie skierowanych do niej projektów uchwał Rady Gminy regulujących sprawy mające wpływ na warunki rozwoju młodego pokolenia, inicjowanie działań dotyczących życia młodych mieszkańców wspólnoty samorządowej Gminy, koordynację i inspirację inicjatyw młodych mieszkańców wspólnoty samorządowej Gminy²⁹. Kolejnym ciałem doradczym dla samorządu jest Rada Seniorów. Została powołana uchwałą Rady Gminy Dębica Nr XXXV/379/2017 z dnia 28 lipca 2017 roku. Do zadań Rady

²⁶ Programu Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi za rok 2021

²⁷ Sprawozdanie z realizacji Programu Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi za rok 2020

²⁸ Strategia Rozwoju Gminy Dębica na lata 2015–2024

²⁹ <https://ugdebica.pl/samorzad/urząd-gminy/mlodziejowa-rada-gminy>, stan 30.11.2021 rok

Seniorów należy m.in. współpraca z organami gminy Dębica w sprawach dotyczących osób starszych, monitorowanie potrzeb osób starszych oraz ustalanie zadań i działań priorytetowych w tym zakresie, inicjowanie działań zmierzających do wykorzystania potencjału i czasu seniorów na rzecz inicjatyw środowiskowych, w tym na rzecz upowszechniania wśród seniorów kultury, sportu, rekreacji i edukacji, upowszechnianie wiedzy o potrzebach, prawach i możliwościach osób starszych,

Frekwencja wyborcza jest kolejnym istotnym wskaźnikiem, na podstawie którego można zdiagnozować poziom kapitału społecznego oraz rozwoju społeczeństwa obywatelskiego.

Tabela 9. Frekwencja wyborcza (%)³⁰

Jednostka adm.	Wybory samorządowe (2018)	Wybory do Sejmu i Senatu (2019)	Wybory do Parlamentu Europejskiego (2019)	Wybory Prezydenckie (2020)
Polska	48,83	61,74	45,68	68,18
woj. podkarpackie	49,56	58,57	44,24	66,49
powiat dębicki	50,18	59,98	44,95	68,62
miasto Dębica	47,56	62,62	47,94	69,32
gmina Dębica	52,31	59,02	42,63	67,58

Dane Państwowej Komisji Wyborczej pokazują, że mieszkańcy są obywatelami zaangażowanymi w największym zakresie w sprawy lokalne. W wyborach samorządowych w 2018 roku frekwencja wyborcza w gminie była wyraźnie wyższa od sąsiadującego miasta Dębica, powiatu, regionu oraz kraju (odpowiednio o 4,75 pp., 2,13 pp., 2,75 pp., 3,48 pp.). W przypadku innych wyborów frekwencja jest już mniejsza od wymienionych powyżej jednostek administracyjnych. Wyjątkiem są wybory do Sejmu i Senatu (2019 rok) oraz Prezydenckie (2020 rok), gdzie frekwencja była wyższa w gminie od frekwencji całego województwa podkarpackiego³¹.

Edukacja

Na terenie gminy Dębica funkcjonuje 15 placówek oświatowych znajdujących się w: w Pustkowie-Osiedlu, w Pustkowie, w Brzeźnicy, w Paszynie, w Pustyni,

³⁰ <https://pkw.gov.pl/>

³¹ Tamże

w Nagawczynie, w Zawadzie, w Stobiernej, w Stasiówce, w Głobikowej, w Gumniskach, w Latoszynie, w Podgrodziu, w Brzeźnicy, w Nagawczynie.

W gminie Dębica działa 10 przedszkoli z 25 oddziałami, z czego 4 z nich to placówki niepubliczne. W roku szkolnym 2020/2021 do wszystkich przedszkoli uczęszczało 591 dzieci w tym 3 z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego. Na przestrzeni 6 lat liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli wzrosła o ponad 20 proc. Dodatkowo w gminie funkcjonuje 7 oddziałów przedszkolnych i 6 przedszkoli zlokalizowanych przy placówkach szkolnych (7 szkołach podstawowych i 6 zespołach szkół). W roku szkolnym 2020/2021 uczęszczało do nich 218 dzieci, w tym 2 z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego³².

Na terenie gminy działa również 13 publicznych szkół podstawowych, które posiadały w roku szkolnym 2019/2020 127 oddziałów, w tym 4 integracyjnych. Uczęszczało do nich w sumie 2011 uczniów, z czego 68 z nich posiadało orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego. W roku 2020 w placówkach oświatowych zatrudnionych było 348 pracowników pedagogicznych - przeliczeniowo 276,13 etatu oraz 115 pracowników niepedagogicznych – przeliczeniowo 108,38 etatu. Wszyscy nauczyciele zatrudnieni w szkołach w 2020 roku posiadali wykształcenie wyższe, przygotowanie pedagogiczne oraz wysokie stopnie awansu zawodowego. 78,7% nauczycieli posiadało stopień nauczyciela dyplomowanego, 13,5% stopień nauczyciela mianowanego, 6,6 proc. nauczyciela kontraktowego, a 1,2 proc. nauczyciela stażysty³³.

Od wielu lat w gminie, na podstawie Uchwał Rady Gminy Dębica³⁴, przyznawane są stypendia naukowe, sportowe i artystyczne oraz stypendia dyrektorskie. W roku 2020 przekazane zostały 461 stypendia na łączną kwotę 82 160,46 zł dla uczniów szkół podstawowych, ponadpodstawowych oraz studentów zamieszkujących na pobyt stały na terenie gminy Dębica, którzy osiągnęli wysokie wyniki w nauce. W 2019 roku było to

³² Raport o stanie Gminy Dębica za 2020 rok oraz wyliczenia własne

³³ Tamże

³⁴ Uchwały Rady Gminy w Dębicy Nr X/147/03 z dnia 24 października 2003r., Uchwały nr XXXIII/336/2017 oraz XXXIII/337/2017 z dnia 25.05.2017r.,

odpowiednio 357 stypendia na kwotę 95 580 zł, a w 2018 477 stypendia na kwotę 99 490 zł³⁵.

Tabela 10. Wyniki egzaminu ośmioklasisty w 2021 roku (proc.)³⁶

Jednostka adm.	j. polski	matematyka	j. angielski
Polska	60	47	66
woj. podkarpackie	62	49	65
powiat dębicki	61	51	65
miasto Dębica	63	55	72
gmina Dębica	61	51	63

Wyniki egzaminów końcowych uczniów na etapie szkoły podstawowej z j. polskiego, matematyki i j. angielskiego w gminie Dębica są zbliżone do wartości dla powiatu, regionu i kraju. W przypadku miasta Dębica jego wyniki są wyższe, choć nieznacznie, od średnich dla wymienionych jednostek administracyjnych.

Kultura

Samorządową instytucją koordynującą życie kulturalne w gminie jest Centrum Kultury i Bibliotek Gminy Dębica (CKiB). Zgodnie z założeniami programowymi „CKiB jest instytucją otwartą, prezentującą szerokie spektrum wydarzeń artystycznych, aby dotrzeć do jak najszerszego grona odbiorców i spełnić oczekiwania mieszkańców Gminy Dębica i nie tylko. Rozległy wachlarz kulturalny obejmuje realizację projektów artystycznych, pracę warsztatową oraz działa w zakresie edukacji i upowszechniania kultury. Bierzymy udział w kształtowaniu człowieka świadomego swej jedności ze środowiskiem przyrodniczym i społeczno-kulturowym³⁷.

Pod opieką CKiB znajduje się:

- 12 bibliotek – Biblioteka Publiczna (BP) w Latoszynie oraz filie BP w: Braciejowej, Brzeźnicy, Nagawczynie, Paszczynie, Podgrodziu, Pustkowi, Pustkowi-Osiedlu, Pustyni, Stasiówce, Stobiernej i Zawadzie,

³⁵ Raport o stanie Gminy Dębica za 2020, 2019 i 2018 rok oraz wyliczenia własne

³⁶ <http://www.oke.krakow.pl/inf/staticpages/index.php?page=201906131212419>

³⁷ <http://ckib.pl/o-nas/zalozenia-programowe>, stan 28.22.2021 rok

- 7 domów kultury – w miejscowościach: Braciejowa, Brzeźnica, Łupiny, Nagawczyna, Podgrodzie, Pustków-Osiedle oraz Centrum Kulturalno-Oświatowe Zawada,
- Europejskie Centrum Pamięci i Pojednania – ekspozycja historyczno-dydaktyczna przy Górze Śmierci,
- Centrum Edukacji Ekologicznej z Parkiem Owadów i Pajęczaków.

Dodatkowo w gminie możliwe jest korzystanie z pomieszczeń remiz OSP w miejscowościach: Paszczyzna, Pustków, Brzeźnica, Zawada, Stobierna, Nagawczyna, Stasiówka, Podgrodzie, Pustków Krownice, Kozłów.

CKiG rokrocznie organizuje różnorodne wydarzenia kulturalno-rekreacyjne, m.in. Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy, Koncert Noworoczny, Tradycje Wielkanocne w gminie Dębica, Mistrzostwa Podkarpacia w Płukaniu Złota, Dożynki Gminne, Święto Pieroga. Oprócz różnorodnych wydarzeń możliwe jest uczestnictwo w zajęciach lub grupach artystycznych:

- nauka gry na pianinie,
- grupa akrobatyczna,
- Zespół Pieśni i Tańca Wisłoczanie,
- Zespół Pieśni i Tańca Mali Wisłoczanie,
- Zespół Śpiewaczy "Heja Hola" - kultywującym tradycje i kulturę ludową regionu. Zespół posiada w swoim repertuarze liczne przyśpiewki z regionu rzeszowskiego,
- Zespół Śpiewaczy Wiarusy - w repertuarze dominują pieśni i przyśpiewki ludowe, ale obecne są również piosenki biesiadne, patriotyczne i kościelne. Zespół również co roku tworzy wieńce dożynkowe,
- Zespół Śpiewaczy „Podgrodzianie” - prezentuje przyśpiewki i piosenki regionalne, biesiadne, patriotyczne i kościelne,
- Zespół Pieśni i Tańca „Mali Podgrodzianie”,
- Inspirado Zespół Mażoretkowo-Estradowy,
- Zespół Taneczny „Image Dance”,
- Zespół Taneczny „Pasja”,

- Grupa Młodziaki Luzaki – reprezentująca style Street Dance, Break Dance, Hip-Hop z elementami akrobatyki,
- Zespół Taneczny „Roztańczone Pirueciki”,
- Zespół Taneczny „Kolorowe Piruety” – zespół prezentuje układy taneczne z elementami tańca nowoczesnego, współczesnego oraz show dance,
- Grupa Teatralno-Kabaretowa ŻABA,
- Zespół Taneczny „Easy Bizzzy”,
- Zespół Taneczny „SS Crew”.

W gminie Dębica działają również Koła Gospodyń Wiejskich w miejscowościach:

- Paszczyzna,
- Pustków,
- Brzeźnica,
- Zawada,
- Stobierna,
- Nagawczyna,
- Stasiówka,
- Podgrodzie,
- Pustków Krownice,
- Kozłów³⁸.

Ponadto na terenie gminy Dębica funkcjonuje 14 Klubów Seniora. Ideą Klubów jest integracja i wspieranie aktywność osób starszych w pobliżu ich miejsc zamieszkania. Osoby zrzeszone w gminnych klubach seniora rozwijają zainteresowania z dziedziny sztuki, rękodzieła, poezji, edukacyjne, rozwijające sprawność intelektualną i pamięć, komputerowe, a także mają dostęp do zajęć prozdrowotnych i rehabilitacyjnych. Poszczególne Kluby Seniora skupiają osoby z miejscowości:

---

³⁸ <http://ckib.pl/dzialalnosc/kluby-i-kola/kluby-seniora/liderzy-klubow> , stan 28.22.2021 rok

- Pustynia, Kędzierz,
- Stasiówka,
- Gumniska, Braciejowa,
- Głobikowa,
- Latoszyn,
- Pustków,
- Stobierna,
- Brzeźnica,
- Brzeźnica Wola,
- Paszczyzna,
- Podgrodzie,
- Zawada,
- Nagawczyzna,
- Pustków Osiedle,
- Kochanówka,
- Kozłów³⁹.

Na terenie gminy powołano także Młodzieżowe Grupy Reprezentacyjne Gminy Dębica, które liczą blisko 70 dzieci z 4 szkół z miejscowości: Pustynia, Brzeźnica, Paszczyzna, Pustków. Są one podzielone na grupę rzymian, księstwa warszawskiego oraz strażaków (grupa podzielona na sekcję medyczną i bojową). Młodzieżowe Grupy Reprezentacyjne biorą udział w wartach przy grobie w trakcie Świąt Wielkanocnych, przemarszach paradnych i imprezach okolicznościowych⁴⁰.

Ważnym wskaźnikiem pokazującym poziom aktywności w sferze kultury mieszkańców jest czytelnictwo oraz zasoby bibliotek publicznych, jak również udział w różnych usługach kulturalnych. Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych w latach

³⁹ <http://ckib.pl/dzialalnosc/kluby-i-kola/kluby-seniora> , stan 28.22.2021 rok

⁴⁰ <http://ckib.pl/dzialalnosc/mlodziejowe-grupy-reprezentacyjne-osp> , stan 28.22.2021 rok

2015-2019⁴¹ w gminie Dębica liczba czytelników na 1000 mieszkańców sukcesywnie spada. W 2019 roku liczyła ona 116 czytelników i spadał w ciągu 5 lat o 41 osób. Jednocześnie liczba czytelników w gminie Dębica w przeliczeniu na 1000 mieszkańców jest niższa od wartości dla powiatu i miasta Dębica oraz znacznie niższa od wartości dla regionu i kraju. Mimo niższej liczby czytelników, wypożyczają oni średnio więcej książek, na tle wszystkich wyżej wymienionych jednostek administracyjnych⁴².

Tabela 11. Wybrane wskaźniki dot. usług bibliotecznych w roku 2019⁴³

Jednostka adm.	biblioteki publiczne na 10 tys. ludności	ludność na 1 placówkę biblioteczną (łącznie z punktami bibliotecznymi ujętymi zgodnie z siedzibą jednostki macierzystej)	księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach
Polska	2,1	4 324	3 309,8	156	17,2
woj. podkarpackie	3,2	2 992	3 969,7	149	19,1
powiat dębicki	2,8	3 300	4 037,1	122	20,7
miasto Dębica	1,1	9 101	3 285,5	122	19,0
gmina Dębica	4,6	2 154	6087,9	116	23,4

Dane statystyczne jasno wskazują, iż mieszkańcy gminy Dębica mają wysoki dostęp do usług bibliotecznych na tle miasta Dębica, kraju, regionu i powiatu. Wskaźnik liczby bibliotek publicznych na 10 tys. mieszkańców wynosi 4,6 i jest zdecydowanie wyższy od wskaźników ujętych w analizie pozostały jednostek administracyjnych. Również liczba ludności w przeliczeniu na jedną placówkę biblioteczną jest znacząco niższa wobec kraju, regionu, powiatu oraz miasta Dębica. Wyraźnie widać, że władze samorządowe oraz biblioteki dbają o duże księgozbiory. Ich liczba, w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, jest prawie dwukrotnie wyższa dla wartości dla kraju i miasta Dębica oraz znacząco wyższa dla powiatu, czy województwa.⁴⁴

⁴¹ W analizie nie zostały uwzględnione dane z 2020 roku, które są znacząco niższe. Uznano, że nie są one miarodajne, ze względu na epidemię Covid-19, w trakcie której zamykano biblioteki w skali kraju na różne okresy.

⁴² Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

⁴³ Tamże - podane dane dotyczą roku 2019. Mimo, że dostępne są dane 2020 uznano, że nie są one miarodajne, ze względu na przerwy w funkcjonowaniu bibliotek w związku z pandemią Covid-19

⁴⁴ Tamże

Tabela 12. Wybrane wskaźniki dot. usług kulturalnych w roku 2019⁴⁵

Jednostka adm.	udział osób, będących członkami kół, klubów lub sekcji seniora i uniwersytetów trzeciego wieku w ogólnej liczbie ludności w wieku 60 lat i więcej	liczba uczestników imprez na 1000 ludności	liczba osób na placówkę (centrum kultury, dom kultury, ośrodek kultury, klub, świetlicę)	centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na 10 tys. ludności
Polska	1,3	976,8	9 020,58	1,1
woj. podkarpackie	1,2	1 148,8	5 811,92	1,7
powiat dębicki	3,5	815,3	9 664,21	1,0
miasto Dębica	0,7	1 102,2	15 168,00	0,7
gmina Dębica	13,9	760,7	25 849,00	0,4

W analizie wzięto również pod uwagę wskaźniki dotyczące usług kulturalnych. Bardzo wysokie wartości przyjmują dane dotyczące członkostwa w różnego rodzaju klubach, kołach, sekcjach, etc. Są one ponad dziesięciokrotnie większe wobec wartości dla kraju, regionu, czy miasta Dębica. Wpływ na to ma niewątpliwie duża liczba m.in. Klubów Seniora, Kół Gospodyń Wiejskich. W przeciwieństwie do uczestnictwa w kołach, klubach, etc., udział w różnego rodzaju imprezach w przeliczeniu na 1000 osób jest już widocznie niższy wobec średniej aktywności w tym obszarze w mieście Dębica, regionie i kraju.

Ochrona zdrowia

Na terenie gminy Dębica podstawową opiekę zdrowotną zapewniają⁴⁶:

- NZOZ w Gumiskach - zatrudnia lekarza medycyny rodzinnej oraz 3 pielęgniarki medycyny rodzinnej i szkolnej,
- NZOZ w Paszynie - zatrudnia lekarza medycyny rodzinnej, lekarza medycyny szkolnej oraz 2 pielęgniarki. Ośrodek posiada gabinet zabiegowy z punktem szczepień,
- NZOZ w Pustkowie-Osiedlu – zatrudnia lekarza medycyny pracy i lekarza rodzinnego, 6 pielęgniarek oraz 1 położną. Ośrodek posiada gabinet zabiegowy oraz punkt szczepień,

⁴⁵ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, w analizie nie zostały uwzględnione dane z 2020 roku. Uznano, że nie są one miarodajne dla niektórych danych, ze względu na pandemię Covid-19. Np. w trakcie niej organizowano mniej imprez.

⁴⁶ Program Profilaktyki i Promocji Zdrowia dla Gminy Dębica na lata 2021- 2023

- NZOZ „HIPOKRATES” Pustków - zatrudnia lekarza medycyny rodzinnej, lekarza stomatologii, 2 pielęgniarki oraz jedną osobę z średnim wykształceniem medycznym,
- NZOZ „Pod Jesionem” Zawada - zatrudnia lekarza medycyny rodzinnej, lekarza medycyny szkolnej, 2 pielęgniarki oraz położną. Ośrodek posiada gabinet zabiegowy oraz punkt szczepień,
- NZOZ ELMED w Nagawczynie - zatrudnia 2 lekarzy medycyny rodzinnej, pielęgniarkę. Ośrodek posiada gabinet zabiegowy oraz punkt szczepień,
- W planach jest również utworzenie Publicznego Ośrodka Zdrowia w Zakładzie Przyrodo-Lecznicznym w Latoszynie⁴⁷,
- NZOZ Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy Pustków,
- dla osób przewlekle chorych i leżących, wymagających 24-godzinnej, specjalistycznej opieki. Liczba miejsc 60.⁴⁸,
- Apteka „OPTIMUM” w Pustków-Osiedle – zatrudnia dwie osoby z wykształceniem farmaceutycznym.

W przypadku nocnej lub świątecznej pomocy medycznej pacjenci mogą się zgłaszać do Zespołu Opieki Zdrowotnej w Dębicy. Na terenie gminy nie są prowadzone tego typu dyżury⁴⁹.

W gminie działa Latoszyn Zdrój Sp. z o o. (poprzednia nazwa: Łazienki Latoszyńskie Sp. z o. o.), która została powołana w celu wydobywania i eksploatacji wód leczniczych i mineralnych na terenie miejscowości Latoszyn. Spółka od 6 marca 2017 roku jest własnością gminy Dębica. Podjęła ona budowę budynku Zakładu Przyrodoleczniczego w Latoszynie, który w zamierzeniu ma działać na wzór funkcjonującego przed wojną zakładu przyrodoleczniczego. W ramach spółki pozyskiwane są wody siarczkowe i siarczkowo-wapniowe. Pacjenci, w ramach kontraktu NFZ, mogą skorzystać z zabiegów rehabilitacyjnych, w tym fizykoterapii, kąpeli leczniczych (w tym w basenie z wodami

---

⁴⁷ Raport o stanie Gminy Dębica za 2020 rok

⁴⁸ Tamże

⁴⁹ <https://www.nfz-rzeszow.pl/pacjenci/aktualnosci/pacjenci-informacje-ogolne/nocna-i-swiateczna-opieka-zdrowotna,art901/>

siarczkowymi), masaży wodnych, światłoterapii, laseroterapii, magnetoterapii, krioterapii, inhalacji leczniczych, ambulatorium medycznego, kompleksowej rehabilitacji ruchowej oraz pijalni wód leczniczych, tężni, opery leśnej, parku zdrojowego oraz ścieżek rekreacyjnych. Operator spółki realizuje średnio ponad 7 000 zabiegów miesięcznie. Spółka Latoszyn Zdrój wprowadziła również do swojej oferty linię kosmetyków zawierających w swoim składzie wodę leczniczą⁵⁰.

Należy uznać, że dostępność do służby zdrowia w gminie Dębica nie jest wysoka. W 2019 roku liczba osób przypadających na jedną przychodnię w gminie wynosiła 4308 wobec 2879 dla całego powiatu dębickiego⁵¹. Również wskaźniki dotyczące liczby przychodni w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców są niekorzystne. W gminie Dębica w 2020 roku były to 2 przychodnie, wobec 3 dla powiatu, 4 dla miasta Dębica oraz 6 dla województwa podkarpackiego i kraju⁵². Te niekorzystne wskaźniki w pewnym stopniu mogą być niwelowane zgodnie z przyjętym przez Radę Gminy „Gminnym Programem Profilaktyki i Promocji Zdrowia dla Gminy Dębica na lata 2021-2023”⁵³. W ramach przedmiotowego dokumentu planowana jest realizacja następujących programów zdrowotnych:

- Program szczepień profilaktycznych przeciwko meningokokom,
- Program szczepień profilaktycznych przeciwko pneumokokom,
- Program szczepień profilaktycznych przeciwko grypie,
- Program profilaktyki chorób nowotworowych,
- Program profilaktyczno-leczniczy w oparciu o naturalne surowce lecznicze z zakładu Przyrodo-leczniczego w Latoszynie,
- Program zdrowotny w zakresie prewencji i wykrywania chorób układu krążenia w populacji mieszkańców gminy Dębica powyżej 60. roku życia,
- Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Program Przeciwdziałania Narkomanii.

⁵⁰ Raport o stanie Gminy Dębica za 2020

⁵¹ „Statystycznym Vademecum Samorządowca 2020” dla gminy Dębica

⁵² Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

⁵³ Uchwała Nr XXVI/302/2021 Rady Gminy Dębica z dnia 23 lutego 2021 r.

Sport i rekreacja

Sportem i rekreacją w gminie Dębica w głównej mierze zajmuje się Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji gminy Dębica. Dysponuje on następującymi obiektami:

- Kompleks Basenów „NEMO” w Pustkowie-Osiedlu – składa się on z krytego basenu pływackiego o długości 25 m wraz z basenem rekreacyjnym wyposażonym w atrakcje wodne: jacuzzi, zjeżdżalnie rurową o długości 72 m, rwącą rzekę, grzybka dla dzieci, gejzera wodnego, leżanki wodnej oraz kurtyny wodnej, bloku odnowy biologicznej, sauny suchej oraz mokrej, sali do aerobiku i fitnessu, dwóch basenów zewnętrznych dla dzieci i dorosłych wraz ze zjeżdżalniami, plaży z infrastrukturą, m.in. boiskiem do gry w siatkówkę plażową,
- boisko LKS w: Podgrodziu, Stasiówce, Pustkowie-Osiedlu, Pustyni, Brzeźnicy, Paszyczynie, Pustkowie, Zawadzie,
- boiska sportowe Orlik w: Pustkowie, Pustkowie-Osiedlu, Nagawczynie,
- boisko wielofunkcyjne w Zawadzie,
- bieżnia lekkoatletyczna w Pustkowie-Osiedlu,
- stok narciarski w Stobiernej – o długości tras od 300 do 500 metrów. Obiekt jest oświetlany, ratrakowany i sztucznie naśnieżany. Pozwala na jazdę na nartach, deskach snowboardowych, sankach oraz pontonach z twardym dnem Snow&Summer Tubing, które są wykorzystywane również latem. Dodatkowo latem możliwe są zjazdy na specjalnie przygotowanych trasach do kolarstwa górskiego XC oraz biegów z przeszkodami.

Na terenie gminy funkcjonuje również park linowy w Pustkowie -Osiedlu dysponujący dwiema trasami o różnym stopniu trudności. Ponadto wszystkie szkoły podstawowe dysponują salami gimnastycznymi, boiskami sportowymi oraz sprzętem sportowy⁵⁴.

---

⁵⁴ Raport o stanie Gminy Dębica za 2020 rok

W gminie działa również 8 klubów sportowych⁵⁵:

- Stowarzyszenie Ludowy Klub Sportowy Brzeźnica,
- Stowarzyszenie Ludowy Klub Sportowy „Paszczyński” Paszczyzna,
- Stowarzyszenie Klub Sportowy „Chemik” w Pustkowie-Osiedlu,
- Stowarzyszenie Ludowy Klub Sportowy Pustków,
- Stowarzyszenie Młodzieżowy Uczniowski Ludowy Klub Sportowy Pustynia,
- Stowarzyszenie Ludowy Klub Sportowy Stasiówka,
- Stowarzyszenie Ludowy Klub Sportowy „Baszta” Zawada,
- Gminna Akademia Piłkarska Gminy Dębica Chemik Pustków.

---

⁵⁵ <https://ugdebica.pl/dla-mieszkanca/sport/kluby-sportowe> , stan 23.11.2021 rok

5.2. Wyniki badania ilościowego

Niniejszy rozdział zawiera omówienie wyników badania ilościowego. Jak już wspomnieliśmy, pomiar został zrealizowany z wykorzystaniem techniki CAWI (Komputerowo Wspomagany Wywiad Internetowy) na próbie N=355 mieszkańców gminy Dębicy.

Poniżej prezentujemy kluczowe informacje na temat struktury próby, która była kontrolowana ze względu na płeć i wiek. Kluczowe parametry społeczno-demograficzne zamieszczone w poniższej tabeli są istotne w kontekście analiz prezentowanych w tej części opracowania.

Tabela 13. Struktura próby

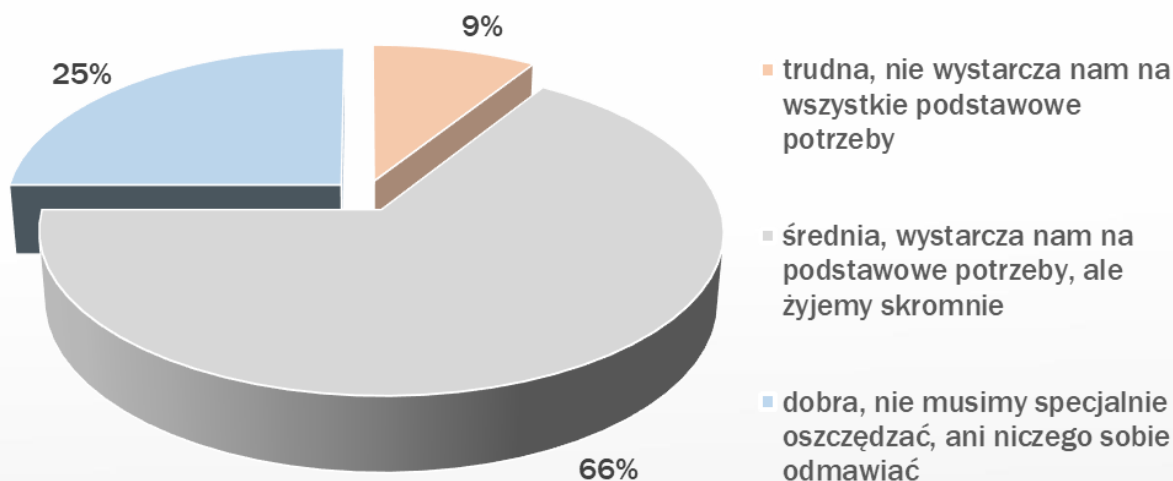
płeć	
mężczyzna	49%
kobieta	51%
wiek	
15-19	7%
20-29	17%
30-39	19%
40-49	18%
50-59	15%
60-74	17%
75 lub więcej	7%
wykształcenie	
podstawowe	4%
zawodowe	18%
średnie	45%
wyższe	33%
sytuacja zawodowa	
pracuję na stałe (na etacie)	46%
jestem emerytem(ką), rencistą(tką)	24%
jestem uczniem, studentem	9%
zajmuję się domem (nie pracuję)	9%
jestem bezrobotnym(a)	6%
inna sytuacja	6%
jestem przedsiębiorcą, własna działalność gospodarcza	3%

pracuję dorywczo	2%
jestem rolnikiem	2%
miejsce zamieszkania	
Pustków	16%
Nagawczyna	12%
Brzeźnica	11%
Stobierna	11%
Stasiówka	9%
Pustków-Osiedle	7%
Zawada	7%
Kozłów	5%
Paszczyna	5%
Latoszyn	4%
Braciejowa	3%
Podgródzie	3%
Głobikowa	2%
Gumniska	2%
Brzeźnica Wola	1%
Kochanówka	1%
Pustynia	1%
Kędzierz	0%
Pustków-Krownice	0%
miejsce zamieszkania (podział na północną i południową część gminy)	
północ: Brzeźnica, Brzeźnica Wola, Kędzierz, Kochanówka, Kozłów, Nagawczyna, Paszczyna, Pustków, Pustków-Krownice, Pustków-Osiedle, Pustynia, Zawada	66%
południe: Braciejowa, Głobikowa, Gumniska, Latoszyn, Podgródzie, Stasiówka, Stobierna	34%
niepełnosprawność	
pełnosprawną	85%
z niepełnosprawnością ruchową	9%
z niepełnosprawnością inną niż ruchowa	6%
posiadanie dzieci	
przynajmniej 1 dziecko w wieku 6 lat lub młodsze	21%
przynajmniej 1 dziecko w wieku 7-15 lat	36%
przynajmniej 1 osoba w wieku 16-18 lat	13%
w moim gospodarstwie domowym nie zamieszkują dzieci lub młodzież	47%
współzamieszkiwanie z osobą zależną	
tak	15%
nie	85%

Jak już wspomnieliśmy, w zrealizowanej próbie kontrolowane były parametry płci i wieku, pozostałe rozkłady zostały uzyskane w sposób wtórny, na podstawie uzyskanych odpowiedzi respondentów. Jak już wspomnieliśmy, po zakończeniu realizacji pomiaru została przeprowadzona statystyczna procedura, zwana ważeniem danych, polegająca na dostosowaniu (wyrównaniu) struktury zrealizowanej próby (rozkładu podstawowych zmiennych społeczno-demograficznych, jak płeć i wiek) do parametrów badanej populacji (mieszkańców gminy Dębica w wieku 15 lub więcej lat). Co istotne, kobiety nieznacznie przeważają nad mężczyznami, a 24 proc. badanych stanowią osoby w wieku 60 lat i starsze (przypomnijmy, że udział seniorów w populacji mieszkańców gminy systematycznie się zwiększa). 1/3 ankietowanych stanowią osoby z wykształceniem wyższym. 46 proc. respondentów pracuje na etacie, natomiast drugą w kolejności grupę stanowią emeryci i renciści. W zrealizowanej próbie 15 proc. stanowią osoby z niepełnosprawnościami. Niemal 2/3 badanych zamieszkuje w północnej części gminy, pozostałe – w sołectwach południowych.

Wykres 14. Samoocena sytuacji ekonomicznej gospodarstwa domowego

2/3 badanych ocenia kondycję ekonomiczną swoich gospodarstw domowych jako średnią, przeciętną. Tego rodzaju przekonanie najczęściej wyrażają kobiety (76 proc.), mieszkańcy w wieku 60-74 lata (80 proc. w tej grupie wiekowej), badani z wykształceniem

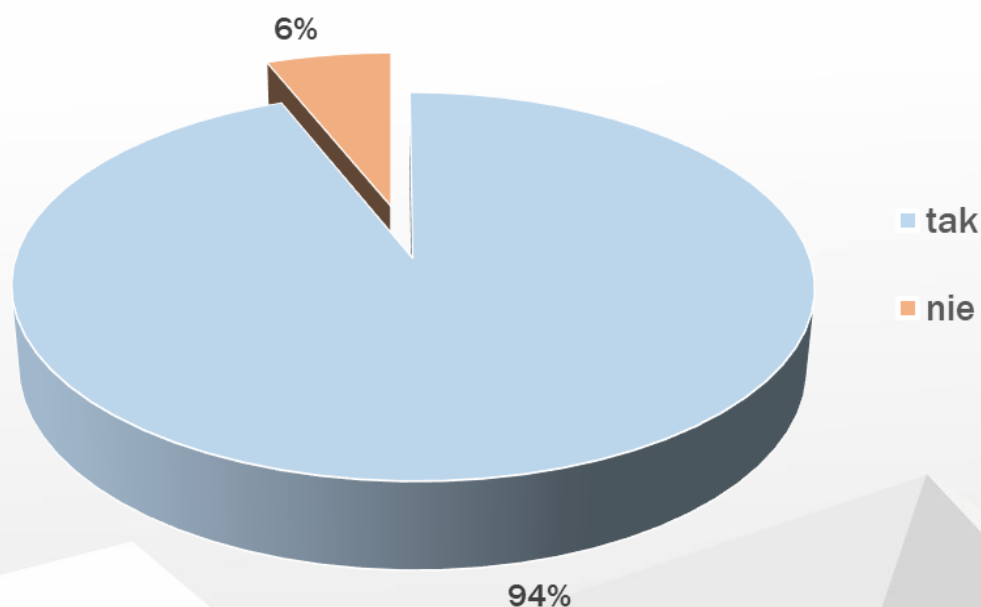
zawodowym (87 proc.), osoby bezrobotne (89 proc.), emeryci i renciści (82 proc.). 25 proc. deklaruje, że sytuacja ekonomiczna ich gospodarstw domowych jest zadowalająca – najczęściej są to osoby zadowolone ze swoich relacji z sąsiadami (29 proc.), wysoko oceniające jakość życia w gminie Dębica (39 proc.), mężczyźni (35 proc.), przedsiębiorcy, osoby prowadzące własną działalność gospodarczą (64 proc.). Istotnie wyższy wskaźnik pozytywnej oceny sytuacji ekonomicznej gospodarstwa domowego odnotowano wśród mieszkańców północnej części gminy (32 proc.) w porównaniu z południową (13 proc.). 9 proc. postrzega kondycję ekonomiczną swoich gospodarstw domowych jako trudną.

Powyższe różnice są istotne statystycznie na poziomie 95 proc., co – w uproszczeniu - oznacza prawdopodobieństwo występowania związków między zmiennymi. Dodajmy, że analogiczną konwencję stosujemy w całym raporcie.

Ankietowani odpowiadali również na pytanie o okres zamieszkiwania w gminie Dębica. 72 proc. z nich mieszka tutaj od urodzenia, a kolejnych 22 proc. – nie krócej niż 10 lat, ale nie od urodzenia. Dodajmy, że 6 proc. badanych zamieszkuje w gminie Dębica od 9 lat lub krócej.

Aktywność i kapitał społeczny mieszkańców

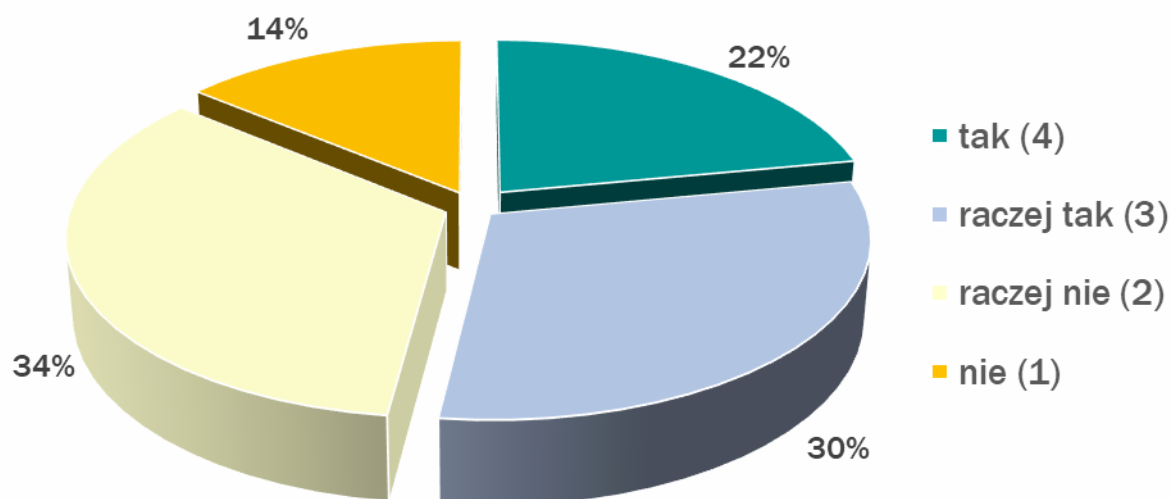
Wykres 15. Czy wiąże Pan(i) przyszłość (swoją i swojej rodziny) z Gminą Dębica

94 proc. badanych wiąże przyszłość (swoją i swojej rodziny) z Gminą Dębica. Najczęściej są to respondenci w wieku 60-74 lata (99 proc. w tej grupie ankietowanych), osoby z wykształceniem podstawowym (100 proc. – niska podstawa procentowania), osoby pracujące dorywczo, uczące się, a także osoby bezrobotne.

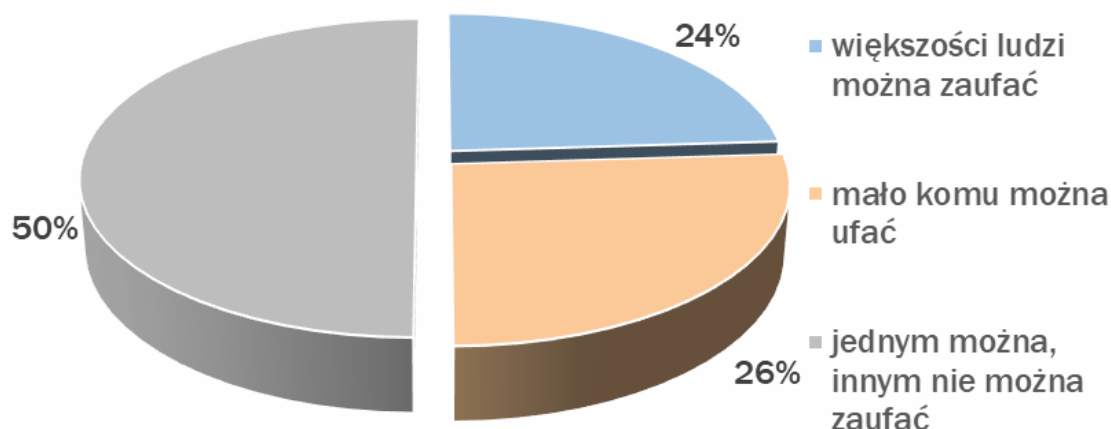
Wykres 16. Czy tacy ludzie jak Pan(i) mają wpływ na bieg spraw publicznych w gminie Dębica?

52 proc. badanych deklaruje wysoki poziom poczucia sprawczości, natomiast pozostałe wyrażają odmienną opinię – to wynik zbliżony do rezultatów innych pomiarów, realizowanych przez firmę LBS. Warto zwrócić uwagę na niski stopień polaryzacji prezentowanego powyżej rozkładu danych, co oznacza przewagę ocen umiarkowanych nad skrajnymi (pozytywnymi lub negatywnymi). Poczucie wpływu na bieg spraw lokalnych najczęściej deklarują osoby zadowolone ze swoich relacji z sąsiadami (58 proc.). Odmienną opinię najczęściej wyrażają respondenci deklarujący niską ocenę jakości życia w gminie Dębica (72 proc.).

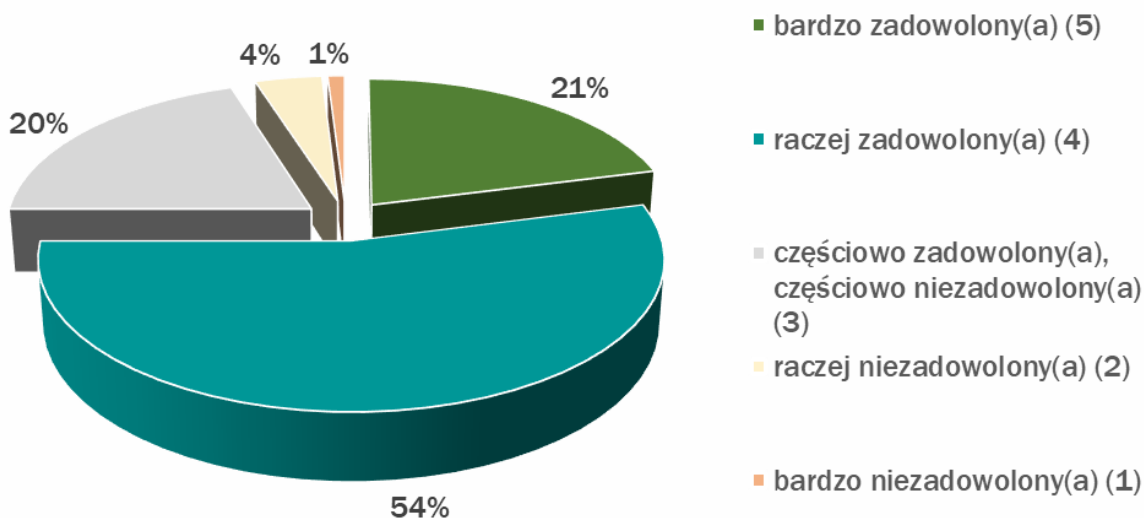
Wykres 17. Zaufanie w relacjach z innymi

Na tle innych badań realizowanych przez firmę LBS, odnotowany poziom zaufania w codziennych relacjach z innymi jest wyższy niż przeciętny⁵⁶. Połowa uczestników pomiaru deklaruje, że zaufanie do innych jest uzależnione od uwarunkowań indywidualnych. 24 proc. uważa, że większości ludzi można zaufać. Relatywnie wysokie rezultaty odnotowano wśród respondentów zadowolonych ze swoich relacji z sąsiadami (30 proc.), osób podejmujących różne formy aktywności społecznej (26 proc.), a także mężczyzn (33 proc.) oraz badanych w wieku 20-29 lat. Ponad ¼ rozmówców uważa, że mało komu można zaufać – nie odnotowano różnic istotnych statystycznie.

⁵⁶ Tego rodzaju pomiary są realizowane z wykorzystaniem analogicznych narzędzi, jednak znacząco różnią się techniczne szczegóły sposobu realizacji owych pomiarów, zatem ich wyniki nie powinny być zestawiane i porównywane wprost. Jeśli chodzi o przykładowe wyniki: w podwarszawskiej gminie Brwinów 20 proc. badanych uważa, że większości ludzi można zaufać, 13 proc. rozmówców uważa, że mało komu można zaufać. Analogicznie wyniki dla miasta Kobyłka wynoszą – odpowiednio - 12 proc. i 15 proc., dla miasta Jastrzębie-Zdrój: 24 proc. i 27 proc., zaś dla miasta Starachowice: 10 proc. i 34 proc..

Wykres 18. Poziom zadowolenia z relacji z sąsiadami

Dane na temat poziomu zadowolenia z relacji z sąsiadami zostały zebrane z wykorzystaniem skali pięciostopniowej. 76 proc. deklaruje wysoki stopień satysfakcji, zaś uzyskana średnia wynosi 3,92 (jest to rezultat bliski umiarkowanie pozytywnej kategorii odpowiedzi – „4”). Wysokie rezultaty odnotowano wśród osób deklarujących wysoki poziom zaufania w relacjach z innymi (96 proc.), a także wśród badanych w wieku 20-29 lat (93 proc.) oraz osób uczących się lub studiujących (99 proc.).

Tabela 19. Podejmowanie różnych form aktywności społecznej

głosowałem(am) we wszystkich lub prawie wszystkich wyborach samorządowych	64%
brałem(am) udział w zebraniach sołeckich lub osiedlowych	42%
brałem(am) udział w publicznych spotkaniach z przedstawicielami władz lokalnych	36%
brałem(am) udział w działaniach społecznych jako wolontariusz(ka)	25%
działalem(am) lub wspierałem(a) działalność organizacji pozarządowej	23%
brałem(am) udział w działaniach z sąsiadami	20%
dyskutowałem(em) o sprawach lokalnych w Internecie	17%
zbierałem podpisy pod petycją lub interweniowałem(am) w sprawach lokalnych	17%
brałem(am) udział w konsultacjach społecznych w sprawach lokalnych	16%
działalem(am) w organizacji religijnej (np. parafialnej)	15%
kandydowałem(am) w wyborach samorządowych	11%

nie podejmowałem(am) żadnego z powyższych działań	11%
brałem(am) udział w protestach dotyczących spraw lokalnych	6%
podejmowałem(am) inne działania w sprawach lokalnych	4%

Przynajmniej jedną z form aktywności społecznej podejmowało 89 proc. badanych, co – na tle innych badań prowadzonych przez wykonawcę – można uznać za wynik relatywnie wysoki. Zdecydowaną większość działań wymienionych w powyższej tabeli najczęściej podejmują respondenci wysoko oceniający jakość życia w gminie Dębica (97 proc.), osoby deklarujące wysoki poziom zaufania w relacjach z innymi (98 proc.), mężczyźni (95 proc.), a także uczniowie lub studenci (100 proc.).

Do najczęściej podejmowanych form działalności społecznej należą: uczestnictwo w wyborach samorządowych, udział w zebraniach sołeckich lub osiedlowych, udział w publicznych spotkaniach z przedstawicielami władz lokalnych, udział w działaniach społecznych jako wolontariusz, jak również angażowanie się w działalność organizacji pozarządowych.

W tym miejscu warto przywołać wyniki dostępnych badań ogólnopolskich (choć nie można ich porównywać wprost, ze względu na różnice w metodologii pomiaru). Według pomiarów Centrum Badania Opinii Społecznej w 2007 roku przynależność do organizacji społecznych deklarowało 11 proc. Polaków. Z kolei badania prowadzone przez Stowarzyszenie Klon/Jawor (także z 2007 roku) wskazują, że 13 proc. Polaków deklarowało członkostwo w organizacjach pozarządowych, grupach, ruchach społecznych lub religijnych. Istotnym źródłem danych na ten temat jest również „Diagnoza społeczna” prof. J. Czapińskiego. Według tych cyklicznie powtarzanych na licznej, ogólnopolskiej próbie pomiarów „...w Polsce w 2015 r. członkami „jakichś organizacji, stowarzyszeń, partii, komitetów, rad, grup religijnych, związków lub kół” było 13,4 proc. badanych: 10,3 proc. należało tylko do jednego stowarzyszenia; 2,2 proc. do dwóch, a 1,9 proc. do więcej niż dwóch organizacji. (...) 70,8 proc. członków stowarzyszeń mówi, że aktywnie uczestniczy w ich działaniach. Mało ludzi należy do organizacji, ale jeśli już gdzieś należą, to (mówią, że)

coś w nich robią. Takich, którzy należą i działają jest w społeczeństwie powyżej 15 r.ż. 9,0 proc...”⁵⁷.

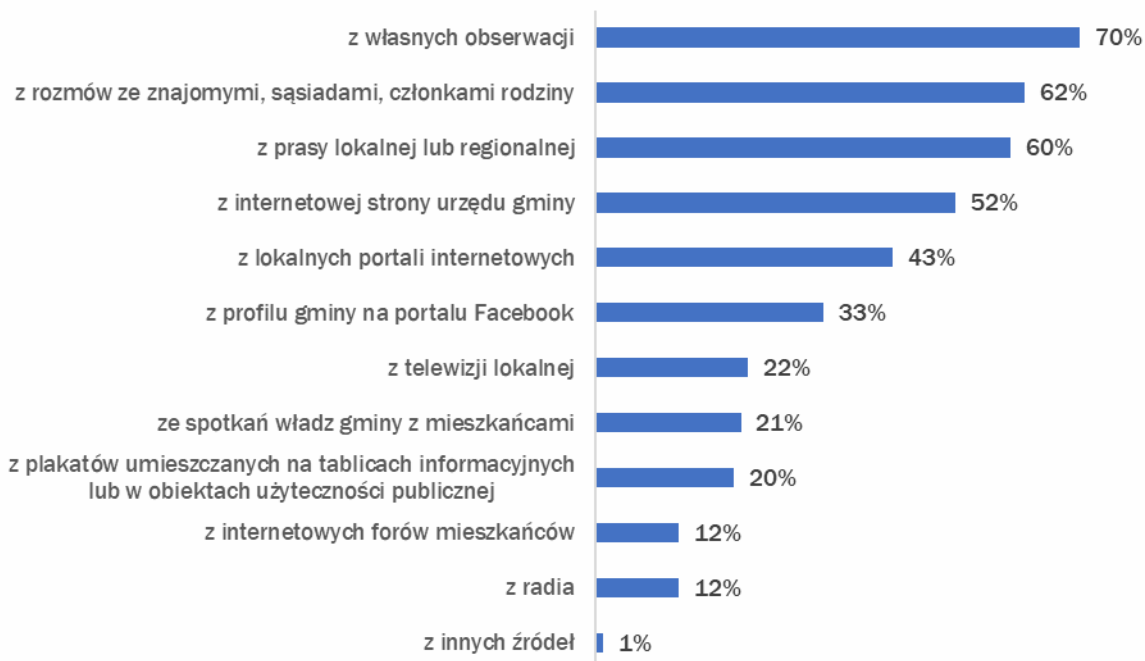
Tabela 20. Ważne wartości lub sfery życia

zdrowie	97%
rodzina	93%
religia, wiara, Bóg	49%
edukacja, dobre wykształcenie, wiedza	36%
pieniądze	31%
patriotyzm, tradycja narodowa	28%
miłość	24%
przyjaźń	23%
tolerancja, szacunek dla odmienności	21%
dobro wspólne	19%
pomaganie innym, solidarność społeczna	18%
równość	15%
dobre relacje w środowisku lokalnym	15%
kariera i praca zawodowa	10%
wolność	10%
honor	4%
indywidualizm, zaradność życiowa	2%

97 proc. respondentów jako istotną wartość w swoim życiu wymienia zdrowie. Ponad 9 na 10 badanych dużą wagę przywiązuje do wartości rodzinnych. Tego rodzaju przekonanie najczęściej podzielają osoby w wieku 20-29 lat (100 proc. w tej grupie respondentów). Co drugi ankietowany mieszkaniec gminy Dębica deklaruje, że ważne dla niego są wartości religijne, a zdanie to najczęściej podzielają badani, którzy formułują ambiwalentną ocenę poziomu zaufania w relacjach z innymi (59 proc.), osoby w wieku 60-74 lat (73 proc.), jak również emeryci i renciści 65 proc.). Warto wspomnieć, że odpowiadając na powyższe pytanie respondenci mogli wymienić maksymalnie 5 najważniejszych odpowiedzi.

⁵⁷ Zob. „Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków”, Janusz Czapiński, Tomasz Panek (red.), Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa, listopad 2015

Wykres 21. Źródła informacji na temat spraw lokalnych

Jako najczęściej wykorzystywane źródła wiedzy na temat spraw lokalnych zazwyczaj wymieniano kanały nieformalne (np. własne obserwacje, rozmowy ze znajomymi, sąsiadami, członkami rodziny). Ważną rolę odgrywają media papierowe i elektroniczne, takie jak prasa lokalna lub regionalna, strona internetowa urzędu gminy, następnie lokalne portale internetowe (niezależne od samorządu terytorialnego), a także media społecznościowe. W mniejszym stopniu uczestnicy pomiaru deklarują czerpanie wiedzy na temat spraw lokalnych z bezpośrednich spotkań z samorządowcami lub urzędnikami miejscowych instytucji publicznych, z telewizji czy radia. Warto zaznaczyć, że korzystanie z różnych źródeł informacji jest uzależnione od wieku respondentów. Trzydziesto- i czterdziestolatkowie częściej niż inni wymieniają lokalne fora internetowe. Z internetowej strony urzędu gminy istotnie częściej czerpią wiedzę mężczyźni w porównaniu z kobietami.

Tabela 22. Akceptacja stwierdzeń na temat zaangażowania w sprawy lokalne

	W mojej gminie są miejsca, z którymi wiążą się ważne dla mnie wspomnienia	Czuję się patriot(k)ą lokalnym(a) mojej gminy	Moja gmina jest miejscem o bogatej tradycji i dziedzictwie kulturowym	Chciał(a)bym pomagać innym mieszkańcom gminy, znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej	Chciał(a)bym zaangażować się w działania oparte na wzajemnej pomocy i wymianie korzyści z innymi ludźmi	Chciał(a)bym uczestniczyć w działaniach integrujących społeczność mieszkańców gminy	Chciał(a)bym zaangażować się w działania na rzecz wspólnoty sąsiedzkiej	Staram się przedkładać dobro wspólne nad moje indywidualne potrzeby	Równie dobrze mógł(ogła)bym mieszkać w gminie Dębica, co w innej gminie	W mojej gminie występują ostre konflikty społeczne
Zdecydowanie się zgadzam (5)	38%	29%	33%	25%	17%	17%	10%	11%	10%	10%
Raczej się zgadzam (4)	31%	36%	26%	37%	35%	37%	39%	27%	17%	13%
Częściowo się zgadzam, częściowo się nie zgadzam (3)	21%	24%	28%	29%	30%	25%	31%	42%	30%	28%
Raczej się nie zgadzam (2)	8%	5%	10%	5%	12%	14%	13%	15%	25%	31%
Zdecydowanie się nie zgadzam (1)	2%	6%	3%	4%	5%	7%	7%	6%	18%	18%
ZGADZAM SIĘ (4+5)	69%	65%	59%	63%	52%	54%	49%	38%	27%	23%
NIE ZGADZAM SIĘ (1+2)	10%	11%	13%	9%	17%	21%	21%	21%	43%	49%
średnia w skali 1-5	3,95	3,77	3,76	3,75	3,47	3,43	3,31	3,22	2,76	2,66

Ankietowani zapoznawali się również z zestawem stwierdzeń, zawierających różne przekonania na temat wybranych aspektów, związanych z zaangażowaniem w sprawy lokalne. Badani mogli zgodzić się lub nie zgodzić z ich treścią, wykorzystując do tego celu skalę pięciostopniową. Na podstawie uzyskanych wyników można stwierdzić, że potencjał zaangażowania mieszkańców w życie lokalnej wspólnoty jest przeciętny (na tle innych, podobnych badań zrealizowanych przez wykonawcę):

- 69 proc. zauważa w gminie miejsca, które są dla nich ważne emocjonalnie,
- 65 proc. badanych uważa się za patriotów lokalnych,

- 52 proc. chciałoby zaangażować się w działania oparte na wzajemnej pomocy i wymianie korzyści,
- 63 proc. badanych deklaruje chęć pomagania innym mieszkańcom gminy, znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej,
- 54 proc. wyraża wolę uczestnictwa w działaniach o charakterze integracyjnym,
- 59 proc. dostrzega walory gminy, oparte na tradycji oraz dziedzictwie kulturowym,
- 49 proc. deklaruje chęć zaangażowania w działania sąsiedzkie,
- 38 proc. stara się przedkładać dobro wspólne ponad potrzeby indywidualne,
- 43 proc. nie zgadza się z oceną, że równie dobrze mogliby mieszkać w innej gminie, co w gminie Dębica (27 proc. podziela ten pogląd),
- 49 proc. nie podziela przekonania, że w gminie występują ostre konflikty społeczne (23 proc. wyraża odmienną opinię w tej kwestii).

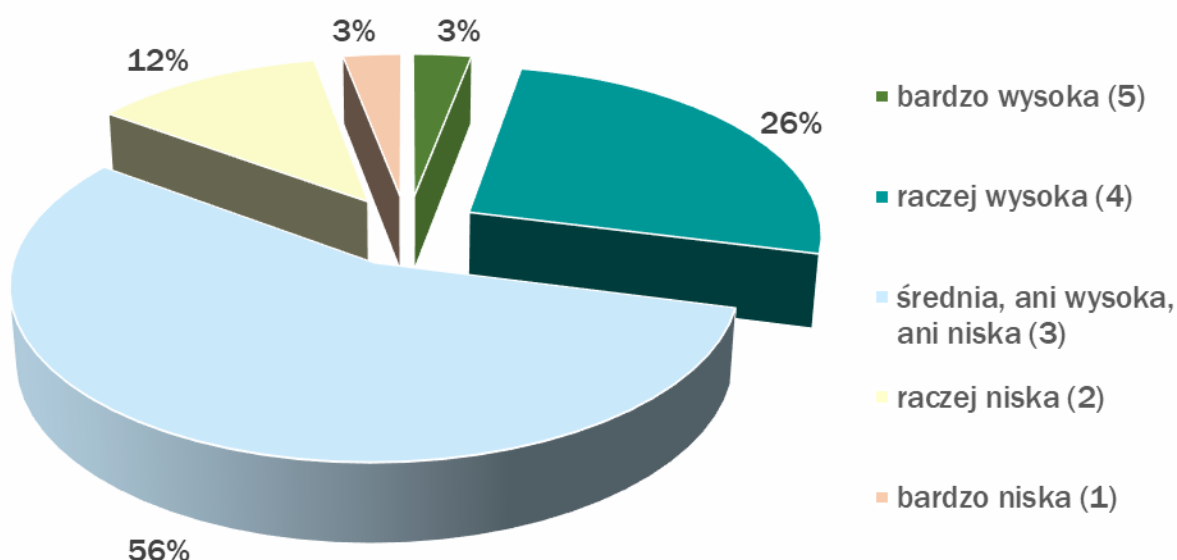
Na podstawie szczegółowej analizy uzyskanych informacji można stwierdzić, że największy potencjał społecznej aktywności i zaangażowania w sprawy lokalne odnotowano wśród osób podejmujących różne formy działalności społecznej, a także zadowolonych ze swoich relacji sąsiedzkich (jest to zależność istotna statystycznie). Co niezmiernie istotne, najwyższy potencjał zaangażowania w sprawy lokalne zdiagnozowano wśród przedsiębiorców (dotyczy to zwłaszcza różnych form opartych na budowaniu relacji i integracji społecznej). Badani wysoko oceniający jakość życia w gminie Dębica postrzegają natomiast dziedzictwo kulturowe i historyczne jako ważny czynnik rozwojowy gminy.

Jakość życia i usługi społeczne w gminie Dębica

Pojęcie jakości życia nie jest jednoznacznie zdefiniowane w naukach społecznych. W tym miejscu można przywołać wiele sposobów ujęcia tego terminu, które dość znacznie się różnią (choć nie zawsze są wzajemnie sprzeczne), np. nieco inne podejście do tego zagadnienia prezentują socjologowie, psychologowie, ekonomiści, przedstawiciele nauk medycznych, czy specjaliści z obszaru polityki społecznej. Na potrzeby tego opracowania można przyjąć, że pomiar jakości życia oznacza próbę odpowiedzi na pytanie o poziom rozwoju społeczno-ekonomicznego, a także ocenę zadowolenia z życia – w różnych

aspektach, w tym w odniesieniu do stopnia zaspokojenia potrzeb lokalnych (np. poprzez świadczenie usług publicznych). Z jednej strony może oznaczać próbę poszukiwania możliwie obiektywnych wskaźników jakości życia (tj. na podstawie danych zastanych), z drugiej – odwołanie się do subiektywnych przekonań mieszkańców (mierzonych na podstawie badań deklaratywnych).

Wykres 23. Ogólna ocena jakości życia w gminie Dębica

W świetle badań ankietowych ponad połowa mieszkańców uważa, że jakość życia w gminie utrzymuje się na średnim, przeciętnym poziomie. 29 proc. badanych uważa, że jakość życia jest wysoka, natomiast 15 proc. formułuje ocenę negatywną. Średnia wynosi 3,15, co jest równoznaczne z opinią zbliżoną do środkowej kategorii w skali pięciostopniowej (wyższa ocena jest przeciętna na tle wyników innych, podobnych badań, realizowanych przez LBS). O wysokiej jakości życia najczęściej przekonane są osoby zadowolone ze swoich relacji z sąsiadami (33 proc.), badani podejmujący różnego rodzaju formy aktywności społecznej (31 proc.), respondenci z wyższym wykształceniem (42 proc.).

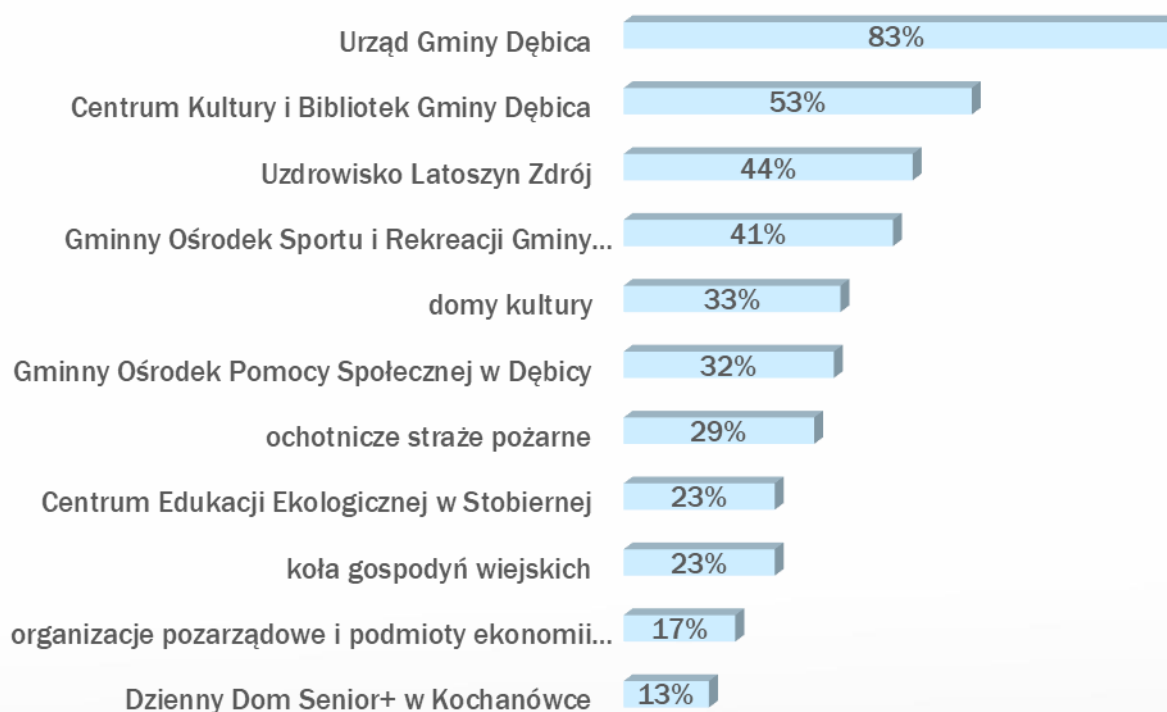
Tabela 24. Ocena jakości różnych usług społecznych w gminie Dębica

	jakość oferty szkół podstawowych	jakość oferty przedszkoli	jakość oferty sportowo-rekreacyjnej	jakość oferty dla seniorów	jakość oferty kulturalnej (np. wydarzenia kulturalne, warsztaty, spotkania itp.)	wspieranie rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej	jakość oferty żłobków	jakość usług pomocy społecznej	jakość oferty w obszarze spędzania czasu wolnego	jakość usług dla osób z niepełnosprawnościami	wzmocnienie aktywności społecznej mieszkańców	jakość oferty pozalekcyjnej dla dzieci i młodzieży (np. zajęcia w szkołach, domach kultury)	działania na rzecz promocji zdrowia i zdrowego trybu życia	dostępność i stan mieszkań komunalnych i socjalnych	jakość usług dla osób bezrobotnych, aktywizacja zawodowa	jakość usług ochrony zdrowia	jakość usług specjalistycznych (np. psychiatry, psychologa, logopedy, dietetyka itp)
bardzo dobrze (5)	21%	18%	18%	14%	17%	9%	14%	9%	13%	4%	5%	7%	7%	8%	1%	4%	3%
raczej dobrze (4)	43%	33%	37%	31%	35%	30%	19%	28%	24%	28%	21%	18%	19%	12%	16%	23%	14%
średnio, ani źle, ani dobrze (3)	20%	16%	25%	23%	23%	29%	24%	22%	31%	24%	32%	24%	29%	25%	31%	27%	23%
raczej źle (2)	4%	11%	7%	8%	10%	7%	13%	13%	18%	20%	18%	22%	18%	17%	19%	17%	21%
bardzo źle (1)	3%	3%	5%	6%	9%	4%	7%	6%	6%	7%	9%	9%	13%	13%	9%	19%	28%
nie wiem, trudno powiedzieć	8%	19%	8%	18%	6%	21%	23%	22%	7%	18%	15%	20%	13%	25%	23%	10%	11%
DOBRE (4+5)	64%	52%	55%	45%	52%	38%	34%	37%	37%	32%	26%	25%	26%	20%	17%	27%	17%
ŹLE (1+2)	7%	14%	12%	14%	19%	12%	20%	19%	25%	26%	27%	31%	32%	30%	28%	36%	50%
średnia w skali 1-5	3,83	3,66	3,61	3,49	3,43	3,39	3,28	3,28	3,2	3,04	2,94	2,91	2,86	2,79	2,75	2,73	2,34

Ankietowani mieszkańcy oceniali jakość usług społecznych w wyszczególnionych obszarach, posługując się skalą od 1 do 5. Badani mieszkańcy gminy Dębica formułują relatywnie wysokie oceny jakości usług edukacyjnych (przedszkoli oraz szkół). Na tle pozostałych obszarów wysokie oceny zyskały również usługi z obszaru sportu i rekreacji, oferta kulturalna, a także oferta dla seniorów. Najwięcej wątpliwości budzi jakość usług specjalistycznych (np. psychiatrycznych), jakość usług ochrony zdrowia, jakość usług z zakresu aktywizacji zawodowej, jakość oraz dostępność mieszkań komunalnych

i socjalnych, a także promocja zdrowia i zdrowego trybu życia. Dodajmy, że jakość oferty kulturalnej znacznie bardziej pozytywnie postrzegają mężczyźni w porównaniu z kobietami, a także respondenci wysoko oceniający jakość życia w gminie Dębica. Usługi sportowo-rekreacyjne w gminie Dębica zyskują najwyższe oceny wśród uczniów lub studentów. Warto nadmienić, że w przypadku zdecydowanej większości porównywanych sfer życia bardziej pozytywną ocenę formułują mieszkańcy północnej części gminy w porównaniu z południową (choć nie zawsze są to różnice istotne statystycznie).

Wykres 25. Korzystanie z usług różnych Instytucji lokalnych w okresie ostatnich dwóch lat

W badaniu ankietowym poruszono również zagadnienia związane z korzystaniem z oferty różnych instytucji lokalnych, jak również oceną jakości tych usług w okresie ostatnich 2 lat, licząc od daty realizacji pomiaru. Respondenci najczęściej korzystali z usług Urzędu Gminy Dębica, Centrum Kultury i Bibliotek Gminy Dębica, Uzdrowiska Latoszyn Zdrój, miejscowego Ośrodka Sportu i Rekreacji, domu kultury, a także Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Dębicy. Nieco rzadziej wskazywano inne miejscowe instytucje

publiczne. 13 proc. badanych deklaruje korzystanie z usług Dziennego Domu Senior+ w Kochanówce. Osoby, które skorzystały z usług ww. podmiotów odpowiadały na kolejne pytanie o poziom satysfakcji z otrzymanych usług.

Tabela 26. Ocena jakości usług różnych Instytucji lokalnych

	Uzdrowisko Latoszyn Zdrój	ochotnicze straże pożarne	Centrum Edukacji Ekologicznej w Stobiernej	domy kultury (Pustków, Braciejowa, Brzeźnica, Podgrodzie, Łupiny, Zawada, Nagawczyzna)	koła gospodyń wiejskich	Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji Gminy Dębica	organizacje pozarządowe i podmioty ekonomii społecznej	Urząd Gminy Dębica	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dębicy	Centrum Kultury i Bibliotek Gminy Dębica	Dzienny Dom Senior+ w Kochanówce
bardzo zadowolony(a) (5)	52%	53%	35%	32%	40%	28%	30%	26%	23%	26%	29%
raczej zadowolony(a) (4)	34%	20%	52%	49%	21%	35%	30%	42%	36%	39%	23%
częściowo zadowolony(a), częściowo niezadowolony(a) (3)	6%	23%	10%	17%	30%	33%	36%	18%	31%	23%	41%
raczej niezadowolony(a) (2)	3%	3%	4%	1%	10%	3%	3%	11%	8%	1%	2%
bardzo niezadowolony(a) (1)	5%	-	-	0%	-	1%	1%	3%	1%	10%	6%
ZADOWOLONY (4+5)	86%	73%	87%	81%	61%	63%	60%	68%	60%	65%	52%
NIEZADOWOLONY (1+2)	8%	3%	4%	1%	10%	4%	4%	14%	9%	11%	7%
średnia w skali 1-5	4,25	4,23	4,18	4,12	3,91	3,86	3,84	3,77	3,73	3,7	3,68

Jak już wspomnieliśmy, uczestnicy pomiaru zostali zapytani również o poziom zadowolenia z usług tych podmiotów, z którymi mieli kontakt (stąd zróżnicowane podstawy procentowania w przypadku każdego z ww. podmiotów). Najwyżej ocenione zostało Uzdrowisko Latoszyn Zdrój. Na drugim miejscu znalazły się ochotnicze straże pożarne - szczególnie wysokie rezultaty odnotowano wśród osób wysoko oceniających jakość życia w gminie Dębica (95 proc.), a także pracujących na stałe (90 proc.). Na ostatnich miejscach

w rankingu uplasowały się: Dzienny dom Senior+ w Kochanówce, Centrum Kultury i Bibliotek Gminy Dębica, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Dębicy oraz Urząd Gminy Dębica. Powyższe zestawienie należy interpretować w sposób umiemytny, ponieważ poszczególne podmioty mają swoją specyfikę, świadczą zupełnie inne usługi dla różnych grup odbiorców, działają na podstawie różnych regulacji prawnych. Z pewnością powyższe wyniki nie powinny być analizowane wprost – jako ranking jakości różnych instytucji i podmiotów lokalnych.

Tabela 27. Preferowane działania w sferze społecznej w okresie najbliższego roku

poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług ochrony zdrowia	70%
wspieranie osób i grup dotkniętych chorobą, niepełnosprawnością	54%
tworzenie miejsc spędzania czasu wolnego	51%
poszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży	47%
wspieranie osób i grup doświadczających biedy i ubóstwa	37%
poszerzenie oferty zajęć dla seniorów	33%
pobudzanie aktywności społecznej mieszkańców i ich udziału w życiu gminy	33%
profilaktyka uzależnień	30%
integracja różnych grup mieszkańców (np. międzypokoleniowa)	27%
poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług miejscowych przedszkoli	26%
poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług w obszarze sportu i rekreacji	25%
działania na rzecz bezrobotnych i innych osób w trudnej sytuacji na rynku pracy	25%
poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług miejscowych żłobków	25%
poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług kulturalnych	23%
zapobieganie przemocy w rodzinie	21%
poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług miejscowych szkół	17%

Respondenci mogli wymienić dowolną liczbę kierunków działań, które – ich zdaniem – powinny zostać zrealizowane w gminie Dębica w okresie najbliższego roku, licząc od daty realizacji pomiaru. Ankietowani w największym stopniu oczekują poszerzenia oferty i zwiększenia dostępu do usług ochrony zdrowia. Najczęściej są to osoby w wieku 60-74 lat (84 proc.). Wysokie pozycje w rankingu zajęło wspieranie osób i grup dotkniętych chorobą,

niepełnosprawnością, a także tworzenie miejsc spędzania czasu wolnego (w obu przypadkach nie odnotowano różnic istotnych statystycznie) oraz poszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży (najwyższą ocenę formułują osoby wiążące przyszłość swoją i swojej rodziny z gminą Dębica (49 proc.), kobiety (59 proc.), trzydziesto- i czterdziestolatkowie, a także respondenci pracujący na stałe (60 proc.) oraz wspieranie osób i grup doświadczających biedy i ubóstwa – istotnie częściej są to mieszkańcy w wieku 75 lat i więcej (69 proc.) i osoby bezrobotne (68 proc.). W opinii badanych duże znaczenie ma również poszerzenie oferty zajęć dla seniorów (tę opinię najczęściej podzielają respondenci mieszkający w gminie Dębica od 10 lat lub dłużej, ale nie od urodzenia (47 proc.), wiążące przyszłość swoją i swojej rodziny z gminą Dębica (34 proc.), osoby w wieku 60-74 lat (78 proc.) oraz badani z wykształceniem zawodowym (51 proc.), a także emeryci i renciści – 64 proc.). W równym stopniu wskazywano również pobudzanie aktywności społecznej mieszkańców i ich udziału w życiu gminy – istotnie częściej są to respondenci mieszkający w gminie Dębica od urodzenia (38 proc.) oraz wiążący przyszłość swoją i swojej rodziny z tym obszarem (35 proc.). W opinii badanych duże znaczenie ma również profilaktyka uzależnień – w tym przypadku nie odnotowano różnic istotnych statystycznie. Na ostatnim miejscu wymieniono przeciwdziałanie przemocy w rodzinie (w świetle doświadczeń płynących z innych badań wykonawcy obszar ten najczęściej zajmuje niską pozycję w rankingu) oraz poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług miejscowych szkół. Ostatni z wymienionych obszarów w większości wymieniają respondenci, którzy wiążą przyszłość swoją i swojej rodziny z gminą Dębica (18 proc.) oraz kobiety (25 proc.). Przypomnijmy, że ww. obszar znalazł się na jednym z pierwszych miejsc pod względem oceny jakości usług społecznych w gminie. Może to oznaczać, że mieszkańcy raczej pozytywnie oceniają sytuację w tym obszarze. Dodajmy, że powyższy rozkład powinien być interpretowany w sposób umiętny, zwłaszcza, że odniesienie się do części poruszanych zagadnień wymagało wysokiego poziomu refleksyjności, a nawet wiedzy eksperckiej. Warto pamiętać, że powyższe zestawienie jest oparte na deklaracjach i subiektywnych ocenach uczestników badania.

Tabela 28. Do jakich grup (wiekowych) mieszkańców powinny być kierowane usługi społeczne?

dzieci w wieku 7-15 lat	50%
młodzież w wieku 16-19 lat	47%
seniorzy w wieku 61-80 lat	46%
osoby w wieku 31-45 lat	32%
osoby w wieku 46-60 lat	26%
osoby w wieku 20-30 lat	24%
dzieci do 6. roku życia	18%
seniorzy w wieku powyżej 80 lat	15%

Tabela 29. Do jakich grup mieszkańców powinny być kierowane usługi społeczne?

osoby z niepełnosprawnościami oraz członkowie ich rodzin	53%
rodziny z dziećmi	43%
młodzież doświadczająca różnych problemów (np. psychicznych po pandemii COVID-19)	40%
osoby doznające przemocy w rodzinie	32%
seniorzy oraz członkowie ich rodzin	28%
osoby żyjące w ubóstwie	21%
osoby chore lub zaburzone psychicznie oraz członkowie ich rodzin	20%
rodziny w kryzysie, z problemami opiekuńczo-wychowawczymi	19%
osoby bezrobotne	14%
osoby w kryzysie bezdomności	10%

Co do zasady, usługi społeczne powinny być kierowane do społeczności lokalnej, a więc do różnych grup mieszkańców. Respondenci odpowiadali na pytania o preferowane grupy odbiorców, do których w szczególności powinny być adresowane usługi społeczne w gminie Dębica. Jeśli chodzi o grupy wieku, najczęściej wymieniano w tym kontekście dzieci w wieku 7-15, młodzież w wieku lat 16-19, a także seniorów w wieku 61-80 lat. Ponadto liczna grupa badanych widzi potrzebę realizacji usług skierowanych do osób w wieku 31-45 lat. W przypadku grup kategoryalnych badani najczęściej wymieniali osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny, rodziny z dziećmi, młodzież doświadczającą różnych problemów, osoby doznające przemocy w rodzinie, następnie – seniorów i ich rodziny. Warto wspomnieć, że odpowiadając na dwa powyższe pytania respondenci mogli wymienić nie więcej, niż 3 najważniejsze odpowiedzi (w każdym pytaniu osobno).

Wykres 30. Najważniejsze potrzeby mieszkańców gminy w obszarze usług społecznych

Powyższe informacje zostały zebrane na podstawie odpowiedzi na pytanie otwarte, które charakteryzują się silnym rozproszeniem i zróżnicowanym poziomem szczegółowości, co wynika ze specyfiki narzędzia. Respondenci wskazywali jakich – ich zdaniem – usług społecznych brakuje mieszkańcom Gminy Dębica. Na etapie pracy z danymi udzielone odpowiedzi zostały zakodowane i przyporządkowane do ogólnych kategorii, które mogą być prezentowane w ujęciu statystycznym. Badani najczęściej wskazują deficyty związane z usługami ochrony zdrowia, takie jak np. niewystarczającą liczbę lekarzy specjalistów, a - co za tym idzie - długi czas oczekiwania na wizytę lekarską. Respondenci często wskazywali potrzebę wsparcia osób z niepełnosprawnościami, poszerzenia oferty w zakresie rekreacji i uprawiania sportu, a także wsparcia rodzin z dziećmi i seniorów. W najmniejszym stopniu deklarowano zapotrzebowanie na działania z zakresu integracji społecznej, świetlice dla dzieci, aktywizację zawodową osób bezrobotnych, zwiększenie

dostępności mieszkań, zwłaszcza chronionych (wspieranych i treningowych), czy organizację wydarzeń rozrywkowych (jak np. pikniki, czy festyny).

Tabela 31. Zapotrzebowanie na usługi społeczne (w proc.)

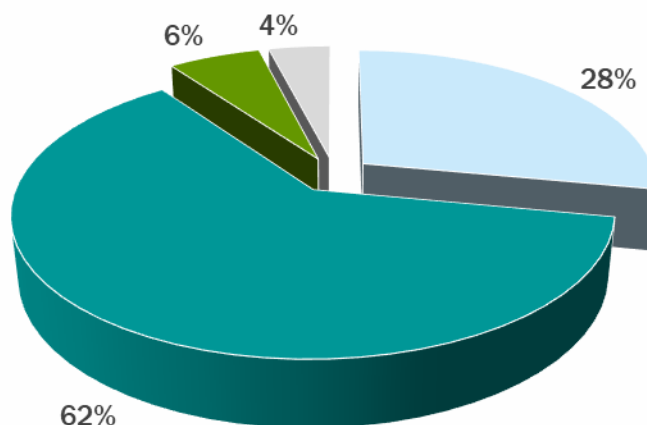
	programy kulturalne	usługi sportowe i rekreacyjne	programy wspomagające zdrowie i zdrowy tryb życia	wsparcie ambulatoryjne z zakresu rehabilitacji, fizykoterapii i fizjoterapii	plenerowe miejsca do wykonywania ćwiczeń fizycznych ze szczególnym uwzględnieniem osób niepełnosprawnych	wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego	mobilny fizjoterapeuta (dojeżdżający do odbiorcy)	mobilny konserwator-złota rączka	animacja społeczna, wspieranie aktywności mieszkańców, budowanie relacji i więzi w społecznościach lokalnych	wsparcie psychologiczne i terapeutyczne	Klub Rodzica i Dziecka	specjalistyczne wsparcie, np. z zakresu logopedii, wczesnego wspomagania dzieci	usługi opieki nad osobami niepełnosprawnymi, ciężko chorymi	taksówka dla seniora i osób z niepełnosprawnościami	usługi opieki nad dziećmi, w tym dziećmi osób niepełnosprawnych	wsparcie dla rodzin w kryzysie	Młodzieżowe Centrum Kompetencji – działania skierowane do młodzieży	broker pracy, pomoc dla osób chcących wrócić na rynek pracy	doradca osoby lub rodziny znajdującej się w trudnej sytuacji zdrowotnej	mieszkania chronione/wspierane i treningowe dla seniorów, osób z niepełnosprawnościami oraz osób i rodzin w kryzysie
ta usługa jest potrzebna dla mieszkańcy i chciał(a)by z niej skorzystać	57%	53%	46%	45%	39%	38%	35%	35%	33%	31%	31%	30%	27%	27%	24%	24%	23%	23%	22%	17%
ta usługa jest potrzebna dla mieszkańcy, ale osobiście nie chciał(a)by z niej skorzystać	32%	38%	45%	49%	49%	59%	58%	47%	54%	65%	55%	60%	70%	58%	70%	66%	67%	63%	68%	70%
ta usługa jest niepotrzebna i nie chciał(a)by z niej skorzystać	11%	9%	9%	6%	12%	3%	7%	18%	13%	4%	14%	10%	3%	15%	6%	10%	10%	14%	10%	13%

Wszystkie usługi wymienione w powyższej tabeli postrzegane są jako potrzebne dla mieszkańców gminy, choć ankietowani niekoniecznie chcieliby skorzystać z nich osobiście. Respondenci najczęściej deklarują chęć skorzystania z usług o charakterze powszechnym, a więc programów kulturalnych, usług sportowych i rekreacyjnych, programów

wspomagających zdrowie i zdrowy tryb życia. Na kolejnych pozycjach znalazło się wsparcie ambulatoryjne z zakresu rehabilitacji, fizykoterapii i fizjoterapii, plenerowe miejsca do wykonywania ćwiczeń fizycznych. W dalszej kolejności pojawiły się usługi skierowane do węższego grona odbiorców, w tym osób, czy rodzin o specjalnych potrzebach (np. osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, seniorów, rodzin z dziećmi). Warto dodać, że chęć skorzystania ze wsparcia psychologicznego i terapeutycznego istotnie częściej deklarują mieszkańcy północnej części gminy (37 proc.) w porównaniu z południową (20 proc.). Osoby zamieszkujące na Południu w większym stopniu widzą potrzebę realizacji programów kulturalnych (97 proc.) niż ankietowani reprezentujący północne rejony gminy (85 proc.).

Wykres 32. Akceptacja stwierdzeń na temat korzystania z bezpłatnych i odpłatnych usług społecznych

- Chciał(a)bym korzystać z usług społecznych bezpłatnie, nawet jeśli będą one dostępne w ograniczonej ilości
- Chciał(a)bym korzystać z usług społecznych za niewielką opłatą, jeśli będą one bardziej dostępne dla mieszkańców
- Chciał(a)bym korzystać z usług społecznych za wyższą opłatą, jeśli będzie zapewniona ich pełna dostępność dla mieszkańców
- Nie chciał(a)bym korzystać z usług społecznych

Respondentom zaprezentowano 3 stwierdzenia odnośnie chęci korzystania z odpłatnych lub bezpłatnych usług społecznych, przy założeniu, że kwestia odpłatności wiąże się z dostępnością usług dla mieszkańców. Chęć skorzystania z usług społecznych

deklaruje 96 proc. ankieterowanych. Ponad 2/3 badanych deklaruje chęć skorzystania z odpłatnych usług społecznych, jeśli byłyby one łatwiej dostępne dla mieszkańców (w tym 6 proc. opowiada się za pełnym dostępem do usług za wyższą opłatą). Korzystaniem z usług społecznych za niewielką opłatą najbardziej zainteresowani są respondenci w wieku 20-29 lat (87 proc.). 28 proc. badanych preferuje korzystanie z bezpłatnych usług społecznych, nawet jeśli ich podaż i – co za tym idzie – dostępność byłaby mniejsza, natomiast zwolennikami pełnej odpłatności i tworzenia komercyjnego modelu usług społecznych najczęściej są osoby wiążące przyszłość swoją i swojej rodziny z gminą Dębica (6 proc.) oraz czterdziestolatki (20 proc.). Mniej niż 3 na 10 badanych chciałoby korzystać z bezpłatnych usług społecznych, nawet jeśli miałyby to wiązać się z ich mniejszą podażą.

Tabela 33. Akceptacja stwierdzeń na temat korzystania z usług społecznych

	Zazwyczaj wiem, gdzie szukać informacji na temat oferty usług społecznych	Uważam, że oferta usług społecznych w innych rejonach gminy jest na wyższym poziomie niż w mojej okolicy	Uważam, że oferta usług społecznych w gminie Dębica jest zbyt uboga	Czuję się dobrze poinformowany(a) o ofercie usług społecznych dla mieszkańców gminy Dębica	Nie korzystam z usług społecznych w gminie Dębica z braku potrzeby	Nie mam możliwości korzystania z usług społecznych w okolicy miejsca zamieszkania	Barierą korzystania z usług społecznych w gminie jest dla mnie brak możliwości dojazdu (transportu)	Usługi społeczne w gminie Dębica są dla mnie zbyt drogie
	Zdecydowanie się zgadzam (5)	9%	14%	10%	9%	15%	7%	13%
Raczej się zgadzam (4)	43%	26%	26%	27%	15%	19%	10%	13%
Częściowo się zgadzam częściowo się nie zgadzam (3)	28%	36%	39%	36%	29%	41%	30%	32%
Raczej się nie zgadzam (2)	15%	12%	18%	17%	26%	18%	23%	31%
Zdecydowanie się nie zgadzam (1)	5%	12%	8%	10%	13%	15%	24%	19%
ZGADZAM SIĘ (4+5)	52%	40%	35%	36%	31%	25%	22%	18%
NIE ZGADZAM SIĘ (1+2)	20%	24%	25%	28%	40%	33%	47%	50%
średnia w skali 1-5	3,37	3,18	3,12	3,08	2,93	2,84	2,63	2,54

Ankietowani zapoznawali się również z zestawem stwierdzeń, zawierających różne przekonania na temat wybranych aspektów, związanych z korzystaniem z usług społecznych. Badani mogli zgodzić się lub nie zgodzić z ich treścią, wykorzystując do tego celu skalę pięciostopniową. Przeszło połowa badanych deklaruje znajomość źródeł informacji na temat lokalnej oferty usług społecznych, natomiast co piąty respondent nie podziela tego przekonania. Pozytywną ocenę dostępu do informacji najczęściej formułują osoby deklarujące niski poziom zaufania do innych (56 proc.), podejmujące przynajmniej jedną formę aktywności społecznej (38 proc.), pozytywnie oceniające jakość życia w gminie (51 proc.), jak również niezamieszkujące wspólnie z osobami zależnymi, wymagającymi opieki (40 proc.).

35 proc. badanych sądzi, że oferta usług społecznych w gminie Dębica jest zbyt uboga – najczęściej są to trzydziestolatkowie (50 proc.) oraz mieszkańcy południowej części gminy (37 proc.). 31 proc. deklaruje niekorzystanie z usług społecznych z braku potrzeby – w tym przypadku nie odnotowano różnic istotnych statystycznie (zależności między zmiennymi). O braku możliwości korzystania z usług społecznych w okolicy miejsca zamieszkania istotnie częściej przekonani są mieszkańcy w wieku 30-39 lat (41 proc.). Mieszkańcy południowej części gminy częściej uważają, że oferta usług społecznych w ich okolicy jest zbyt uboga (47 proc.) na tle innych obszarów gminy (wśród badanych mieszkańców części południowej analogiczny wskaźnik wynosi 35 proc.).

Problemy społeczne mieszkańców

Wykres 34. Najważniejsze problemy społeczne Gminy Dębica

Najważniejsze zagadnienia społeczne Gminy Dębica to – w świetle uzyskanych wyników – uzależnienie od alkoholu, uzależnienie od komputera, smartfona, gier. Na kolejnych miejscach znalazły się: chuligaństwo, wandalizm, przemoc i agresja na ulicach, starzenie się społeczeństwa (zwiększanie się udziału seniorów w populacji), niski poziom aktywności społecznej, przestępczość pospolita, zły stan zdrowia społeczeństwa oraz bezrobocie, trudna sytuacja na rynku pracy. Dodajmy, że uczestnicy pomiaru mogli wskazać jedynie pięć najważniejszych, ich zdaniem, problemów społecznych gminy.

28 proc. badanych sądzi, że w gminie Dębica występują miejsca szczególnej koncentracji negatywnych zjawisk społecznych. Szczególnie warto podkreślić, że ich rozpoznawanie jest najwyższe wśród osób w wieku 40-49 lat (41 proc.) oraz badanych pracujących na stałe (37 proc.) Osoby, które udzieliły twierdzącej odpowiedzi na tak

postawione pytanie wskazywały konkretne miejsca kumulacji problemów społecznych w gminie. Wśród najczęściej wymienianych miejsc koncentracji negatywnych zjawisk społecznych w gminie Dębica znalazły się:

- Pustków-Osiedle – 32 proc.
- miejsca publiczne (np. tereny zielone, parki, ulice) – 19 proc.
- sołectwa – 11 proc.
- okolice sklepów z alkoholem – 9 proc.
- Pustków – 4 proc.
- Stobierna – 3 proc.
- Brzeźnica – 3 proc.
- przystanki – 3 proc.

Powyższe informacje zostały zebrane na podstawie odpowiedzi na pytanie otwarte, które charakteryzują się silnym rozproszeniem i zróżnicowanym poziomem szczegółowości, co wynika ze specyfiki narzędzia. Respondenci wskazywali konkretne miejsca, względnie oficjalne lub potoczne nazwy różnych osiedli lub miejscowości gminy Dębica. Na etapie pracy z danymi udzielone odpowiedzi zostały zakodowane i przyporządkowane do ogólnych kategorii, które mogą być prezentowane w ujęciu statystycznym. W opinii badanych ww. obszary charakteryzują się współwystępowaniem różnych problemów społecznych, jak np. uzależnienia, ubóstwo, zaniedbywanie dzieci, czy przemoc w rodzinie.

5.3. Wyniki badania jakościowego z usługodawcami i lokalnymi ekspertami

Badanie jakościowe zostało zrealizowane techniką Telefonicznych Wywiadów Pogłębionych (TDI). W ramach badania jakościowego kluczowych interesariuszy systemu usług społecznych zrealizowano 8 wywiadów indywidualnych z kluczowymi liderami opinii, przedstawicielami instytucji samorządowych, aktywnymi mieszkańcami uczestniczącymi w dyskusji o CUS w gminie Dębica, potencjalnymi wykonawcami usług społecznych z rynku lokalnego oraz odbiorcami planowanych usług, jak również przedstawicielami CUS. Zebrane

wywiady zostały zanalizowane wokół wątków kluczowych dla procesu tworzenia się nowej instytucji.

Poziom wiedzy na temat CUS

Koncepcja powstania Centrum Usług Społecznych w Gminie Dębica stanowi zupełnie nową ideę systemie instytucji pomocy i integracji społecznej, ale w wypowiedziach badanych jest silnie obecna. Zarówno opinie na temat ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, jak i koncepcja tworzącej się instytucji nie są sprecyzowane w opinii ekspertów lokalnych, czy innych ważnych interesariuszy (co oczywiście, nie dotyczy to przedstawicieli GOPS/CUS). Warto zauważyć, że poziom wiedzy naszych rozmówców (z wyłączeniem przedstawicieli GOPS/CUS oraz władz lokalnych) na temat koncepcji centrum usług społecznych jest niski („idea jest fajna, (...) to jest całkiem coś innego, niż teraz obecnie jest, czyli raz - otwarcie na ludzi, a dwa - na organizacje, które miałyby te usługi robić, że niekoniecznie będzie to robiła gmina, a będzie przerzucała niektóre usługi na NGO-sy, czy na jakieś inne instytucje, organizacje, czy wręcz na ludzi, którzy będą z tego czerpać jakieś zyski, czyli przedsiębiorcy...”).

Postrzegana rola CUS w społeczności lokalnej

Jak już wspomnieliśmy, zebrany materiał wskazuje, że nawet zaangażowani interesariusze, czy też osoby uczestniczące w systemie pomocy i integracji społecznej nie posiadają wystarczającej wiedzy na temat planowanej roli i działań CUS (tę wiedzę posiadają przedstawiciele CUS oraz władze gminy Dębica). Rozmówcy podkreślają, że brakuje im informacji, a jednocześnie formułują dość rozbudowane oczekiwania odnośnie kwestii, którymi – ich zdaniem – powinien zająć się CUS. Dodajmy, że uczestnicy badania interpretują wdrażanie CUS w kategoriach rozłożonego czasie, podzielonego na etapy procesu. Konkretnie pomysły, w jaki sposób CUS powinien realizować swoje działania, formułowano w pojedynczych przypadkach. Część badanych podkreśla, że rolą CUS powinno być formułowanie profesjonalnej, cyklicznej i stale aktualizowanej diagnozy społecznej. Innymi słowy, organizacja usług społecznych powinna zostać oparta na

dowodach. Silnie podkreślana jest rola CUS jako koordynatora lokalnych usług społecznych, podmiotu sieciującego i organizującego funkcjonowanie systemu wspomnianych usług. Wyraźnie wybrzmiały również oczekiwania, że CUS będzie podmiotem zapewniającym sprawną komunikację społeczną w gminie („CUS ma być z założenia koordynatorem tych działań, tą koordynacją faktycznie ma się zajmować przede wszystkim. Natomiast dla mnie osobiście (...) będzie doskonałym medium dotarcia do mieszkańców. Można robić rewelacyjne rzeczy, ogłaszać je na Facebooku, w gazecie i nie dotrzeć do tej grupy, która tak naprawdę nas interesuje...”).

Ponadto od CUS oczekuje się ustanowienia stabilnych, wieloletnich rozwiązań systemowych w obszarze usług społecznych, niezależnych od zjawiska kadencyjności w samorządzie („ten CUS powinien trzymać jakąś długofalowość, a te projekty wręcz między kadencjami, to powinny już być nawet na 2 lata, żeby ten nowy zobaczył, że on nie ma wpływu na to, żeby to urwać, tylko żeby zobaczył, że to działa. (...) Zawsze mnie wkurza to, że jak już ogarniesz się z jakąś gminą, że już zaczynasz mówić jednym językiem, że ten wóldarz, zastępca i sekretarz czują, że my (...) nie robimy biznesu, tylko robotę dla ich mieszkańców, to nagle wójt przestaje być wójtem, (...) sekretarz przestaje być sekretarzem, rada się zmienia i wszystko od nowa i zanim znowu ten następny się przekona, że to było fajne, że tam nie było dealu żadnego, że tam nie było żadnego prania kasy, tylko zapierdziel, no to znowu mija ze 2-3 lata, w tym czasie to się tak rozmywa, (...) to mnie po prostu dobija...”). Tworzenie trwałych mechanizmów ma również, a może przede wszystkim wymiar finansowy, w tym związany z poszerzeniem możliwości pozyskiwania środków z różnych źródeł („Jednak rola finansowa, (...) to jest bardzo ważne. Myślę, że każdy, kto zarządza jednostką, wie o tym doskonale, jak ważne są finanse. Tutaj również pewne ścieżki się otwierają w ramach tych działań. Tak szczerze mówiąc, to do tej pory byliśmy ograniczeni przez możliwość korzystania z tak zwanego korkowego, czyli z tych środków profilaktyki antyalkoholowej. Tutaj się otwierają dużo szersze wrota korzystania z różnego rodzaju i organizacji programów prozdrowotnych, nawet kulturalnych. To jest bardzo ważny aspekt funkcjonowania CUS-u...”).

Wskaźniki ewentualnego sukcesu CUS

Chociaż rozmówcy posiadają niewystarczającą wiedzę na temat celów i sposobów działania CUS, formułują wyraźne oczekiwania, że CUS wprowadzi na rynek nowe usługi społeczne, z których będą mogły korzystać osoby potrzebujące, które obecnie - ze względu na wysokość dochodów (powyżej kryterium dochodowego umożliwiającego otrzymanie świadczeń) - nie mogą korzystać z pomocy społecznej. Oczekiwane jest również, że za zmianą organizacyjną GOPS pójdzie również zmiana wizerunku pomocy społecznej, który, jak podkreślają rozmówcy, jest negatywny. Usługi społeczne mają być skierowane do ogółu mieszkańców, co pozwoli przełamać etykietę instytucji działającej wyłącznie na rzecz osób wykluczonych, o bardzo niskich dochodach, doświadczających negatywnych zjawisk społecznych, jak np. uzależnień. Ważnym miernikiem sukcesu będzie zatem liczba świadczonych usług, a także liczba ich odbiorców (różnych grup). Postrzeganą miarą sukcesu CUS byłoby również zwiększenie poziomu partycypacji społecznej (np. zwiększenie liczby i rozwój już istniejących organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej, jak również ich profesjonalizacja i ekonomizacja, mierzona poziomem satysfakcji odbiorców), a także upodmiotowienie i poczucie sprawczości społeczności lokalnej (np. wzmocnienie lokalnych liderów i grup nieformalnych).

Korzyści związane z utworzeniem CUS – dla gminy jako jednostki samorządu terytorialnego

- „nowy produkt” – kompleksowa oferta usług społecznych, utworzona w oparciu o lokalne zasoby i potencjały (w tym bazę materialną), tworzenie rozbudowanych wiązek/pakietów usług:
  - przekazanie części dotychczas świadczonych usług do CUS, konsolidacja dotychczasowych działań, bardziej skuteczne zarządzanie zasobami usługami społecznymi („jest wiele źródeł, ale one są rozproszone...”, „stabilizacja usług...”), w poprzez tworzenie narzędzi i rozwiązań z obszaru monitoringu, ewaluacji i standaryzacji świadczonych usług,

- identyfikacja nowych możliwości zaspokajania potrzeb mieszkańców („poszerzenie usług...”, „gmina jeśli chodzi o infrastrukturę techniczną, to jest na zadowalającym poziomie, natomiast coraz częściej ludzie patrzą na aspekt społeczny, usługi społeczne. (...) W to wchodzi działanie gminy i CUS, to jest takie wyjście pod potrzeby społeczne...”),
- możliwości wzmacniania wspomnianej oferty poprzez profesjonalny marketing, tworzenie „nowego produktu lokalnego” w obszarze usług,
- finansowanie usług z dotacji w okresie realizacji projektu („trzy miliony złotych to jest bardzo poważny argument...”),
- przeniesienie obszaru współpracy z organizacjami pozarządowymi do CUS,
- korzyści wizerunkowe, reputacyjne, promocja gminy jako pioniera, innowatora w skali ogólnopolskiej,
- wdrażanie partycypacyjnego modelu (współ)zarządzania gminą, udrożnienie mechanizmów konsultacji społecznych, bardziej skuteczne diagnozowanie potrzeb mieszkańców,
- bardziej skuteczne rozwiązywanie problemów społecznych,
- podniesienie jakości życia mieszkańców,
- rozwój rynku pracy w obszarze usług społecznych.

Korzyści związane z utworzeniem CUS – dla mieszkańców/społeczności lokalnej

- wyższy poziom zadowolenia mieszkańców z oferty lokalnej, zwiększenie poczucia bezpieczeństwa,
- łatwiejszy, lepszy dostęp do usług, większa podaż usług społecznych, bardziej rozbudowany koszyk usług,
- powszechność usług, dostępność („bez kryteriów, wywiadów, bez procedur administracyjnych...”),
- wykorzystanie dostępnej infrastruktury gminy na potrzeby świadczenia usług społecznych,

- dostęp do informacji dla mieszkańców gminy, zintegrowane podejście do procesu gromadzenia wiedzy, w tym na temat lokalnej oferty, skupienie informacji z różnych obszarów w jednym miejscu,
- zmiana negatywnych stereotypów, wizerunku pomocy społecznej („odczarować klienta pomocy społecznej...”, „w pierwszej kolejności CUS to przede wszystkim rozszerzenie i (...) takie marketingowe i piarowskie do tego, co świadczył Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Centrum Usług Społecznych, (...) jak sama nazwa mówi, to są usługi społeczne. Pomoc społeczna to jest po prostu pomaganie osobom, które sobie nie radzą w jakiś sposób społecznie, znajdują się w trudnej sytuacji z różnych przyczyn i tak dalej. Często to jest odbierane negatywnie...”),
- wzmocnienie kadry lokalnych specjalistów, większe doświadczenie i kompetencje kadry CUS,
- współpraca i integracja działań różnych komórek administracyjnych obecnego GOPS, a wkrótce CUS („one nie do końca współgrają, mają różne kompetencje i charakter pracy...”).

Trudności, bariery, zagrożenia, związane z powstaniem CUS

Powstanie CUS wywołało żywą debatę w środowisku lokalnym, w tym na łamach lokalnych mediów. Większość badanych udziela temu pomysłowi kredytu zaufania, życzliwie odnosząc się do nowej inicjatywy, deklarując wsparcie i zaangażowanie. Pozytywne nastawienie do samej idei CUS współwystępuje jednak z myśleniem w kategoriach życzeniowych. Innymi słowy, respondenci z różnych grup oczekują, że CUS rozwiąże najważniejsze problemy społeczne gminy poprzez wprowadzenie nowych usług społecznych, powszechnie dostępnych dla mieszkańców, co sprzyja wykreowaniu daleko idących oczekiwań względem nowej instytucji. Część rozmówców wyraża wątpliwości odnośnie możliwości sfinansowania tak rozbudowanych planów, jak również zapewnienia finansowania usług społecznych w gminie w dłuższej perspektywie czasowej (a więc po zakończeniu projektu pilotażowego, współfinansowanego ze środków UE). Na poziomie komunikacji wyzwaniem jest zapewnienie dostępu do precyzyjnej i aktualnej informacji, co

jest o tyle trudne, że CUS będzie nie tylko organizować lokalny rynek usług społecznych, ale również informować m.in. o ofercie usług świadczonych przez różne podmioty.

W tym kontekście formułowano następujące refleksje:

- niewystarczająca baza lokalowa, warunki lokalowe GOPS/CUS,
- ewentualne, odmienne oczekiwania władz gminy oraz instytucji pomocy społecznej (potencjalne wyzwanie),
- zapewnienie środków na finansowanie usług po zakończeniu realizacji projektu,
- rozbudowane i trudne do zaspokojenia oczekiwania mieszkańców względem CUS,
- obawy mieszkańców związane z „likwidacją GOPS”, konieczność przekonania odbiorców, że dotychczasowe świadczenia nie są zagrożone i będą nadal realizowane przez nowy podmiot,
- budowanie rozpoznawalności oraz pożądanego wizerunku CUS,
- brak współpracy i zaangażowania społeczności lokalnej, brak zainteresowania mieszkańców procesem tworzenia nowego podmiotu,
- niewystarczająca liczba wykonawców w niektórych obszarach usług społecznych, jak opieka i pomoc specjalistyczna („organizacje, które będą chciały realizować usługi do tej pory działają na małą skalę, środowiskowo...”),
- wsparcie lokalnych usługodawców („mogą wejść wykonawcy spoza gminy, a chcemy promować podmioty lokalne...”),
- zagrożenie dublowaniem zadań realizowanych przez różne podmioty lokalne, konieczność zapewnienia sprawnej koordynacji,
- obawy, że powstanie CUS spowoduje zwiększenie obciążeń administracyjnych, wygeneruje dodatkową biurokrację, „papierologię”,
- trudności administracyjne, niezbyt duże doświadczenie kadry GOPS/CUS w rozliczaniu projektów unijnych.

Potencjał realizatorów usług społecznych

Podczas wywiadów silnie eksploatowany był wątek dostępności realizatorów nowych usług na rynku. Część respondentów nie zauważa problemu z pozyskaniem nowych usługodawców (w gminie funkcjonują silne, profesjonalne podmioty), inni formułują zasadnicze wątpliwości odnośnie tej kwestii (większość lokalnych podmiotów nie jest przygotowanych do funkcjonowania w modelu usługowym). W związku z powyższym pożądaną rolą CUS byłoby wspieranie (potencjalnych usługodawców) i budowanie rynku usług społecznych niemal od podstaw. Rozmówcy dostrzegają również potencjał związany z relatywnie rozwiniętym rynkiem pracy i aktywnością gospodarczą w gminie Dębica (duża liczba podmiotów gospodarczych, w tym ulokowanych w strefie miejscowej ekonomicznej), ale również bliskie sąsiedztwo miasta Dębicy.

Ocena współpracy międzyinstytucjonalnej w gminie

W opinii większości rozmówców wątek dotyczący współpracy na poziomie lokalnym wywoływał ambiwalentne refleksje. Instytucje często skupione są na realizacji własnych zadań i partnerskie działania spoza obszaru własnych kompetencji traktują jako mało istotne, najczęściej ograniczając się np. do użyczenia zasobów materialnych, sal, infrastruktury, czy incydentalnej organizacji spotkań. Warto podkreślić, że istnieje potencjał wspólnego działania, natomiast brak jest rozwiązań prawnych, które sprzyjałyby np. wzmocnieniu partnerskiej współpracy. Wskazywano, że brakuje rozwiązań instytucjonalnych, ugruntowanych wzorców działania w dłuższej perspektywie czasowej, niezależnie od wzajemnych sympatii i prywatnych relacji między pracownikami różnych lokalnych podmiotów, a także – po raz kolejny - zjawiska kadencyjności w jednostkach samorządu terytorialnego.

Oczekiwane relacje podmiotów realizujących usługi z powstającym CUS

Potencjalni realizatorzy usług społecznych z zainteresowaniem obserwują proces tworzenia CUS. Oczekują wdrażania rozwiązań, które umożliwią nie tylko skuteczną

koordynację i sieciowanie, ale również korzystanie z zasobów lokalnych wykonawców. W ich ocenie CUS mógłby przyczynić się do wytworzenia lokalnego systemu usług społecznych poprzez mechanizmy odpowiedzialnych społecznie zamówień publicznych, np. klauzule społeczne lub inne preferencje dla podmiotów realizujących misję społeczną, o dłuższym stażu działalności w środowisku lokalnym. Część badanych usługodawców deklaruje posiadanie wystarczających możliwości, aby zapewnić wysoką jakość usług, bazując na lokalnym zakorzenieniu oraz wykorzystaniu zasobów i potencjałów środowiskowych. Pożądaną cechą nowego systemu organizacji usług społecznych jest jego transparentność, a więc zapewnienie czytelnych, powszechnie akceptowanych reguł i procedur („jak w każdej dziedzinie oczekuję (...) przede wszystkim uczciwości i takiego partnerstwa. (...) My musimy po prostu usiąść i ta relacja powinna być taka, że po partnersku siadamy i przedstawiamy, jakie mamy możliwości, co możemy dobrego zrobić. Oczywiście rolę koordynatora w realizacji, to powinien przejąć CUS. (...) Uważam że to jest sytuacja tak zwanego win-win...”).

Wyrażane obawy związane są z dotychczasowym doświadczeniem korzystania z zamówień publicznych, gdzie często wygrywają podmioty oferujące najniższą cenę, co nie idzie w parze z wysoką jakością usług, ponadto w przetargach często startują oferenci z różnych regionów kraju. Badani usługodawcy podkreślają w tym kontekście, że w swojej działalności kierują się odpowiedzialnością wobec społeczności lokalnej, w tym realizując przedsięwzięcia z obszaru reintegracji społecznej i zawodowej. W ich ocenie jest to ważnym argumentem na rzecz preferowania tego rodzaju podmiotów w dostępie do świadczenia usług na rzecz mieszkańców gminy, tym bardziej, że są one w stanie udokumentować wysoką jakość swoich usług na podstawie referencji lokalnych instytucji.

Aktywność społeczna w gminie

W opinii większości badanych społeczność lokalna wykazuje wiele przejawów aktywności społecznej. Co istotne, tego rodzaju działania są rozproszone terytorialnie, oparte o istniejące zasoby ludzkie, jak również infrastrukturę techniczną i społeczną. Część rozmówców zauważa aktywną rolę miejscowych władz i instytucji publicznych, które – ich zdaniem – wspierają różne formy aktywności społecznej na obszarach wiejskich („tam jest

bardzo mocne nastawianie na to, aby w każdej wsi był dom kultury, albo dom strażaka, seniora, (...) OSP i przy OSP się dzieje, to jest dosyć mocno rozwinięte, (...) wójt bardzo mocno wpierał to, aby w każdej wsi była co najmniej jedna organizacja społeczna, która by mogła coś robić dla lokalnego społeczeństwa i też próbował ich angażować ich, aby chcieli pozyskiwać pieniądze (...). W niektórych wsiach (...) mimo upływu czasu, i temperament i chęci do funkcjonowania są, do tego, aby nie zamykać, a wręcz otwierać nowe. Wiadomo, że w jednych wsiach jest to bardziej rozwinięte, a w niektórych mniej, natomiast wójt zwraca na to mocno uwagę i jeżeli ktoś chce coś robić, to ich tam mocno wspiera...” , „Jeszcze nie wspominałem o zespołach ludowych i tak dalej. To są ludzie, którzy, po pierwsze, nie dość, że wymyślili w głównej mierze ten temat samodzielnie, czyli to nie jest inicjowane, nazwijmy to, palcem z góry, wskazywane, tylko inicjatywy mają charakter oddolny, co (...) szczególnie cieszy. To świadczy o aktywności społecznej tych ludzi. Oni widzą dla siebie jakieś miejsce, czy to w kulturze, czy to w historii, czy w edukacji ekologicznej, ochronie różnorodności biologicznej. Tutaj widać tę aktywność oddolną...”).

Nierównomierny rozwój gminy – potrzeba zrównoważonych działań

Większość badanych podziela przekonanie, że gmina Dębica charakteryzuje się nierównomiernym poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego. Dotyczy to m.in. infrastruktury technicznej, ale również dostępu do różnych kategorii usług społecznych. Nieco upraszczając, jako relatywnie wysoko rozwinięta postrzegana jest północna część gminy w odróżnieniu od rejonów południowych (tzw. „górkę”). Ponadto respondenci identyfikują rejony kumulacji negatywnych zjawisk społecznych – w tym kontekście najczęściej wymieniano Pustków-Osiedle („Na przykład mówić o NRD i RFN, (...) mniej więcej to tak jest, że te wioski tutaj na nizinie, koło miasta, (...) to się tak naprawdę niczym nie różni od miasta, a taka miejscowość, jak Pustków, gdzie mieszka wójt, tam mieszkać, to po prostu się ma wszystko, tam mieszka chyba 2,5 tysiąca ludzi, ale łącznie z basenem, stadionem lekkoatletycznym, domami kultury, nie wiem, parkami, siłowniami zewnętrznymi, po prostu wszystko. (...) Taka stolica gminy Dębica, (...) taka przykładowa, sztandarowa miejscowość, dzielnica. (...) Pojedźmy sobie gdzieś dalej, (...) są tam pewnie miejsca, gdzie nie ma wody, o kanalizacji to już w ogóle, nie ma o czym mówić, czy jest gaz

- no rzeczywiście nie ma. (...) Są takie miejscowości, że droga tam nie za bardzo nawet jest, a autobusy w ogóle nie jeżdżą. (...) Jeżeli pan nie zobaczy lokalizacji pod względem amplitudy terenu, to tak naprawdę pan tego nie zrozumie, bo to wszystko, o czym mówię, że jest tak pięknie, to są miejscowości koło Dębicy, gdzie jest równo i płasko, a te wszystkie trochę zapomniane miejscowości, no to są góry, a w górach, (...) wszystko kosztuje razy 10, także patrząc z perspektywy ekonomicznej, że jest tam zbyt mało wyborców, żeby się tym zajmować, bo wystarczy się zająć tutaj tymi, którzy są z dużych miejscowości, w dużych miejscowościach dużo ludzi mieszka i oni wybiorą...”).

5.4. Wyniki badania jakościowego z odbiorcami usług społecznych

Niniejszy rozdział zawiera omówienie wyników badania jakościowego z przedstawicielami wybranych grup odbiorców usług społecznych w gminie Dębica. Przeprowadzono warsztaty, podczas których wykorzystane zostały techniki projekcyjne z obszaru Service Design (społeczne projektowanie usług), zaczerpnięte z metodologii Design Thinking. Łącznie przeprowadzono 3 spotkania w trybie on-line, po jednym z przedstawicielami następujących grup odbiorców usług społecznych:

- osoby z niepełnosprawnościami oraz przedstawiciele ich rodzin,
- osoby starsze,
- rodziny z dziećmi.

Respondenci ze wszystkich ww. grup sformułowali opinie na temat mocnych i słabych stron życia w gminie Dębica. Poniżej zaprezentowane zostało zestawienie najważniejszych wątków dyskusji z podziałem na postrzegane atuty i mankamenty.

Mocne strony życia w gminie Dębica

- inwestycje drogowe, chodniki, „twarda infrastruktura”,
- oświetlenie (w większości wsi),
- kanalizacja,
- walory przyrodniczo-krajobrazowe, lasy, góry,

- rozwój gminy, wysoki poziom jakości życia,
- dobre zarządzanie, władze lokalne („dobry gospodarz”),
- infrastruktura edukacyjna: żłobki (2), przedszkola, w tym integracyjne, szkoły podstawowe (wyposażenie, stan budynków, infrastruktura, np. sale gimnastyczne, klasy integracyjne, oferta dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych),
- relacje międzyludzkie, w tym sąsiedzkie,
- usługi transportowe: dla osób z niepełnosprawnościami, dowóz dzieci do szkół, organizacja dojazdu do miejsc świadczenia usług rehabilitacyjnych,
- pomoc społeczna, działalność GOPS,
- usługi rehabilitacyjne (dla osób z niepełnosprawnościami),
- kluby seniora (14) – w remizach: wycieczki, warsztaty, rękodzieło, korzystanie z basenu (karnety wstępu dofinansowane przez gminę), siłownie plenerowe, wspólne śpiewanie, imprezy okolicznościowe, inicjatywy międzypokoleniowe,
- uzdrowisko Latoszyn Zdrój: basen, rehabilitacja, dofinansowane karnety wstępu dla klubów seniora,
- atrakcje turystyczne: Centrum Edukacji Ekologicznej w Stobiernej, park linowy i muzeum w Pustkowie-Osiedlu,
- domy kultury i domy ludowe, zarządzane przez Centrum Kultury i Bibliotek Gminy Dębica: kuchnia, sala konferencyjna, wypożyczalnia rowerów, oferta kulturalna dla różnych grup odbiorców, w tym dla dzieci, wydarzenia, imprezy okolicznościowe, pikniki rodzinne, „Święto Pieroga”,
- remizy zarządzane przez ww. instytucję: zajęcia, zebrania wiejskie, spotkania klubów seniora,
- aktywność społeczna: ochotnicze straże pożarne, koła gospodyń wiejskich, stowarzyszenia, zespoły śpiewacze,
- infrastruktura sportowo-rekreacyjna: boiska sportowe („Orliki”), kompleks basenów „Nemo”, place rekreacyjne, place zabaw, siłownie plenerowe, altany (w każdej miejscowości),
- Dzienny Dom „Senior+” w Kochanówce,

- Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy w Pustkowie,
- bliskość ośrodka zdrowia, kolejny ośrodek w budowie,
- instytucje, urzędy,
- ułatwienia dla rodzin z dziećmi, np. Karta Dużej Rodziny,
- strefa ekonomiczna w gminie Dębica, miejsca pracy,
- regulacja cieków wodnych.

Słabe strony życia w gminie Dębica

- komunikacja zbiorowa, zbyt mało połączeń, zwłaszcza w weekendy, niedogodne godziny kursów („nie ma jak wrócić z Dębicy”), niedostosowana do potrzeb seniorów, osób z niepełnosprawnościami i matek z dziećmi, brak ulg dla dzieci i seniorów,
- usługi ochrony zdrowia, trudny dostęp do lekarzy specjalistów, np. psychiatrów dziecięcych, pediatrów, stomatologów, ginekologów, neurologów, kardiologów, długi okres oczekiwania na wizytę, niewystarczający dostęp do szczepień i badań diagnostycznych, nie da się załatwić sprawy podczas jednej wizyty, trzeba się upominać o receptę, sugerować lekarzowi diagnozę/rozwiązania,
- nierównomierny rozwój gminy, podział na północną (bardziej rozwiniętą) i południową część gminy (mniej zaawansowaną pod względem społeczno-ekonomicznym),
- przykry zapach (zakład produkcji opon),
- brak możliwości pracy dla osób z niepełnosprawnościami, niechęć pracodawców do ich zatrudniania, rozpowszechnienie negatywnych stereotypów,
- brak miejsc dla dzieci, miejsc spotkań, klubów, świetlic,
- niewystarczająca oferta zajęć dodatkowych dla dzieci, w tym dla dzieci zdolnych lub z rodzin doświadczających ubóstwa, np. nauki języków obcych, matematyki, korepetycji („w mieście jest robotyka, jest więcej możliwości, a tutaj tego brakuje...”),
- niewystarczająca oferta dla młodzieży („odciągnąć ich od komputera...”),
- brak usług specjalistycznych: psychologa, psychoterapeuty, logopedy,

- zbyt mała oddziałów (klas) integracyjnych w szkołach, brak nauczycieli wspomagających (dla dzieci z niepełnosprawnościami),
- brak wypożyczalni sprzętu rehabilitacyjnego,
- brak usług opiekuńczych dla osób zależnych: dzieci, seniorów, osób z niepełnosprawnościami,
- zbyt mała liczba miejsc uprawiania sportu i rekreacji: plenerowych miejsc do ćwiczeń, parków linowych („jest za mało, ten, który działa, często jest zamknięty...”),
- oświetlenie na drogach (niebezpieczne miejsca),
- brak zajęć z nauki pływania dla młodszych dzieci, oferta, brak dofinansowania na korzystanie z basenu w Pustkowie-Osiedlu,
- zbyt mało mieszkań komunalnych i socjalnych, zły stan budynków („wymagają remontu...”),
- zbyt mało miejsc spotkań dla rodziców z dziećmi,
- uboga oferta dla osób i/lub rodzin doświadczających negatywnych zjawisk społecznych, np. zbyt mało ośrodków dla osób z uzależnieniami, brak wystarczającego wsparcia dla osób doświadczających przemocy, brak placówki dla rodzin w kryzysie, z problemami opiekuńczo-wychowawczymi,
- zbyt mało miejsc rehabilitacji, wczesnego wspomagania dzieci,
- część badanych (w tym zwłaszcza przedstawiciele rodzin z dziećmi) wyrażała krytyczne oceny odnośnie jakości kształcenia w miejscowych szkołach, w tym poziomie zaangażowania i kompetencji zawodowych kadry pedagogicznej, choć – co warto podkreślić – nie wszyscy rozmówcy podzielają tego rodzaju przekonania, uczestnicy badania uważają jednak, że miasto Dębica zapewnia wyższy standard usług edukacyjnych w porównaniu z gminą wiejską („trzeba dojeżdżać...”),
- zbyt niska kwota za specjalistyczne usługi opiekuńcze (niskie stawki oferowane przez gminę), trudności z zapewnieniem opieki specjalistycznej,
- brak zbiorowych zajęć do osób z niepełnosprawnościami,
- brak ośrodków zdrowia w niektórych miejscowościach,
- bariery architektoniczne,

- brak działań samopomocowych, grup wsparcia np. dla rodziców dzieci z niepełnosprawnościami,
- zbyt mały dostęp do oferty uzdrowiska w Latoszynie Zdroju („powinno być więcej zniżek, rabatów na zabiegi i rehabilitację, większa dostępność...”),
- wandalizm, chuligaństwo (zniszczone nowe place rekreacyjne, place zabaw, przystanki, znaki drogowe), spożywanie alkoholu w miejscach publicznych, np. w okolicach sklepów,
- brak planów zagospodarowania przestrzennego,
- zbyt wysokie opłaty za usługi komunalne: śmieci, woda, kanalizacja (niejasne reguły odbioru odpadów).

W dalszej części badania przeprowadzona została tzw. faza empatyzacji, której celem było dotarcie do bardzo precyzyjnych informacji, określających sytuację życiową i sposób myślenia respondentów. Co istotne, tego rodzaju wiedza obejmowała nie tylko poziom racjonalny, ale również podzielane przez badanych odczucia i emocje. Innymi słowy, chodziło o zrozumienie potrzeb i oczekiwań odbiorców, uzyskanie informacji na temat ich stylu życia, zwyczajów, aspiracji, czy oczekiwań. Na tej podstawie możliwe było zdefiniowanie kluczowych problemów i potrzeb, które mogłyby zostać zaspokojone poprzez usługi społeczne. Zdefiniowana lista potrzeb posłużyła do skonstruowania rekomendacji w zakresie „idealnej oferty” usług społecznych dla danej grupy odbiorców. Są to zarówno propozycje konkretnych usług, wskazania odnośnie sposobu ich świadczenia, jak i ogólne refleksje dotyczące tego procesu. Poniżej prezentujemy zebrane informacje z podziałem na dwie ww. grupy odbiorców usług społecznych.

Osoby z niepełnosprawnością oraz członkowie ich rodzin

Tabela 35. Zdiagnozowane potrzeby oraz idealna oferta

<p>Potrzeby, korzyści, pragnienia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dostęp do informacji - transport, przemieszczanie się - zdrowie - relacje z innymi - czas wolny - potrzeby rozwojowe/edukacja - utrzymanie się - praca zawodowa - mieszkania 	<p>Idealna oferta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - jedno źródło informacji z dostępem do pełnej i aktualnej wiedzy na temat lokalnej oferty - obniżenie kosztów zużycia energii - placówka dziennego pobytu (pełny zakres usług, kompleksowość) lub całodobowego (DPS) - usługa dowozu („door to door”) - przyjmowanie osób z niepełnosprawnościami poza kolejnością np. w urzędach (brakuje procedur ustalania pierwszeństwa) - edukacja, niwelowanie stereotypów, zmiana sposobu myślenia o niepełnosprawności - ochrona zdrowia: kompleksowe pakiety zdrowotne, np. badań okresowych, wszystko w jednym miejscu, dostęp do lekarzy specjalistów - dostęp do rehabilitacji - dostęp do usług publicznych („wiele usług jest dostępnych prywatnie...”) - grupy wsparcia, samopomocowe (podzielone wiekowo) - imprezy integracyjne (wiekowo), z zapewnieniem opieka nad dziećmi (terapeuta, animator), z możliwością integracji dla rodziców, wydarzenia międzypokoleniowe - Stowarzyszenie Radość (kompleksowość: przedszkole, bar, pralnia, ZAZ, grupa wsparcia), - wspólne wyjazdy (rodzic i dziecko, opiekun i senior) - szkoła specjalna („powstaje w Dębicy...”) - szkoły bez barier architektonicznych, uwzględnianie potrzeb uczniów z niepełnosprawnościami, oddziały integracyjne - usługi specjalistyczne: logopeda, psycholog (zakres, dostęp) - zakłady pracy chronionej, ZAZ - edukacja pracodawców pod kątem zatrudniania osób z niepełnosprawnościami - kursy, szkolenia dla osób niepełnosprawnych (testowanie miejsca pracy, „okres próbny”, staż, trening pracy), stymulowanie kontaktów z pracodawcami (pośrednictwo pracy, agencja, broker) - mieszkania wspomagane/chronione (bariery architektoniczne, specjaliści, którzy mogliby zabezpieczyć danego odbiorcę, dopasowane)
---	--

Seniorzy

Tabela 36. Zdiagnozowane potrzeby oraz idealna oferta

<p>Potrzeby, korzyści, pragnienia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zdrowie - transport, przemieszczanie się - czas wolny - budowanie relacji z innymi, samotność - edukacja, potrzeby rozwojowe - dostęp do informacji 	<p>Idealna oferta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ochrona zdrowia: dostęp do lekarzy specjalistów („trzeba iść prywatnie...”), kontakt telefoniczny, możliwość umówienia wizyty, bez kolejek - rehabilitacja, („za długo trzeba czekać, a powinno być szybko...”), zmiana podejścia, nastawienia personelu medycznego do pacjenta, dostęp do badań diagnostycznych - wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego („jest w Dębicy, a w gminie brakuje czegoś takiego...”) - dogodne połączenia autobusowe, niedostosowane godzin kursowania do godzin otwarcia ośrodków zdrowia - usługa transportowa, dowóz, taksówka („ale trudno to będzie zrobić, bo każdy ma indywidualną godzinę...”) - kluby seniora - placówki dziennego/całodobowego pobytu (budowana w Kochanówce) - ZOL - spotkania integracyjne (np. łączenie różnych klubów seniora), wydarzenia - miejsca spotkań, integracji („są, ale nie w każdej miejscowości, w wielu miejscach tego brakuje...”) - wyjazdy, wyjścia np. do kina, teatru, na basen, dostępne finansowo, dofinansowanie z gminy - promocja zdrowia i zdrowego trybu życia: zachęcanie do aktywności ruchowej, kursy z zakresu zdrowego trybu życia, chorób, postępowania adekwatne do wieku, zdrowej diety, ruchu - ochrona środowiska (palenie w piecu, jakość powietrza, pojemniki na zużyte lekarstwa, żarówki, segregacja odpadów) - edukacja: nauka języków obcych, kurs komputerowy (umiejętności cyfrowe, internet, technologia informacyjna)
---	---

Rodziny z dziećmi

Tabela 37. Zdiagnozowane potrzeby oraz idealna oferta

<p>Potrzeby, korzyści, pragnienia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - transport, przemieszczanie się - zdrowie - czas wolny (kultura, sport, rekreacja, zajęcia) - potrzeby rozwojowe, edukacja - budowanie relacji z innymi - rozwój zawodowy, praca - „specjalne” potrzeby (OzN) - potrzeby mieszkaniowe 	<p>Idealna oferta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zniżki dla rodzin z dziećmi (i seniorów), rodzin (rodziców) wielodzietnych - połączenia autobusowe (więcej kursów, bardziej dogodnie godziny odjazdów, kursy weekendowe, dostosowanie do przewozu wózków z małymi dziećmi, osób z niepełnosprawnościami („taniej i wygodniej jest poruszać się autem...”) - chodniki dostosowane do potrzeb rodziców z dziećmi (w zależności od miejsca) - ścieżki rowerowe (bezpieczeństwo) - jakość i dostępność ochrony zdrowia - ochrona zdrowia: POZ, lekarze rodzinni, dostęp do lekarzy specjalistów („w niektórych przychodniach jest, w niektórych nie ma...”) - usługi specjalistyczne: psycholog, psychoterapeuta, fizjoterapeuta (dla dorosłych i dzieci) - wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego - wsparcie laktacyjne dla młodych mam - zajęcia dodatkowe, korepetycje - miejsca spotkań, świetlice, kluby, w tym miejsca dla rodzin z dziećmi - zajęcia sportowe, np. nauka pływania dla dzieci młodszych - dofinansowanie usług dla uboższych rodzin - pomoc dla dzieci zdolnych (robotyka, „Uniwersytet Małego Geniusza”, itp.) - plenerowe miejsca rekreacji, więcej parków linowych - oferta kulturalna: wyjazdy do kina (rodzice do kina, a dzieci mogą w tym czasie skorzystać z zajęć) - wydarzenia integracyjne: integrowanie „nowych” mieszkańców gminy, działalność KGW, OSP, klubów seniora, integracja międzypokoleniowa - praca zawodowa: doradztwo zawodowe (aktualnie funkcjonuje, ale jest trudno dostępne), dojazd do pracy (dofinansowanie, zwrot kosztów), wsparcie młodych matek (niwelowanie stereotypów, zapewnienie opieki nad dziećmi), czy osób wchodzących na rynek pracy, edukacja pracodawców, miejsca pracy dla osób z niepełnosprawnościami, zrównanie płac kobiet i mężczyzn - mieszkania socjalne: dostosowane, bez barier architektonicznych, windy, dostępne („długo się czeka...”), odpowiedni stan budynków - mieszkania wspomagane, chronione, treningowe
--	---

	- pomoc w remontach, zaspokojeniu podstawowych potrzeb, np. zmiana pieca, odmalowanie, elewacja, dostosowaniu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (np. łazienki)
--	--

Podczas zrealizowanych warsztatów zidentyfikowane zostały kluczowe bariery dotyczące korzystania z usług społecznych w gminie Dębica. Uczestnicy wskazywali na niewystarczający przepływ informacji dotyczący świadczonych usług społecznych. Brakuje wiodącego źródła informacji, którym powinien stać się CUS, ponieważ badani deklarują, że informacja na temat lokalnej oferty jest rozproszona („nie mam czasu na szukanie...”), a także występują bariery komunikacyjne (np. brak aktualności, informacje docierające z opóźnieniem). Jednocześnie należy uwzględnić kilka różnych kanałów informacyjnych. Nie wszyscy mieszkańcy gminy używają internetu, czy telefonów komórkowych (choć wspomniane kanały komunikacji mogą mieć zastosowanie, w tym kontekście wymieniano np. grupy na portalu społecznościowym Facebook, czy przesyłanie newslettera pocztą elektroniczną, w tym kontekście ważne jest również upowszechnianie kompetencji cyfrowych), dlatego proponowano uwzględnienie również tradycyjnych kanałów, np. tablic ogłoszeniowych, ogłoszeń parafialnych, spotkań bezpośrednich (np. zebrań wiejskich), a także „radiowęzła” („ogłoszenia przez megafon...”). Warto podkreślić, że gminie funkcjonują media lokalne: prywatne („Obserwator Lokalny”) i samorządowe (bezpłatny miesięcznik „Życie Gminy”).

6. Wnioski i rekomendacje z badania

Niniejszy rozdział zawiera podsumowanie całości materiału, zebranego podczas wszystkich etapów badawczych. Poniżej przedstawiamy wnioski i rekomendacje z badania z uwzględnieniem proponowanych kierunków działań, a także sposobu ich wdrożenia. W tabeli znajdują również odwołania do opisowej części niniejszego raportu.

Tabela 38. Wnioski i rekomendacje z badania

Lp.	Wniosek	Rekomendacja
1	<p>Poziom wiedzy (różnych grup) mieszkańców gminy Dębica na temat CUS jest niewystarczający, co potwierdzają zwłaszcza wyniki badania jakościowego. Kluczowym wyzwaniem jest również budowanie wizerunku nowej instytucji w oderwaniu od skojarzeń z OPS i negatywnego stereotypu pomocy społecznej. Skuteczne wypełnianie roli CUS wiąże się z koniecznością dotarcia z informacją do mieszkańców gminy Dębica i zbudowania skutecznej strategii komunikacyjnej. Na podstawie badań można również sformułować wniosek, że przepływ informacji na temat dostępnej oferty jest niewystarczający – przedstawiciele różnych grup odbiorców deklarowali, że nie czują się wystarczająco poinformowani na temat możliwości skorzystania z usług społecznych w gminie Dębica, informacja jest rozproszona oraz brakuje wiodącego źródła wiedzy w tym obszarze. Jednocześnie proces tworzenia CUS generuje daleko idące oczekiwania różnych grup mieszkańców, co również wymaga uporządkowania sfery przepływu informacji.</p>	<p>Pożądanym jest opracowanie precyzyjnego Planu Komunikacji CUS ze społecznością lokalną, obejmującego m.in. określenie kluczowych kanałów (nośników) informacji, jak np. lokalne media, w tym społecznościowe, ogłoszenia i ulotki, czy bezpośrednie spotkania z mieszkańcami gminy Dębica. Tego rodzaju strategia komunikacyjna powinna być oparta o dywersyfikację różnych kanałów, czy nośników (w taki sposób, aby skutecznie docierać do grup mieszkańców o różnych potrzebach i deficytach). Chodzi tu o wykorzystanie mediów elektronicznych, ale również tradycyjnych, a także uwzględnienie roli osób, czy instytucji, ważnych dla społeczności lokalnej (np. parafii, organizacji pozarządowych, lokalnych liderów, itp.).</p> <p>Konieczne jest również wypracowanie skutecznej puli argumentów, a więc korzyści płynących z powstania CUS (dla mieszkańców – lokalnej społeczności oraz dla gminy jako jednostki samorządu terytorialnego). Z pewnością warto prowadzić wizerunkowe kampanie społeczne, a także szeroko rozumiane działania edukacyjne w tym obszarze.</p> <p>Ponadto rekomenduje się utworzenie platformy usług społecznych w gminie Dębica, rozumianej jako kompleksowe źródło wiedzy oraz instrument kojarzenia przedstawicieli strony podaźowej i popytowej (usługodawców i usługobiorców).</p>
2	<p>Przedstawiciele różnych grup badanych podzielają przekonanie, że gmina Dębica charakteryzuje się nierównomiernym poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego. Dotyczy to m.in. infrastruktury technicznej, ale również miejsc integracji i aktywności społecznej, jak również zaangażowania mieszkańców na rzecz lokalnej wspólnoty. Nieco upraszczając, jako relatywnie wysoko</p>	<p>Wskazane jest tworzenie rozproszonego systemu organizacji usług społecznych w gminie, zaprojektowanego w logice zrównoważonego rozwoju, w oparciu o istniejącą infrastrukturę. Chodzi tu zwłaszcza o wyrównywanie poziomów i szans rozwojowych różnych miejscowości, czy obszarów gminy (w tym np. części północnej i południowej).</p> <p>W tym kontekście warto zwrócić szczególną uwagę</p>

	<p>rozwinęta postrzegana jest północna część gminy w odróżnieniu od rejonów południowych (tzw. „górkę”). Ponadto respondenci identyfikują rejon kumulacji negatywnych zjawisk społecznych – w tym kontekście najczęściej wymieniano Pustków-Osiedle. Warto podkreślić, że istotne statystycznie różnice, świadczące o nierównomiernym poziomie rozwoju gminy odnotowano również w badaniu ilościowym.</p>	<p>na obszary o niższym poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego (np. obszar tzw. „górek”), jak również miejsca koncentracji negatywnych zjawisk społecznych (np. Pustków-Osiedle).</p> <p>Co niezmiernie istotne, rozproszony system organizacji usług społecznych wymagać będzie zapewnienia nie tylko odpowiednich kompetencji, ale również stanu osobowego kadry CUS. W związku z powyższym zaleca się zatrudnienie 2-3 koordynatorów indywidualnych planów usług społecznych (KIPUS).</p>
3	<p>W kontekście społecznych aspektów rozwoju gminy kluczowe znaczenie mają długoterminowe trendy i perspektywy demograficzne. Od wielu lat w gminie Dębica systematycznie zwiększa się liczba mieszkańców, a jednocześnie zmienia się struktura populacji ze względu na wiek. Sukcesywnie rośnie udział osób w wieku poprodukcyjnym (seniorów) w populacji, tym samym zwiększa się współczynnik obciążenia demograficznego.</p>	<p>Usługi społeczne w gminie Dębica powinny odpowiadać na wyzwania związane z trendami demograficznymi. Z względu na zjawisko zwiększania się udziału osób starszych w populacji konieczne jest prowadzenie przemyślanej polityki senioralnej i tworzenie kompleksowej oferty usług społecznych dla (różnych grup) seniorów. Usługi senioralne to również możliwość tworzenia miejsc pracy dla mieszkańców gminy i wzmocnienia lokalnej gospodarki. Jednocześnie pożądane jest tworzenie atrakcyjnej oferty usług dla innych grup odbiorców, w tym m.in. osób z niepełnosprawnościami, czy rodzin z dziećmi, co sprzyjać będzie zapewnieniu wysokiej jakości życia w gminie Dębica.</p>
4	<p>Centrum Usług Społecznych powinno pełnić rolę koordynatora i współtwórcy lokalnego rynku usług, podmiotu śleciującego JST, PES, NGO, biznes i różne grupy mieszkańców. Funkcją CUS będzie również zapewnienie odpowiedniej jakości usług (we współpracy z usługodawcami). W dłuższej perspektywie CUS mógłby pełnić rolę głównej instytucji, odpowiedzialnej za monitorowanie i diagnozowanie procesów społecznych w gminie. CUS mógłby stać się kluczowym podmiotem wspomagania rozwoju gminy, tworzącym systemowe rozwiązania w obszarze gromadzenia wiedzy na potrzeby programowania lokalnych polityk publicznych i podejmowania kluczowych decyzji przez władze samorządowe.</p>	<p>Rekomenduje się utworzenie przez CUS systemu skutecznej koordynacji usług oraz współpracy z usługodawcami. Sieciowanie różnych podmiotów jest jednym z wyzwań, przed którym staje nowa instytucja, tym bardziej, że owa sieć obejmie podmioty zaliczane do różnych sektorów (publicznego, pozarządowego, komercyjnego), charakteryzujące się odmienną logiką działania i tzw. kulturą organizacyjną. Warto wspomnieć, że Centrum będzie ważnym punktem odniesienia dla wielu innych lokalnych instytucji organizujących usługi społeczne, jak np. placówki kulturalne, czy edukacyjne (co nie jest równoznaczne z przejmowaniem ich zadań przez CUS).</p> <p>Jednocześnie proponuje się silne zaakcentowanie roli CUS jako głównej instytucji eksperckiej, tworzącej systemowe rozwiązania w obszarze gromadzenia wiedzy, prowadzącej badania i analizy społeczne i tym samym wspomagającej rozwój gminy. W ten sposób możliwe będzie podejmowanie ważnych decyzji i programowanie lokalnych polityk publicznych w paradygmacie zarządzania opartego na dowodach. Aby CUS mógł skutecznie wypełniać tę rolę, konieczne jest wyposażenie pracowników w odpowiednie kompetencje w obszarze prowadzenia diagnoz lokalnych, m.in. poprzez szkolenia, czy inne</p>

		<p>formy edukacyjne w obszarze gromadzenia i przetwarzania danych oraz prowadzenie badań i analiz społecznych. Rolą CUS mogłaby również być koordynacja procesów rozwojowych, w tym np. tworzenia dokumentów strategicznych i programowych (np. w obszarze rozwiązywania problemów społecznych, jak również innych obszarach szeroko rozumianej polityki społecznej Gminy Dębica).</p>
5	<p>Lokalny rynek usług społecznych – ogólnie rzecz biorąc - znajduje się w relatywnie wczesnym stadium rozwoju, choć w gminie funkcjonują również podmioty o wysokim stopniu zaawansowania i profesjonalizacji. Część potencjalnych usługodawców (np. organizacje pozarządowe) realizuje cenne przedsięwzięcia dla miejscowej społeczności, jednak w dużym stopniu nie są oni przygotowani (np. pod względem organizacyjnym i świadomościowym) do profesjonalnego funkcjonowania w paradygmacie usług społecznych (np. nie prowadzą działalności gospodarczej, realizują zadania publiczne zlecane przez administrację w trybie konkursowym lub podejmują tradycyjnie rozumiane działania społeczne, nie definiując ich w kategoriach świadczenia usług). Tworzenie rynku usług społecznych w gminie Dębica to również szeroko rozumiana aktywizacja społeczna, zapewnienie wysokiej jakości życia i możliwości zaspokojenia potrzeb społecznych, jak również nowe miejsca pracy w sektorze usługowym.</p>	<p>Rekomenduje się utworzenie systemu wsparcia usługodawców przez CUS. Proponuje się wyodrębnienie komórki organizacyjnej (lub oddelegowanie osoby) w ramach CUS, która pomagałaby realizatorom usług np. w sprawach proceduralno-administracyjnych, ale również merytorycznych (w tym związanych z zapewnieniem wysokiej jakości usług). Rolą CUS jest tworzenie profesjonalnego rynku usług społecznych, zatem konieczne jest zainwestowanie i „wychowywanie” usługodawców, których większość aktualnie nie jest gotowych do funkcjonowania w modelu usług społecznych. Konieczne jest również podjęcie działań informacyjnych i edukacyjnych, ponieważ powstawanie rynku usług społecznych sprzyjać będzie ekonomizacji i profesjonalizacji sektora usługodawców w gminie Dębica. Tworzenie rynku usługodawców to również inwestowanie w lokalnych liderów, stymulowanie powstawania nowych organizacji społecznych, promowanie wolontariatu, czy usług sąsiedzkich.</p>
6	<p>Jednym z kluczowych wyzwań stojących przed CUS jest konieczność świadczenia usług dla lokalnej społeczności, a więc dla wszystkich grup mieszkańców. Oznacza to, że Centrum będzie adresować swoje działania nie tylko do klientów pomocy społecznej, jak miało to miejsce w dotychczasowym OPS. CUS wdrożył rozwiązania, mające sprzyjać świadczeniu usług dla tak zróżnicowanej grupy odbiorców.</p>	<p>Proponuje się rozważenie wprowadzenia rozwiązań mających na celu przestrzenne odseparowanie usług społecznych o charakterze powszechnym od obsługi świadczeń z systemu pomocy społecznej (z uwzględnieniem struktury terenowej i możliwości lokalowych). W tym celu warto prześledzić „dobre praktyki” z innych centrów usług społecznych w Polsce (np. w Starachowicach usługi dla różnych grup mieszkańców są świadczone w jednym z centrów handlowych). Jak już wspomnieliśmy, wskazane jest tworzenie rozproszonego systemu organizacji usług społecznych w gminie, zaprojektowanego w logice zrównoważonego rozwoju, w oparciu o istniejącą infrastrukturę (patrz: rekomendacja nr 2).</p>
7	<p>Proces tworzenia CUS wymaga również daleko idącej zmiany w samej instytucji. Jak pokazują wyniki badań jakościowych, w zespole CUS (podobnie, jak we wszystkich podobnych instytucjach w różnych regionach</p>	<p>Rekomenduje się podjęcie działań, zmierzających do zmiany tego stanu rzeczy. Przełamanie barier świadomościowych oznacza konieczność wdrożenia procesu zmiany, polegającej na przygotowaniu pracowników CUS do funkcjonowania w modelu</p>

	<p>kraju) istnieją bariery o charakterze świadomościowym, związane z koniecznością zmiany sposobu myślenia (przejścia z funkcjonowania w paradygmacie pomocy społecznej do modelu usługowego). Co więcej, część odbiorców usług społecznych w gminie Dębica formułuje krytyczne opinie na temat dotychczasowego sposobu funkcjonowania lokalnego systemu pomocy społecznej.</p>	<p>usługowym, tym bardziej, że Centrum będzie „instytucją pierwszego kontaktu” dla wielu mieszkańców Gminy Dębica. Proponuje się skonstruowanie wielowymiarowego i interdyscyplinarnego systemu wsparcia zespołu CUS, z zastosowaniem różnych metod i technik (np. warsztatów, szkoleń, wizyt studyjnych, usług doradczych, superwizji, działań na rzecz zapobiegania wypaleniu zawodowemu).</p>
8	<p>Bardzo istotnym wyzwaniem jest włączanie mieszkańców w proces projektowania i organizacji usług społecznych, tym bardziej, że – jak pokazują badania - aktywność i kapitał społeczny są na średnim, przeciętnym poziomie (w odniesieniu do wyników innych podobnych pomiarów). Z pewnością można jednak mówić o potencjale społecznego zaangażowania - w gminie Dębica funkcjonują organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej, liderzy lokalni i grupy nieformalne, co stanowi podstawę do planowania działań w obszarze aktywizacji społecznej.</p>	<p>Zgodnie z ideą centrów usług społecznych, owe usługi powinny zostać uspołecznione, a więc obudowane aktywnością mieszkańców. Tworzenie profesjonalnego rynku usług i sieci usługodawców nie może pozostawać w sprzeczności z misją i wrażliwością społeczną. W tym kontekście szczególnie istotną rolę pełnić będą Organizatorzy Społeczności Lokalnej, działający na rzecz zmotywowania i włączania (różnych grup) mieszkańców. Konieczne jest prowadzenie systematycznych mikro-diagnoz (w ujęciu przestrzennym lub kategoryjnym) i ich praktyczne zastosowanie, tj. prowadzenie działań animacyjnych, dopasowanych do precyzyjnie zidentyfikowanych potrzeb. Proponuje się również kontynuację i wzmocnienie innych instrumentów „uspołeczniania” usług społecznych, jak np. wolontariatu, działań sąsiedzkich, czy innych rozwiązań o charakterze wzajemnościowym (w ten sposób mogą być zaspokajane potrzeby różnych grup odbiorców, jak np. seniorzy, czy osoby z niepełnosprawnościami). Ważnym aspektem jest również integracja różnych grup mieszkańców gminy, w tym międzypokoleniowa i międzykulturowa (w miejscowych podmiotach gospodarczych zatrudnieni są liczni obcokrajowcy).</p>
9	<p>Jak pokazują badania, wśród badanych mieszkańców Gminy Dębica istnieje przyzwolenie na tworzenie odpłatnej oferty usług społecznych. 62 proc. badanych deklaruje chęć skorzystania z usług odpłatnych (w ograniczonym zakresie), jeśli będą one łatwiej dostępne dla mieszkańców. 6 proc. preferuje korzystanie z usług społecznych za pełną opłatą, jeśli zapewniona będzie ich pełna dostępność. 28 proc. badanych chciałoby korzystać z usług bezpłatnych.</p>	<p>Tworzenie odpłatnej oferty usług społecznych nie może pozostawać w sprzeczności z ich powszechnością i dostępnością dla jak najszerzych grup mieszkańców. Pobieranie opłat za usługi nie jest tożsame z budowaniem komercyjnego modelu ich świadczenia. Owe opłaty powinny być dodatkowym, a nie wiodącym źródłem finansowania lokalnego systemu usług. Środki pobierane od odbiorców powinny służyć zapewnieniu większej dostępności usług, natomiast z całą pewnością nie mogą być czynnikiem wpływającym na standard, czy jakość ich świadczenia. Osobną kwestią pozostaje oczywiście ustalenie odpowiedniej wysokości opłat, być może warto rozważyć ustanowienie systemu zniżek dla osób, czy rodzin znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej i ekonomicznej.</p>
10	<p>Na podstawie badania zidentyfikowano stopień zaspokojenia różnych potrzeb społecznych w gminie Dębica, a także ocenę</p>	<p>Rekomenduje się szczególne uwzględnienie następujących kierunków rozwoju usług społecznych w gminie Dębica (przez CUS oraz inne lokalne</p>

<p>różnych obszarów usług społecznych. Badani mieszkańcy Gminy Dębica najczęściej wyrażają ambiwalentną ocenę lokalnych usług społecznych. Relatywnie wysokie oceny dotyczyły jakości usług edukacyjnych (szkoły podstawowe, przedszkola), oferty sportowo-rekreacyjnej, usług dla seniorów, a także szeroko rozumianej oferty dla kulturalnej. Najwięcej wątpliwości budzi dostępność usług specjalistycznych, sfera ochrony zdrowia, oferta z obszaru aktywizacji zawodowej (w tym wsparcie osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, a także jakość oraz dostępność mieszkań komunalnych i socjalnych.</p>	<p>instytucje):</p> <ul style="list-style-type: none"> - poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług ochrony zdrowia - wspieranie osób i grup dotkniętych chorobą, niepełnosprawnością - tworzenie miejsc spędzania czasu wolnego - poszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych dla dzieci i młodzieży <p>Jeśli chodzi o grupy odbiorców, wymagające specjalnego potraktowania na etapie konstruowania oferty usług społecznych, można wymienić:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dzieci w wieku 7-15 lat - młodzież w wieku 16-19 lat (w tym młodzież doświadczająca różnych problemów, w tym związanych z pandemią COVID-19) - seniorów i członków ich rodzin - osoby z niepełnosprawnościami i członków ich rodzin - rodziny z dziećmi - osoby doznające przemocy w rodzinie <p>W świetle wyników badania największy potencjał mają następujące usługi społeczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> - programy kulturalne (kino, koncerty, lekcje muzealne, wystawy, prelekcje, bon kulturalny) - usługi sportowe i rekreacyjne, np. spotkania międzypokoleniowe, wieczorki taneczne, wyjazdy krajoznawcze - programy wspomagające zdrowie i zdrowy tryb życia (np. dietetyk, trener personalny, grupowe zajęcia usprawniające) - wsparcie ambulatoryjne z zakresu rehabilitacji, fizykoterapii i fizjoterapii - plenerowe miejsca do wykonywania ćwiczeń fizycznych ze szczególnym uwzględnieniem osób niepełnosprawnych - wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego - mobilny fizjoterapeuta (dojeżdżający do odbiorcy) - mobilny konserwator-złota rączka - animacja społeczna, wspieranie aktywności mieszkańców, budowanie relacji i więzi w społecznościach lokalnych - wsparcie psychologiczne i terapeutyczne - Klub Rodzica i Dziecka (np. animator dla dzieci, pedagog podwórkowy, korepetycje, rozwijanie kompetencji opiekuńczo-wychowawczych rodziców poprzez warsztaty, spotkania ze specjalistami, szkoła rodzenia) - różne usługi wspierające osoby starsze, chore,
---	--

		<p>z niepełnosprawnościami (w tym opiekuńcze), świadczone w miejscu zamieszkania odbiorców</p> <p>Wszystkie proponowane usługi społeczne postrzegają się jako użyteczne dla mieszkańców Gminy Dębica, choć ankietowani niekoniecznie chcieliby skorzystać z nich osobiście (na pierwszych miejscach wymieniano usługi o charakterze powszechnym, natomiast pozostałe są adresowane do różnych grup odbiorców, często o specyficznych potrzebach).</p>
11	<p>Jak już wspomnieliśmy, oferta usług społecznych oraz sposób ich świadczenia muszą być dopasowane do precyzyjnie zdiagnozowanych potrzeb odbiorców. Na podstawie zrealizowanych badań można dodać, że wspomniana oferta powinna być wielowymiarowa i kompleksowa. W dużym stopniu chodzi tu o zaspokojenie różnych kategorii potrzeb: niższego i wyższego rzędu.</p>	<p>Rekomenduje się tworzenie dopasowanych do indywidualnych potrzeb odbiorców, możliwie rozbudowanych pakietów usług społecznych. Kompleksowość oferty oznacza również zaspokajanie zróżnicowanych oczekiwań (różnych grup) odbiorców. Tego rodzaju pakiety usług powinny być szerokie i zaspokajać różne kategorie potrzeb odbiorców (podstawowe i bardziej zaawansowane). Warto podkreślić, że dotyczy to wszystkich grup odbiorców, w tym klientów pomocy społecznej, którzy – oprócz świadczeń z systemu pomocy społecznej – mogliby otrzymywać w pakiecie np. usługę edukacyjną lub kulturalną. Niniejszy raport zawiera wiele szczegółowych wskazówek, które mogą posłużyć do skonstruowania optymalnych pakietów usług, dopasowanych do zdiagnozowanych potrzeb różnych grup odbiorców.</p>